VAKBLAD VOOR DE BIBLIOTHEEKSECTOR

Bibliotheekblad

Evaluatie eerste ronde SPUK-regeling
Lezen in het voortgezet onderwijs (deel II)
De bibliotheek van het Damesleesmuseum
Programma Samen Digitaal Innoveren

Nummer **9/10** | Jaargang 27
November / december 2023

Foto: Pascal Striebel

Beste Bibliotheek van Nederland 2023: Son en Breugel (Bibliotheek Dommeldal)

NBD Biblion Jeugdspecialist 2023: Merel Kuitert (NOBB)

NBD Biblion feliciteert

Bibliotheek Dommeldal (vestiging Son en Breugel) en Merel Kuitert!

Beste Bibliotheek van Nederland

De jury vindt dat de Bibliotheek Son en Breugel blijk geeft van een heldere koers. “Dit is een mooie bibliotheek met een goed doordachte programmering en een stevige lokale verankering.”

De jury noemt Merel Kuitert een ‘creatieve krachtpatser’. “Ze brengt leesplezier naar jongeren in het voortgezet onderwijs, met activiteiten, advies en innovatieve initiatieven. Merel begrijpt jongeren en blijft ze boeien met nieuwe ideeën.”

nbd biblion

vooruitgang boeken

T 079 3440 344 | www.nbdbiblion.nl | info@nbdbiblion.nl

Foto: Shutterstock

Belangrijke mededeling: Bibliotheekblad gaat hybride

Uw actie is vereist!

Hybride … het is een term die we de afgelopen jaar jaren meer zijn gaan horen. In relatie tot werk, maar ook wat uitgeven betreft. Steeds meer bladen verschijnen in hybride vorm: fysiek én digitaal. In 2024 zet Bibliotheekblad de stap naar hybride. U ontvangt het blad volgend jaar zoals gebruikelijk negen keer, maar dan vijf keer in uw mailbox en vier keer in de *good old* brievenbus.

Voordeel?

Naast dat we de afname van meerdere abonnementen voordeliger hebben gemaakt, kunt u de digitale bladen lezen wanneer u maar wilt, op welk device dan ook, en deze zijn dynamisch en modern vormgegeven. De artikelen bevatten links naar meer informatie – bronnen, websites, blogs, vlogs, video's, podcasts et cetera. Dit geeft onze redacteuren en vakgenoten de mogelijkheid om hun bijdragen nog grondiger te documenteren en u nog beter en breder te informeren.

Bovendien is er, zeker door het thuiswerken, meer behoefte ontstaan aan het plaatsonafhankelijk (online) lezen van Bibliotheekblad. Uit ons lezersonderzoek bleek dat 84,7% van de ruim 150 respondenten Bibliotheekblad graag digitaal wil lezen. Met deze stap gaat Bibliotheekblad dus mee in de digitale transformatie waar de sector zich volop in bevindt.

Maar Bibliotheekblad gelooft ook nog steeds in papier, in het fysiek zichtbaar zijn door simpelweg op koffietafel, bureau of aanrechtblad te liggen. Daarom eens per kwartaal ook een papieren magazine. Samen met de website, onze socialemediakanalen op LinkedIn, X (voormalig Twitter), Facebook en onze nieuwsbrief is Bibliotheekblad klaar voor 2024!

Belangrijk: geef uw e-mailadres door!

Het is belangrijk dat u uw e-mailadres aan ons doorgeeft. Dat kan op digitaal@bibliotheekblad.nl. Dit moet het mailadres zijn van de persoon op wiens naam het abonnement is afgesloten. Algemene mailadressen als factuur@ bibliotheekx.nl of info@bibliotheekx.nl kunnen niet gebruikt worden. Het moet een mailadres zijn met de naam van de abonnementhouder erin. Mocht u vragen of opmerkingen hebben, of een ander mailadres willen opgeven, mail dan ook naar digitaal@bibliotheekblad.nl

Nieuwe abonnementsmodellen

Wij zullen per 2024 een aantal veranderingen doorvoeren zodat het interessanter en goedkoper wordt om meerdere abonnementen per bibliotheek af te sluiten. Uw digitale abonnement is namelijk persoonlijk. Het is niet mogelijk om het digitale blad aan een collega door te sturen. Op bibliotheekblad.nl/abonneren/ vindt u de nieuwe abonnementsmodellen.

Colofon

Bibliotheekblad is hét vakblad voor de bibliotheeksector en verschijnt per 2024 negen keer per jaar (vijf keer digitaal en vier keer in print). Hiervoor hebben wij uw e-mailadres nodig. Mail naar digitaal@bibliotheekblad.nl. Kijk ook op onze website: www.bibliotheekblad.nl en op onze sociale media-accounts op X (voormalig Twitter), Facebook en LinkedIn.

Uitgeverij
Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 12
2272 TR Voorburg

Hoofd-, eind- en webredactie
Menno Goosen
menno.goosen@bibliotheekblad.nl
+31 (0)6 2222 90 67

E-mailadres redactie
redactie@bibliotheekblad.nl

Tekstcorrectie
Marijn Mostart

Medewerkers
Johannes Abeling, Femke van den Berg, Annemiek van de Burgt, Paul van Capelleveen, Mark Deckers, Maarten Dessing, Elselien Dijkstra, Anne van den Dool, Esther van Gelder, Marianne Hermans, Jamea Kofi, Janneke Krommendijk, Arno Kuipers, Cindy Lammers, Marjolein Lolkema, Anneke de Maat, Rianne van Melik, Eric van Nieuwland, Marjolein Oomes, Linda van Pelt, Els Rademaker-Vos, Anna Rademakers, Evi Savelkouls, Gerrit Serné, Kees Teszelszky, Jeroen Vandommele, Stan Verhaag, Karin Vingerhoets, Eimer Wieldraaijer, Ivonne Zijp.

Ontwerp basisvormgeving
SNEP grafische dienstverlening

Lay-out
Thomson Digital

Opmaakbegeleiding
Hans Jansens (Impaginator.nl)

Druk
Damen Drukkers

Juryleden Beste Bibliotheek
Jeanine Deckers, Ilona Ebels, Gerard Meijer, Erna Staal, Chris Wiersma (voorzitter)

Abonnementen Nederland
Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest. Tel. +31 (0)251-25 79 24. Site: www.bladenbox.nl voor abonneren of www. aboland.nl voor adreswijzigingen en opzeggingen. Abonnementenland is ook bereikbaar via Twitter. @Aboland_klanten. Beëindigen abonnement: opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementen België
Abonnementenland, Ambachtenlaan 21 Unit 2A, 3001 Heverlee. Tel. +32 (0)28 08 55 23. Site: www.bladenbox.be voor abonneren of www.aboland.be voor adreswijzigingen en opzeggingen. Beëindigen abonnement: Opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementsprijs
Op bibliotheekblad.nl/abonneren vindt u de tarievenstructuur en kunt u een abonnement afsluiten.

Adverteren
Uitgeverij Virtùmedia verzorgt in opdracht van Bibliotheekblad de acquisitie. Contact via Mariska Jankovits: +31 (0)30-693 11 77 of mjankovits@virtumedia.nl. Op bibliotheekblad.nl/adverteren vindt u de tariefkaart.

Overname van tekst
Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij IP gebruikt of verveelvoudigd worden. Voor kopiëren is reprorecht verschuldigd aan de uitgever.

ISSN
1573-9597

Volg ons ook online

Op bibliotheekblad.nl vindt u het actueelste bibliotheeknieuws. Via de site kunt u zich gratis abonneren op onze nieuwsbrief. Ook zijn wij actief op sociale media:

- facebook.com/bibliotheekblad
- twitter.com/bibliotheekblad
- linkedin.com/company/bibliotheekblad

INHOUD

6
Beste Bibliotheek 2023
Bibliotheek Son en Breugel werd dit jaar gekozen tot de Beste Bibliotheek van Nederland. In dit katern, dat loopt tot en met pagina 21, leest u alles over de winnaar en de genomineerde bibliotheken.

22
NBD Biblion Jeugdspecialist 2023
Merel Kuitert werd op 9 november 'gekroond' tot NBD Biblion Jeugdspecialist 2023. Redacteur Maarten Dessing sprak van tevoren (toen nog niet bekend was wie de winnaar zou worden) met de drie genomineerden: naast Merel Kuitert waren dit Astrid Goedknegt en Monique Dijkgraaf, over de passie voor hun vak.

28
Beste bibliotheek ter wereld
Inmiddels is het traditie op het IFLA-congres: de verkiezing van 's werelds beste nieuwe openbare bibliotheek. In Rotterdam viel in augustus die eer verrassend te beurt aan de Gabriel García Márquez-bibliotheek in Barcelona.

32 Bijzondere Bibliotheken
Twaalf vrouwen uit 'de betere Haagse kringen' richtten in 1894 het Haagse Damesleesmuseum op. Ook nu nog voorziet het Damesleesmuseum in een behoefte, zeggen vrijwilligsters Mieke Eisma en Alice van Breen.

36 Evaluatie eerste ronde SPUK-Bieb-regeling
De tijdelijke SPUK-Bieb-regeling is een succes. Gemeenten dienden in de eerste ronde op grote schaal voorstellen in om een bibliotheek op te richten of door te ontwikkelen. Toch kan het in de tweede ronde evenwichtiger, zegt onderzoeker Frank Huysmans.

Foto: Pascal Striebel

De trotse winnaars van de Beste Bibliotheek van Nederland en de NBD Biblion Jeugdspecialist van het jaar: Luc Pruijn (directeur-bestuurder van Bibliotheek Dommeldal, winnende vestiging Son en Breugel) en Merel Kuitert (jeugdbibliothecaris van de Bibliotheek Uden, NOBB).

42
Lezen in het voortgezet onderwijs (deel II)
In dit drieluik gaat redacteur Linda van Pelt op onderzoek uit, en spreekt ze met docenten en leerlingen.

48
Onderzoek
Voor het nieuwe onderzoek *In de leeswereld van jongeren* van Stichting Marktonderzoek Boekenvak is onder circa 1.000 jongeren tussen de 12 en 25 jaar onderzocht hoe zij boeken lezen, lenen en kopen. Wat zijn de belangrijkste resultaten, en wat kunnen bibliotheken hiervan leren?

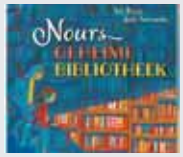
50
Programma Samen Digitaal
Twee jaar geleden werd de drempel voor een landelijk bibliotheeksysteem niet gehaald, maar nu biedt het Programma Samen Digitaal Innoveren nieuwe kansen.

54
Topstukken
In deze aflevering van Topstukken van de KB wordt historisch nepnieuws aan de hand van de krantencollectie belicht.

57
Column
Rianne van Melik en Jamea Kofi van de Radboud Universiteit doen onderzoek naar openbare bibliotheken als sociale infrastructuur.

58
Nours geheime bibliotheek
Het beroemde verhaal over de Syrische 'geheime bibliotheek' inspireerde de Libanees-Britse schrijfster Wafa' Tarnowska tot een bijzonder prentenboek.

62
Management
Via een aantal omzwervingen kwam Gio van Creij uiteindelijk toch in de bibliotheeksector terecht. Voor haar is het de perfecte plek om zich te verdiepen in het verhaal van de ander.

Verschijning Bibliotheekblad 1-2024

Bibliotheekblad nummer 1-2024 verschijnt op 26 januari.

Dit is een digitale editie. Leest u s.v.p. de instructie op pagina 3 of in de bijgesloten brief.

Beste lezer,

Voor u ligt het extra dikke november-/decembernummer van Bibliotheekblad, met uiteraard zeer veel aandacht voor de *Beste Bibliotheek van Nederland* en de *NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar*. In die laatste verkiezing participeert Bibliotheekblad voor het eerst. Al eerder haakte CPNB hierbij aan.

Ongetwijfeld heeft u al gehoord wie dit jaar de winnaar van de Beste Bibliotheek is: Bibliotheek Dommeldal, vestiging Son en Breugel. Uit het juryrapport:
De bibliotheek van Son en Breugel is gehuisvest in een voormalige kerk uit de tijd van de wederopbouw die bewonderenswaardig mooi is verbouwd en ingericht. Bij binnenkomst trof de jury een bruisende ruimte, waar bewoners gretig gebruikmaakten van de verschillende functies van het gebouw. De bibliotheek blijft goed overeind ten opzichte van de andere functies van het pand: taal en verhaal staan centraal. Professionele medewerkers en vrijwilligers dragen eraan bij dat de bezoeker zich gezien voelt. Ook de collectie neemt een centrale plek in: deze staat aan de basis van alle vormen van programmering voor de doelgroepen van peuters tot senioren. Dit alles wordt ook gezien door de gemeente en geldschieters, die in hoge mate bijdragen aan het succes van deze vestiging. Dit is een mooie bibliotheek met een goed doordachte programmering en een stevige lokale verankering. De jury vindt dat de Bibliotheek Son en Breugel blijk geeft van een heldere koers, een professioneel team en een uitgesproken programmering, vormgegeven in samenwerking met passende partners.

De Jeugdspecialist van het Jaar werd Merel Kuitert, jeugdbibliothecaris Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB).
Uit het juryrapport:
'Merel is een eigentijdse bibliothecaris, gericht op verbinding en innovatie. Op enthousiaste wijze zet zij zich in voor de doelgroep jongeren. Zij experimenteert met het beschikbaar stellen van collectie door in de bibliotheek alle voor deze doelgroep interessante materialen bij elkaar te presenteren: naast de D-boeken ook de Engelse romans en voor de doelgroep geschikte informatieboeken. Op deze manier creëert ze een eigen plek in de bibliotheek voor de jongeren. Merel werkt niet alleen voor maar ook met jongeren tussen de 15-25 jaar. Het jongerenpanel dat ze heeft opgezet geeft haar veel inzicht in wat deze jongeren willen doen, zien en lezen. Dit jongerenpanel heeft een echte stem in het beleid, wat getuigt van de inzet van Merel om de doelgroep actief te betrekken. Mooi om te zien dat zij de kennis die zij heeft niet alleen deelt met haar collega's van NOBB, maar ook via Bieb2Bieb en zelfs recentelijk op het IFLA-congres. Zo geeft zij een goed voorbeeld van hoe je in samenwerking met de community en met andere bibliotheken een specifieke dienstverlening op kunt bouwen en kunt optimaliseren.

Ik wens u veel leesplezier!

Menno Goosen
Hoofdredacteur Bibliotheekblad
menno.goosen@bibliotheekblad.nl

Bibliotheek Dommeldal, vestiging

Het winnende team van Son en Breugel (Bibliotheek Dommeldal). Van links naar rechts: Marie-Anne Raaijmakers (Taalhuis-coördinator), Jannie van Herk (specialist marketing en communicatie), Remon Kappen (website en digitale media), Steffie Robben (coördinator ondersteuning), Ellen Reinders (coördinator Leven Lang Ontwikkelen) en Luc Pruijn (directeur-bestuurder).

Son en Breugel, wint editie 2023

Het was een spannende strijd tussen de vijf genomineerde bibliotheken om de titel Beste Bibliotheek van Nederland. Uiteindelijk werd de bibliotheek van Son en Breugel als winnaar gekroond tijdens een feestelijke bijeenkomst op 9 november tijdens Probiblio's Bibliotheekplaza in het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT) in Amsterdam. Met een meerderheid van de jurystemmen mag de bibliotheek van Son en Breugel (vestiging van Bibliotheek Dommeldal) zich een jaar lang de Beste Bibliotheek van Nederland noemen.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: PASCAL STRIEBEL

De genomineerde bibliotheken waren dit jaar de bibliotheken in Barendrecht Carnisselande (de Bibliotheek Aanzet), Huiskamer van Heteren (de Bibliotheek Gelderland Zuid), Katwijk aan Zee (Bibliotheek Katwijk), Purmerend (de Bibliotheek Waterland) en Son en Breugel (Bibliotheek Dommeldal). De vakjury werd gevormd door Ilona Ebels (manager bibliotheken bij Biblionet Groningen, waaronder Hoogezand, de winnaar van de editie van 2022), Gerard Meijer (programmamanager Stichting Samenwerkende POI's Nederland), Chris Wiersma (voormalig directeur van de Bibliotheek Groningen, BiSC Utrecht en De Nieuwe Bibliotheek in Almere), Jeanine Deckers (directeur-bestuurder van Bibliotheek Bibliorura, architectuurhistoricus en maker van het blog Ten Aanval), Erna Staal (directeur-bestuurder van de Bibliotheek Gouda) en Menno Goosen (hoofdredacteur van Bibliotheekblad). Coördinator van de jury was Anne van den Dool (zelfstandig cultureel communicatieprofessional en adviseur op het gebied van bibliotheekcollecties).

Het juryproces

De juryleden brachten net als vorige jaren samen een bezoek aan de genomineerde bibliotheken. Daarbij kregen ze een presentatie en een rondleiding door medewerkers en directie. Tijdens dit bezoek werd gelet op verschillende punten, zoals de collectie, de inhoudelijke programmering, de transitie naar de maatschappelijke bibliotheek, de bejegening door de medewerkers, gebouw en inrichting, en de uitvoering van de vijf wettelijke functies. Om een goed beeld van de genomineerde bibliotheken te krijgen, bracht jurycoördinator Anne van den Dool op een ander moment anonieme bezoeken aan de genomineerde bibliotheken. Dit zorgde voor een goed beeld van de vestigingen tijdens de reguliere openingstijden.

Focus op programmering

Nieuw sinds dit jaar is het feit dat de jury een onderwerp koos

Nina Nannini (directeur-bestuurder NBD Biblion) maakte de winnaar bekend. Links op de foto: dagvoorzitter / presentator van Bibliotheekplaza Saber Benjah.

Zangeres Sophie van Hoytema had een prachtig lied gemaakt van het juryrapport waarin alle genomineerde bibliotheken bezongen werden.

waar extra aandacht naar uitgaat. Voor de editie van 2023 was dat de programmering van activiteiten en evenementen, zoals cursussen, lezingen, voorstellingen, themadagen en exposities. Wat organiseert de bibliotheek, hoe vernieuwend en succesvol is de programmering, en met welke partijen wordt samengewerkt?
Bij de focus op de programmering werd zichtbaar dat bibliotheken hun activiteitenaanbod in groten getale inzetten voor ontwikkeling en verbreding. Alle genomineerde bibliotheken geven invulling aan de vormen van programmering die inmiddels tot de branchestandaarden mogen worden gerekend, zoals het Taalhuis, het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) en lees- en boekpromotie. Dit zijn krachtige concepten, die veelal in samenwerking met lokale partners worden ingevuld – bibliotheken hebben zich ontwikkeld tot belangrijke spelers en initiatiefnemers in lokale netwerken. Eigen creatieve en afwijkende vondsten kwam de jury echter niet veel tegen. De ontwikkeling daarvan zou naar de mening van de juryleden een goede volgende stap zijn.
Enige twijfel leeft binnen de jury over activiteiten die aanschuren tegen of overlappen met het welzijnswerk, zoals spelletjes- en handwerkavonden. Maken deze het profiel of merk van de bibliotheek niet te wazig? De jury spreekt geen oordeel uit, maar vindt wel dat het gesprek hierover binnen de branche moet worden gevoerd. Met lokale partners is het lastig samenwerken als niet duidelijk is waar de bibliotheek wel en niet voor staat.

Samen in één pand

De beste bibliotheek is niet per se een nieuw en stijlvol gebouw: het is een locatie met een aantrekkelijke, laagdrempelige uitstraling, waar in samenwerking met partners wordt gewerkt aan een actieve programmering, neergezet door professionele medewerkers die de schouders zetten onder een helder gezamenlijk doel. Met de beweging richting multifunctionele accommodaties en organisaties moet de vakjury Beste Bibliotheek zowel bibliotheken beoordelen als voorzieningen die óók een bibliotheek zijn. De jury kiest er dan voor niet het complete gebouw, maar specifiek de bibliotheekfunctie daarbinnen te beoordelen. Dat onderscheid is echter niet altijd makkelijk te maken, want gezamenlijke huisvesting, al dan niet in combinatie met een bestuurlijke fusie, kan de bibliotheekfunctie versterken.
De bezochte bibliotheken zetten stevig in op de verankering in de lokale samenleving. Nu de aanwezigheid van de bibliotheek in elke wijk en dorpskern geen vanzelfsprekendheid meer is, is die positionering essentieel om gemeenten te motiveren te investeren in een bibliotheek die niet alleen een afhaalpunt is, maar aansluit bij alle wettelijke kernfuncties.

Barendrecht Carnisselande (de Bibliotheek Aanzet)

Met de vestiging in Carnisselande heeft de Bibliotheek Aanzet een zeer aantrekkelijke bibliotheek in het centrum van het werkgebied neergezet. Enthousiaste medewerkers en vrijwilligers bestieren de verschillende onderdelen van de vestiging. De jury werd warm en hartelijk ontvangen: niet alleen door

De jury van de Beste Bibliotheek: Menno Goosen (hoofdredacteur Bibliotheekblad), juryvoorzitter Chris Wiersma (bibliotheekconsultant en voormalig directeur van De Nieuwe Bibliotheek in Almere), Ilona Ebels (manager bibliotheken bij Biblionet Groningen en winnaar van de editie van 2022), Jeanine Deckers (directeur-bestuurder van Bibliotheek Bibliorura), Erna Staal (directeur van de Bibliotheek Gouda) en Gerard Meijer (programmamanager Stichting Samenwerkende POI's Nederland). Anne van den Dool ontbreekt op de foto. Anne en Menno maakten geen deel uit van de jury, maar ondersteunden deze.

bibliotheekcollega's, maar ook door medewerkers van de brandweer en politie, die spreekuren verzorgen in de bibliotheek. De bibliotheek Carnisselande werkt duidelijk toe naar de positie van *community library*, met een breed activiteitenprogramma, dat in samenwerking met verschillende partners wordt georganiseerd.

Huiskamer van Heteren (de Bibliotheek Gelderland Zuid)

In Heteren stapte de jury een fris gebouw binnen, meer een huiskamer met een bibliotheek dan een bibliotheek sec. Met veel steun – ook financiële – en invloed vanuit het dorp is deze voorziening opgezet en wordt die geëxploiteerd. Tot spanningen tussen het dorp en de bibliotheekorganisatie heeft dit nog niet geleid, maar spannend blijft het wel: wie heeft de regie en wie bewaakt het profiel? Dat gezegd zijnde: voor een bibliotheekvoorziening in een kleine kern is Heteren een inspirerend voorbeeld.

Katwijk aan Zee (Bibliotheek Katwijk)

De bibliotheek van Katwijk aan Zee is niet de mooiste van de klas, maar ze werkt wel hard om gezien te worden. Er vindt sterke programmering plaats, onder meer op het gebied van laaggeletterdheid en kunst en cultuur, met name via de maandelijkse filmavonden en de levendige maakplaats. Katwijk is eerder een harde werker dan een verleidelijke bibliotheek. De locatie buiten het centrum werkt ook niet mee. Deze bibliotheek verdient een nieuw gebouw dat past bij de energie en ambities.

Purmerend (de Bibliotheek Waterland)

De bibliotheek in Purmerend kenmerkt zich door een sterke programmering met creatieve elementen, bijvoorbeeld het veelzijdige fablab en een mooie Slim-o-theek. Het entreegebied mag wel wat uitnodigender: dit straalt niet veel leven uit. De bibliotheek wordt goed gevonden door jongere doelgroepen: die waren tijdens het bezoek veelvuldig in de bibliotheek aanwezig, hetgeen zorgde voor veel levendigheid. Op het gebied van een actieve benadering van klanten en bezoekers is nog wat te winnen. De locatie van de bibliotheek is net buiten het centrum, maar dat lijkt geen beletsel om veel bezoekers te trekken.

Son en Breugel (Bibliotheek Dommeldal)

De bibliotheek van Son en Breugel is gehuisvest in een voormalige kerk uit de tijd van de wederopbouw die bewonderenswaardig mooi is verbouwd en ingericht. Bij binnenkomst trof de jury een bruisende ruimte, waar bewoners gretig gebruikmaakten van de verschillende functies van het gebouw. De bibliotheek blijft goed overeind ten opzichte van de andere functies van het pand: taal en verhaal staan centraal. Professionele medewerkers en vrijwilligers dragen eraan bij dat de bezoeker zich gezien voelt. Ook de collectie neemt een centrale plek in: deze staat aan de basis van alle vormen van programmering, voor de doelgroepen van peuters tot senioren. Dit alles wordt ook gezien door de gemeente en geldschieters, die in hoge mate bijdragen aan het succes van deze vestiging. Dit is een mooie bibliotheek met een goed doordachte programmering en een stevige lokale verankering.

Marie-Anne Raaijmakers, Jannie van Herk, Luc Pruijn, Steffie Robben, Ellen Reinders, Nina Nannini, Chris Wiersma en Menno Goosen.
(Voor de functies zie eerdere bijschriften.)

Publieksstemmen

De nummer één bij de publieksstemmen werd Barendrecht Carnisselande. De vakjury had echter een andere favoriet. En omdat de vakjurystem twee keer telt, en de publieksstem één keer, werd Son en Breugel (Bibliotheek Dommeldal) de winnaar.

Fraude bij de publieksstemmen

Het was op de website van Bibliotheekblad slechts mogelijk om per IP-adres één stem uit te brengen. Door het loggen van deze IP-adressen en andere beveiligingsmaatregelen was frauderen zo goed als uitgesloten. Dit jaar bleek dat er beduidend meer dan vorig jaar geprobeerd is deze maatregelen te omzeilen door – meerdere malen – te stemmen via anonieme VPN-verbindingen; daarmee worden geen IP-adressen doorgegeven. De stemmen die niet te herleiden waren naar een IP-adres, zijn ongeldig verklaard. Ook zijn dubbele stemmen van hetzelfde IP-adres die toch door de beveiliging geglipt waren, verwijderd uit de stemdatabase.

De Beste Bibliotheek 2023

Het doet de jury veel plezier bekend te maken dat de bibliotheek van Son en Breugel de Beste Bibliotheek van 2023 is, en dus de winnaar is van de Beste Bibliotheek Award. De jury vindt dat de Bibliotheek Son en Breugel blijk geeft van een heldere koers, een professioneel team en een uitgesproken programmering, vormgegeven in samenwerking met passende partners. De jury wil ook de andere genomineerde bibliotheken van harte feliciteren met hun nominatie. Alle bibliotheken mogen met opgeheven hoofd terugkijken op de afgelopen verkiezingen. Ze hebben het stuk voor stuk erg goed gedaan.

Aanmelden editie 2024

De jury doet alvast een oproep voor de Beste Bibliotheekverkiezing van volgend jaar. Bibliotheken, laat onze kenmerkende bescheidenheid varen en meld je aan voor deze verkiezing! Geef je op door te mailen naar menno.goosen@bibliotheekblad.nl Uiteraard zullen hiervoor ook nog oproepen volgen in *Bibliotheekblad*, op de website en de socialemediakanalen.

Inrichten met een verhaal

OdV interieur – architecten

OdV Interieurarchitecten ontwerpt en realiseert duurzame interieurs, die een verbeelding zijn van de identiteit en ambities van opdrachtgevers. Iedere locatie wordt daarmee eigen en uniek.

We gaan in gesprek met alle stakeholders en halen hun ideeën op in participatiesessies. Vervolgens vertalen we de identiteit van de locatie, de opdrachtgever en gebruikers naar doordachte en verrassende ontwerpen. Wij ontwerpen zo inclusieve interieurs en bouwen samen duurzame ruimtes voor teams en gemeenschappen. In onze projecten sturen we op een bewust gebruik van verantwoord geproduceerde materialen en een lange levensduur. Zo creëren en realiseren we optimale binnenruimtes voor elke gebruiker voor nu en in de toekomst. We werken van concept tot realisatie.

Ben je geïnspireerd geraakt?
www.odv-interieurarchitecten.nl

bibliotheek / hub 'Roden Centraal' is verkozen tot de 'meest duurzame mobiliteitshub' 2023 (gedeelde eerste plaats)

kijk rond in het interieur

Onafhankelijk advies
Krachtige implementaties

Uw partner voor Search Oplossingen en Business Intelligence

KBenP
meer waarde uit informatie

KBenP.nl

Winnaar: Son en Breugel (Bibliotheek Dommeldal)

Na een jarenlange verbouwing opende in de zomer van vorig jaar de voormalige kerk in het Noord-Brabantse Son opnieuw haar deuren, nu als multifunctionele accommodatie. Het is een multicultureel dorpshuis geworden, met behoud van de kerkelijke elementen die het voor veel van de inwoners tot zo'n vertrouwde plek maken.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: WILMA KLESSENS

Son en Breugel is een dubbeldorp aan de rand van de stad Eindhoven, gelegen in landelijk gebied, met veel laagbouw en ruimte voor de natuur. Het is een ietwat vergrijsd werkgebied, waar hogere inkomensniveaus domineren. Een doelgroep die over het algemeen minder gestimuleerd hoeft te worden om te lezen of een cultureel evenement te bezoeken, maar die soms wel wat hulp kan gebruiken in het actief blijven meegaan met de eigen tijd en het verbreden van de eigen blik. Ook een goede toegankelijkheid, zowel qua bereikbaarheid als toegankelijkheid, is voor deze doelgroep belangrijk.
Voor al deze zaken is de bibliotheek gelukkig bij uitstek geschikt. De vestiging in Son en Breugel is in 2022 gerenoveerd en is gehuisvest in de Sint Petrus' Bandenkerk in Son. De verbouwing van deze kerk uit de wederopbouw is, architectonisch gezien, bijzonder geslaagd. Het vroeg om wat tegenkracht tegenover de lokale politiek, maar inmiddels staat de hele gemeente achter dit prachtige pand, dat duidelijk fungeert als huiskamer van het dorp.

Nederlands Storyhouse

Wie de bibliotheek binnenloopt, ziet duidelijk dat het befaamde Storyhouse in Chester als voorbeeld gediend heeft. Er is hard gewerkt om het imago van de bibliotheek als zuivere boekenplek te doen vervagen. Bij binnenkomst springt niet meteen de collectie in het oog; die bevindt zich juist rondom de verschillende ontmoetingsruimtes, speelplaatsen en werkplekken. Op die manier wordt duidelijk gemaakt dat de collectie geen doel op zich is, maar dienstbaar is aan de maatschappelijke opgaven die je ermee te lijf wilt gaan.
Sinds de heropening heeft de programmering een flinke boost gekregen. Er is een community librarian aangesteld, hier een ken-

nismaker geheten, die in samenwerking met lokale gemeenschappen activiteiten naar het Dommelhuis haalt. Daarnaast zijn natuurlijk ook de gebruikelijke cursussen als Klik&Tik en Werken met de e-overheid aanwezig, wederom aangeboden in samenwerking met een lokale partij.

Taalleerders aan de slag

Het Taalhuis is in deze vestiging enorm populair, vooral op het gebied van Nederlands als tweede taal (NT2). Dit valt deels te verklaren door de nabijheid van hightechbedrijf ASML en de vele expats die dit bedrijf aantrekt. Tientallen vrijwilligers zijn, onder leiding van professional, wekelijks een groep van zo'n vijftig taalleerders van dienst. Uniek is het programma Boekjes en Babbels, waarmee ook ouders van jongere kinderen de lessen volgen. Deze structuur is ontwikkeld in samenwerking met het lokale roc. Nog bijzonderder is dat taalleerders een werkervaringsplek als vrijwilliger in de bibliotheek aangeboden krijgen, zodat ze de opgedane kennis meteen in praktijk kunnen brengen en sneller kunnen doorstromen naar zinvol werk.

De bibliotheek in Son en Breugel heeft ook een prachtig podium. Ook hier is sprake van cocreatie met de doelgroep: in de toekomst is de wens om hier in samenwerking met het sociale domein aan de slag te gaan met mensen voor wie deelname aan culturele activiteiten minder vanzelfsprekend is. Een bruisende bibliotheek, kortom, waar wordt gewerkt aan een hechte lokale samenleving.

Rapport

Locatie
De vestiging in Son en Breugel maakt onderdeel uit van het Dommelhuis, een multifunctionele accommodatie waarin ook het dorpshuis en het theater zijn gevestigd. Deze locatie ligt niet per se centraal in het werkgebied, maar wel centraal in de gemeenschap Son en Breugel.

Exterieur
Het Dommelhuis is een lust voor het oog. Dit culturele dorpshuis is prachtig gerenoveerd, met respectvol behoud van veel elementen van het kerkgebouw. In de onderste helft van het gebouw zijn ramen ingebouwd, waardoor het pand een open karakter heeft gekregen. Men ziet weliswaar niet meteen dat zich binnenin de bibliotheek bevindt, maar men wordt zeker aangemoedigd tot er binnenstappen.

Interieur
De voormalige Sint Petrus' Bandenkerk in Son is een bijzonder prettige plek om te verblijven. De ruimtes zijn open en licht, met veel zitgelegenheid. Bibliotheek, theater en buurthuis gaan op een vloeiende manier in elkaar over. Net als in veel andere bibliotheken is hier een grote trap ingebouwd die ook als publiekstribune kan dienen.

Uitstraling
Dankzij de hoge plafonds oogt het gebouw ruim. Wie er binnenstapt begrijpt meteen dat er goed is nagedacht over het beeld dat men van de bibliotheek wil neerzetten: geen uitleenfabriek, maar een ruimte waarin van alles te beleven valt. De locatie van de bibliotheek is zo'n 500 vierkante meter groot. Het was mooi geweest als de boeken meer zichtbaar waren geweest door het hele gebouw, en niet voor zo'n groot gedeelte op deze ene verdieping.

Logistiek
Bij binnenkomst ziet de bezoeker wel al enkele kasten met boeken staan, maar de eigenlijke bibliotheek heeft in het gebouw niet de meest prominente plek gekregen. De hoop is dat bewoners ook dit gedeelte van het aanbod zullen vinden.

Programmering
Veel activiteiten in de bibliotheek van Son en Breugel zijn gratis of tegen een lage toegangsprijs toegankelijk. Je kunt denken aan cursussen over de digitale samenleving, computercafés, lezingen, kinderactiviteiten, de dementheek en het Taalpunt voor hulp bij taal, lezen en schrijven. Iedere woensdag van 09.00 tot 12.00 uur en op donderdag van 10.30 tot 12.00 uur zijn er inloopspreekuren van het Taalpunt.

Collectie
De collectie voor volwassenen is met nog geen achtduizend titels relatief klein. De jeugdcollectie is met ruim tienduizend banden iets groter. Dit onderdeel van de bibliotheek dreigt qua omvang wat ondergesneeuwd te raken. De materialen lijken wel goed te worden ingezet bij activiteiten.

Online
De bibliotheek valt onder de Bibliotheek Dommeldal, die gebruikmaakt van de algemene WaaS-website. Hierop is de belangrijkste informatie te vinden. Daarnaast is er een aparte website van het Dommelhuis, die meer inzicht geeft in wat er in deze multifunctionele accommodatie allemaal te doen is.

Computers en werkruimte
Het Dommelhuis heeft een duidelijke verblijfsfunctie. Ook voor inwoners die hier willen werken of studeren, is er ruim voldoende plek. Hiervoor hoef je geen lid te zijn van de bibliotheek.

Tarieven
De tarieven van de abonnementen variëren tussen 24 euro voor een klein abonnement (maximaal twee uitleningen tegelijkertijd) en 55 euro (onbeperkt aantal uitleningen). Ook is er een speciaal abonnement van 4 euro per maand voor de Geheugenbibliotheek.

Openingstijden
De openingstijden van deze vestiging zijn overzichtelijk: maandag tot en met zaterdag van 11.00 tot 17.00 uur. Op momenten dat de multifunctionele accommodatie wel geopend is maar de bibliotheek niet, is het nog steeds mogelijk de bibliotheek te bezoeken, maar dan zonder hulp van een medewerker.

Personeel
Wie er tijdens de bemenste uren binnenstapt, wordt meteen goed geholpen.

Aantal inwoners Son en Breugel
16.904 (2019).

Finalist: Barendrecht Carnisselande (de Bibliotheek Aanzet)

De bibliotheek van Carnisselande is gevestigd in een modern en licht gebouw dat wordt gedeeld met het wijkteam en de Veiligheidspost. Dankzij de verbouwing begin 2021 oogt de vestiging ontzettend fris. Ook het originele activiteitenprogramma nodigt uit tot een bezoek.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: MAARTJE BROCKBERND

Samen in één pand

Aan het Middeldijkerplein in het stadsdeel Carnisselande in Barendrecht vind je verzamelgebouw 't Plein, naast de vestiging Het Kruispunt in het centrum, de tweede bibliotheeklocatie in Barendrecht. Hier is sinds maart 2021 niet alleen een locatie van de Bibliotheek AanZet gevestigd, maar ook de wijkteams en de Veiligheidspost. Dat past goed bij de filosofie van de bibliotheekorganisatie, die 't Plein graag ziet als een huis van de samenleving waarin verschillende maatschappelijke partners hun plek vinden. Bezuinigingen binnen de bibliotheekorganisatie hebben gezorgd voor minder vloeroppervlak. De architect is daar slim mee omgesprongen. Dankzij deze gezamenlijke plek kunnen de partijen nog beter samenwerken om de burger zo goed mogelijk van dienst te zijn.

Naast deze activiteiten met de samenwerkingspartners in het pand heeft de bibliotheekvestiging in Carnisselande nog een aantal functies. Zo is het een loket voor de gemeente door verschillende spreekuren te organiseren, onder meer op het gebied van mantelzorg, omgaan met de digitale overheid en werk en inkomen. Daarvoor wordt samengewerkt met vaste partners, zoals CultuurLocaal en KijkopWelzijn. Ook zijn er banden met andere sociale, maatschappelijke en culturele organisaties in de wijk, zoals Waterpoort, Kunst Creatief, Laurens, De Elf Ranken en Stichting Present. Deze dragen ook bij aan de programmering van de bibliotheek.

Cohesie in de wijk

De bibliotheek van Carnisselande streeft naar cohesie binnen de

wijk en naar maatschappelijke en culturele ontwikkeling voor de inwoners van het werkgebied, met het tegengaan van laaggeletterdheid en het opkrikken van de basisvaardigheden als speerpunten. Daar draagt zo'n fris ingerichte bibliotheek ongetwijfeld aan bij. Wie er binnenloopt, wordt meteen hartelijk verwelkomd: niet alleen door de gastheer of -vrouw, maar ook door het moderne interieur, met veel groen- en houttinten.

Voor een vestiging van slechts 250 vierkante meter is hier veel te vinden: niet alleen een uitgebreide collectie, met name voor de jeugd, maar ook een lange koffietafel die ontmoeting stimuleert, meerdere zitgelegenheden en opvallende houten huisjes, die leden kunnen gebruiken om in te vergaderen, leren of werken. Verder is er een Active Floor, waarbij spelletjes op de grond worden geprojecteerd, en kunnen bezoekers stekjes met elkaar uitwisselen bij de Plantenbieb. Het activiteitenprogramma is voor zo'n relatief kleine vestiging bijzonder uitgebreid, met originele programma's voor jong en oud.

Het zou mooi zijn als de organisatie het voor elkaar krijgt de openingstijden te verruimen, zodat het ook 's avonds en in het weekend makkelijker wordt de bibliotheek te bezoeken. De makkelijke maandabonnementsstructuur en goedkope instap-abonnementen helpen daar alvast bij.

Rapport

Locatie
De vestiging is gelegen in een nieuwbouwwijk in Carnisselande, een stadsdeel in de gemeente Barendrecht. De wijk bestaat voor een groot deel uit nieuwbouwwoningen. De vestiging is gelegen aan een groot plein, met aan de andere kant een winkelcentrum; hopelijk waagt men van daaruit de oversteek naar de bibliotheek.

Exterieur
De bibliotheekvestiging ligt op een hoek van een gebouw met verder voornamelijk woningen: een plek waar je niet direct een bibliotheek verwacht. Dankzij de glazen pui kun je wel makkelijk naar binnen kijken, waardoor eventuele activiteiten van de bibliotheek makkelijker zichtbaar zijn. Met meer signalering zou de zichtbaarheid van de bibliotheek nog wel verder kunnen worden vergroot.

Interieur
In het pand is niet alleen de bibliotheek te vinden, er bevinden zich ook de kantoren van de wijkteams en de Veiligheidspost. De bibliotheek bevindt zich op de begane grond.

Uitstraling
Deze vestiging is in het voorjaar van 2021 gerenoveerd, en dat is te zien. Het interieur oogt strak en warm, met lichte kleuren en veel onbewerkt hout. Met name het meubel van het Makkelijk Lezen Plein is in dat opzicht een eyecatcher. Ook zijn er meerdere zitjes, waar je ontspannen in een boek kunt bladeren. Verder is er een Active Floor, waar spelletjes voor jong en oud op de vloer worden geprojecteerd.

Logistiek
In de bibliotheekvestiging in Carnisselande is een Menstruatie Uitgifte Punt te vinden waar vrouwen met een krappe beurs terechtkunnen voor menstruatieproducten. Ook is er een Informatiepunt Digitale Overheid (IDO).

Programmering
In de bibliotheek in Carnisselande worden op jaarbasis meer dan vierhonderd activiteiten georganiseerd. Daarmee is er voor iedere leeftijdscategorie wel iets te doen: je kunt aanschuiven bij een Taalcafé, maar ook leren haken of breien, of zelfs meedoen met een potje klaverjassen. De Baby Drive-in is misschien wel de meest originele activiteit op het programma.

Collectie
De boeken ogen fris en staan niet te krap in de kasten. De jeugdcollectie staat met ruim 12.000 items centraal, tegenover zo'n 6.000 boeken voor volwassenen. Een mooie toevoeging is de Plantenbieb, waar leden stekjes kunnen meenemen om thuis te vermeerderen.

Online
De Bibliotheek Carnisselande valt onder de Bibliotheek AanZet, en hanteert daarmee ook haar huisstijl. Dat geeft de website een frisse uitstraling. Op de website is een uitgebreid activiteitenprogramma voor deze specifieke vestiging te vinden, evenals een mooie introductievideo waarin je wordt toegesproken door het rayonhoofd onder wie deze vestiging valt. Wellicht zou hier nog meer aandacht besteed kunnen worden aan de collectie en de verschillende informatiepunten die in de bibliotheek te vinden zijn.

Computers en werkruimte
In de vestiging staat een lange tafel, waar iedereen kan aanschuiven met een krant, tijdschrift of laptop. Handig zijn ook de houten huisjes, die door iedereen als vergader-, werk- of studeerruimte kunnen worden gebruikt.

Tarieven
Jeugd tot 18 jaar is uiteraard gratis. Ook voor inwoners vanaf 18 jaar is een gratis instapabonnement beschikbaar. Opvallend is de keuze voor een maandabonnement: voor iedereen van 18 tot 25 jaar kost dit 4 euro per maand en voor inwoners van 25 jaar en ouder kost dit 5 euro per maand. Dit maakt de abonnementsstructuur overzichtelijk en flexibel. Net als de rest van Bibliotheek AanZet is ook deze vestiging volledig boetevrij: een groot pluspunt.

Openingstijden
De vesting in Carnisselande is zes dagen per week geopend vanaf 9.30 uur. Doordeweeks sluit de bibliotheek om 17.00 uur; op zaterdag gaan om 13.00 uur de deuren al dicht. Op zondag is de bibliotheek helaas gesloten. Voor iemand met een druk werkend leven van negen tot vijf is het dus lastig de bibliotheek te bezoeken.

Personeel
Wie binnenkomt, wordt meteen vriendelijk ontvangen door een gastheer of -vrouw, die indien nodig doorverwijst naar een van de partners in het pand. Ook zet die met liefde een kopje koffie voor je. In de bibliotheek werken veel vrijwilligers, die goed met elkaar en de betaalde krachten samenwerken.

Aantal inwoners Carnisselande
14.000 (2022).

Finalist Huiskamer van Heteren (de Bibliotheek Gelderland Zuid)

De gloednieuwe Huiskamer van Heteren doet zijn naam eer aan: hier kunnen bewoners van het dorp niet alleen terecht voor boeken, maar ook voor een kopje koffie of een praatje. Het pand werd na decennialang plannen maken dit voorjaar eindelijk feestelijk geopend, en wordt sindsdien druk bezocht.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: GUIDO RONCKEN

De Huiskamer van Heteren is gelegen in de gemeente Overbetuwe en maakt deel uit van de Bibliotheek Gelderland Zuid. Binnen het werkgebied is Heteren met 5.000 inwoners een van de kleinere kernen. Het dorp telt enkele winkels, zoals een supermarkt en een bakker, en sinds 2022 een nieuw centrumhart: het Hart van Heteren. In het Hart van Heteren zijn appartementen gevestigd, maar ook winkels, een dierenarts en restaurants, en sinds februari 2023 de Huiskamer van Heteren.
Een gloednieuwe vestiging, dus, en dat is te zien. Net als in veel andere nieuwe bibliotheekvestigingen voert onbewerkt hout hier de boventoon. Dankzij het groen op de muren en de vele hangplanten waan je je voor even in een bos. Maar ook de collectie verdwijnt niet uit het zicht: de felblauw gekleurde boekenkasten springen meteen in het oog.
De bibliotheekfunctie gaat hier soepel over in het gezellige café, met een uitgebreid taartenassortiment. Daarnaast vind je in de Huiskamer van Heteren de Hetersche Streken, een lokaal winkeltje met streekproducten en andere delicatessen, zoals koffie, thee, vruchtensap en honing.
Ook in het interieur vind je allerlei verwijzingen naar de lokale natuur en cultuur: de centrale boekenkast heeft de vorm van de dijk bij Heteren, de bakstenen sfeerelementen verwijzen naar de steenfabrieken in de Heterense uiterwaarden, de kasten op de jeugdafdeling hebben de vorm van lokale woningen en de hoge groene boekenkasten refereren aan het uitzicht vanaf de Rijn op de Utrechtse Heuvelrug. Helaas heeft ontwerper Martijn Frank Dirks de opening zelf niet meer kunnen meemaken: tijdens de afrondingsfase werd hij ziek, een jaar geleden overleed hij. De houten trein waar de prentenboeken in staan, is dan ook naar hem vernoemd: Martijntje.

Langverwacht initiatief

Heteren zat lang op dit initiatief te wachten: al sinds 1988 lagen er plannen voor een nieuw dorpscentrum. Met de inzet van dorpsbewoners, de gemeente Overbetuwe, de provincie Gelderland en Artica Vastgoedontwikkeling werd in 2018 uiteindelijk een modern en haalbaar centrumplan ontwikkeld. Daarbij was het de expliciete wens om naast appartementen en ruimte voor ondernemers ook een huiskamer te ontwikkelen waarin iedereen zich thuis voelt. Daarbij werd, naast door de Bibliotheek Gelderland Zuid, ook door Stichting Open voor Jou aangehaakt, een organisatie die zich ontfermt over mensen met een afstand tot de maatschappij.
In een kleine kern als deze is het belangrijk dat de bibliotheek haar rol als plek voor ontmoeting en hulp pakt. Dat gebeurt hier duidelijk: niet alleen met een sfeervol café, maar ook met het zogeheten Dorp-servicepunt. Hier kunnen inwoners terecht met allerlei vragen, bijvoorbeeld over digitale overheidszaken en het leggen van contact met de gemeente, maar ook voor het delen van mooie wandelroutes, informatie over allerlei actieve organisaties binnen het werkgebied en informatie over activiteiten. Ook is er een boodschappenservice voor mensen die zelf niet makkelijk naar de supermarkt kunnen. Kortom: een betrokken vestiging, die een belangrijke aanvulling vormt voor het dorp, en een prachtig voorbeeld vormt voor andere bibliotheken die de lokale gemeenschap willen betrekken bij hun doen en laten.

Rapport

Locatie
De vestiging ligt centraal, in het hart van het dorp. De bibliotheek wordt omringd door winkels en nieuwbouw. Niet zo gek: in de gemeente leeft de wens om te groeien naar 8.000 inwoners. Dat betekent dat er vooral gezinnen met kinderen in Heteren wonen, naast een grote groep vijftigplussers.

Exterieur
De Huiskamer van Heteren is tegelijk ontwikkeld met de omliggende gebouwen in het gebied, en dat is te zien: het moderne pand gaat op een natuurlijke manier op in de straat. Met de supermarkt om de hoek is het hopen op voldoende aanloop. De bibliotheekfunctie wordt aan de buitenkant niet bijzonder goed uitgelicht; je moet als bezoeker begrijpen dat dit onderdeel is van de huiskamerfunctie van het gebouw.

Interieur
De vestiging is spiksplinternieuw en aangepast aan de laatste interieurtrends. Er is ruim voldoende zitgelegenheid, zowel aan tafel als op hippe fluwelen stoelen en langgerekte loungebanken.

Uitstraling
Hoewel de Huiskamer van Heteren pas sinds dit jaar open is, weten bewoners hun weg al naar deze plek te vinden. Het bruist er van de mensen die op zoek zijn naar een kopje koffie, een plek om de krant te lezen of een goed boek.

Logistiek
De verschillende bezoekersgroepen van de bibliotheek, het café en de winkel lopen op een soepele manier door elkaar. Daardoor ontstaat een gemoedelijke sfeer, die geen twijfel laat of hier geluid gemaakt mag worden.

Programmering
Jaarlijks worden circa tweehonderd activiteiten georganiseerd – een fors aantal, dat alleen kan worden behaald door cocreatie met bewoners. Externe partijen weten de bibliotheek goed te vinden: er vinden groepsbezoeken van scholen plaats, er wordt samengewerkt met de kerk en de fysiotherapeut houdt er een koffiemoment. Ook zijn er de gebruikelijke Klik & Tik-cursussen, digitale en schrijfcafés. Het sociaal kernteam van de gemeente Overbetuwe houdt hier vergaderingen en spreekuren. In het NAH-café komen om de twee maanden mensen met niet-aangeboren hersenletsel bij elkaar om met elkaar te praten en ervaringen uit te wisselen. Verder kunnen inwoners in de vestiging DPD-pakketjes ophalen.

Collectie
Er mag dan van alles gebeuren in de Huiskamer van Heteren, de boeken vervullen zeker niet alleen maar een decorfunctie. De collectie is niet bijzonder omvangrijk, maar wel slim ingevoegd in de ontmoetingsfunctie van de ruimtes. Met name de jeugdcollectie is aantrekkelijk opgesteld in huisvormige kasten. Doordat de collectie van de Bibliotheek Gelderland Zuid – van in totaal bijna een half miljoen titels – rouleert tussen de 27 vestigingen, blijft het aanbod fris. Ook het relatief hoge vervangingspercentage van 15% helpt daarbij.

Online
Hoewel de Huiskamer van Heteren onder de Bibliotheek Gelderland Zuid valt, heeft de vestiging toch een aparte website. Dat komt de aantrekkelijkheid ten goede: de verschillende aspecten van de locatie worden goed uitgelicht. Alleen de programmering wordt niet bijzonder aantrekkelijk gepresenteerd, terwijl die juist het grote pluspunt van de vestiging vormt.

Computers en werkruimte
Vergaderen hoef je in Heteren niet thuis aan de keukentafel te doen: je kunt ook terecht in de Kleine Huiskamer, een vergaderruimte die door iedereen kan worden gereserveerd. Ook het gezellige café – inclusief stamtafel – leent zich goed voor afspraakjes. Verder zijn er vier aparte werkplekken met computers.

Tarieven
Een abonnement voor volwassenen kost 60,15 euro per jaar, een jongerenabonnement 24,70 euro per jaar. Verder is er een miniabonnement beschikbaar, waarbij je enkel 3,80 euro per item betaalt. Daarnaast is er een groot groepsabonnement voor 60,15 per jaar en een klein groepsabonnement voor 39,10 euro per jaar.

Openingstijden
De Huiskamer van Heteren is op dinsdag tot en met zaterdag geopend: doordeweeks van 10.00 tot 17.30 uur, op zaterdag van 10.30 tot 16.00 uur. Op dinsdag en donderdag is de locatie ook van 19.00 tot 21.30 uur geopend, met uitzondering van zomermaanden juli en augustus. De vestiging is op maandag en zondag gesloten.

Personeel
De huiskamer is duidelijk een plek voor en door dorpsgenoten. Er werken zo'n 45 vrijwilligers uit Heteren, met hart en ziel. Ze helpen onder andere mee met de inrichting, taarten bakken, activiteiten bedenken, boeken terugzetten, voorlezen en koffiebranden. Achter de bar staan 'mensen met talent': medewerkers die net wat meer begeleiding bij hun werkzaamheden nodig hebben. Zij worden begeleid door twee participatiemedewerkers, beschikbaar gesteld door de gemeente Overbetuwe. Hieruit blijkt ook weer de betrokkenheid van de gemeente bij de huiskamer. Daarnaast werken twee coördinatoren vanuit de bieb in de huiskamer; zij zijn verantwoordelijk voor het dagelijkse reilen en zeilen.

Aantal inwoners Heteren
4.965 (2021).

Finalist: Katwijk aan Zee (Bibliotheek Katwijk)

De bibliotheekvestiging in Katwijk aan Zee bevindt zich in een pand van bijna vijftig jaar oud, en is dus niet bepaald een eyecatcher. Toch merk je aan alles dat de bibliotheek zich graag wil positioneren als een vernieuwende locatie, waar altijd iets te doen is, en waar de bewoners worden gefaciliteerd om zichzelf verder te ontplooien.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: MELANIE VAN DIJK (MANAGER MARKETING & COMMUNICATIE BIBLIOTHEEK KATWIJK)

Zonnige badplaats

Katwijk aan Zee is de hoofdvestiging van de Bibliotheek Katwijk, gelegen in het immer zonnige badplaatsje aan de westkust, ter hoogte van Leiden. Een plek met veel geschiedenis: niet alleen vanwege de vissers, maar ook omdat het eindpunt van de Romeinse Limes ligt waar de Oude Rijn bij Katwijk de zee in stroomt. Een belangrijke plek om kennis te verspreiden, dus. Die historie voel je ook wanneer je de bibliotheek binnenloopt. Het pand is opgeleverd in 1974 en daarna nooit gerenoveerd. De vestiging moet het dus vooral hebben van wat er op de boekenplanken en de activiteitenkalender staat. Dat is gelukkig indrukwekkend. Zo werd in 2016 hier het tweede DigiTaalhuis van Nederland geopend. Ook zijn er wekelijks niet minder dan zestien IDO-spreekuren en lopen er tachtig taalcoaches rond.

Verder kent Katwijk een grote schrijfgroep, die sinds 2019 ook een equivalent voor kinderen kent.
In Katwijk blijft men vernieuwen. Zo werd in maart van dit jaar in de vestiging in Katwijk aan Zee een theaterzaal geopend, zowel bedoeld voor eigen gebruik als voor verhuur. Hier wordt onder andere een maandelijkse filmavond georganiseerd – belangrijk in een dorp dat verder geen bioscoop heeft. De programmering wordt ontwikkeld in samenwerking met lokale partners, zoals het Welzijnskwartier, JES Rijnland, Muziekschool Katwijk, Natuurcentrum Katwijk, Katwijks Museum, Readshop Rijnsburg, de wijkagent en de gemeente.

Community library

De Bibliotheek Katwijk heeft als doel zich te ontplooien tot een

echte community library. Hiervoor is nog meer contact met de wijken rondom de vestiging nodig. De drive om dit tot een succes te maken is zeker aanwezig: onlangs is een nieuw 'merkhuis' ontwikkeld waarin is vastgelegd dat de organisatie wil toegroeien naar een bibliotheek met nog meer reuring en bezoekers. Niet het aantal leden, maar het aantal bezoeken staat centraal, waarmee de aandacht verschuift van collectie naar programmering. Dat uit zich onder meer in theatervoorstellingen, zangclubs en challenges in de maakplaats. Ook buiten de bibliotheek is reuring, bijvoorbeeld met een voorleesuurtje bij de plaatselijke HEMA.
Natuurlijk heeft de bibliotheek de wens een aantrekkelijker pand tot haar beschikking te hebben om al haar ambities waar te maken. Gelukkig zit daar beweging in: de gemeente Katwijk kijkt serieus naar de herhuisvesting van de bibliotheek, de muziekschool en de school K&O. Samen vormen zij in de toekomst hopelijk één cultuurbedrijf: een bruisende huiskamer van de wijk, waar je je kunt opladen, ontspannen en mensen kunt ontmoeten. Daar is dan hopelijk ook plek voor een mooie horecagelegenheid en meer ontspanningsruimte, zodat de bibliotheek plek krijgt om nog meer samen te werken en haar ambities te verwezenlijken.

Rapport

Locatie
De vestiging Katwijk aan Zee ligt op hemelsbreed vierhonderd meter van het strand, aan de rand van het centrum van Katwijk aan Zee.

Exterieur
Deze bibliotheekvestiging heeft haar uiterlijk niet mee: het pand oogt van buiten grauw en gedateerd.

Interieur
De vestiging is voor de variatie eens geen pas geopend gebouw, maar juist een pand waar geprobeerd is met bestaande middelen toch een frisse bibliotheek neer te zetten. Dat is maar matig gelukt: de vloer en meubels ogen wat ongezellig. De zoekcomputer op de kopse kant van de kasten is wel een eyecatcher.

Uitstraling
Dankzij het grote aantal vierkante meters – ruim 1.500 – is hier een ruime opzet mogelijk. Het boek domineert. Het lijkt een uitdaging al deze vierkante meters te vullen.

Logistiek
De vestiging is overzichtelijk; de signalering op de kasten is duidelijk.

Programmering
Op het programma staan allerhande lezingen en filmavonden. Ook is er sinds 2019 een hip ingerichte makerplaats, met name gericht op kinderen: er wordt geprogrammeerd met LEGO, gewerkt met een 3D-printer en gesleuteld met Minecraft. Verder laat de bibliotheek zich geregeld buiten haar vier muren zien, bijvoorbeeld met kramen op lokale markten.

Collectie
De collectie wordt hier uitgebreid geëtaleerd, met veel ruimte voor displaytafels en frontale plaatsing. In de kasten staan ruim 30.000 titels. Ook is er een mooie Katwijkcollectie aanwezig.

Online
De Bibliotheek Katwijk maakt gebruik van de Website as a Service (WaaS), de landelijke blauwdruk voor bibliotheekwebsites. Binnen die kaders is hard geprobeerd alle informatie vindbaar te maken. De aantrekkelijke fotografie houdt het geheel fris. Over deze specifieke vestiging is niet veel informatie te vinden.

Computers en werkruimte
Handig: in de vestiging zijn stiltecabines te vinden, waarin je je even helemaal kunt afzonderen. Uiteraard is er ook gratis WiFi en kun je er printen en kopiëren.

Tarieven
Volwassenen (vanaf 18 jaar) betalen voor hun lidmaatschap 4,50 euro per maand of 50 euro per jaar – aantrekkelijk geprijsd, dus. Sympathiek: 18- tot en met 25-jarigen kunnen in Katwijk lid worden voor 3 euro en betalen vervolgens 2 euro per geleend materiaal.

Openingstijden
De vestiging in Katwijk aan Zee is in totaal 45 uur per week geopend, waarvan twee avonden: dinsdag en donderdag sluit de deur pas om 20.00 uur. De overige dagen kun je er tot 17.00 uur terecht. Op zondag is de vestiging gesloten.

Personeel
Het personeel is vriendelijk en helpt graag bij vragen.

Aantal inwoners Katwijk
66.635 (2023, niet alleen Katwijk aan Zee).

Finalist: Purmerend (de Bibliotheek Waterland)

In Purmerend tref je geen flitsend nieuw bibliotheekgebouw, maar een pand dat alweer ruim twintig jaar geleden werd gerenoveerd. Binnen is gepoogd het interieur meer naar het heden te trekken, met felgekleurde presentatiemeubels en veel verblijfsmogelijkheden. Toch doet de zeer ruime vestiging uiteindelijk nog steeds aan als een vrij klassieke bibliotheek – totdat men de uitgebreide programmering bekijkt.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: ELS BROERS

De bibliotheek in Purmerend maakt onderdeel uit van de Bibliotheek Waterland, die zich verder ontfermt over onder andere Volendam, Beemster en Landsmeer. Purmerend is met ruim 4.500 vierkante meter, verspreid over drie verdiepingen, verreweg de grootste vestiging van de in totaal zeven bibliotheken, en vervult daarmee een belangrijke functie voor het netwerk.
Voor zo'n voortrekkersrol is het aanbod relatief traditioneel. Het feit dat het gebouw – op Vluchtelingenwerk na – verder niet wordt gedeeld met andere partijen, werkt in dat opzicht wellicht ook in zijn nadeel.

Klassieke programmering

De programmering van de bibliotheek lijkt op het eerste gezicht vrij klassiek, maar er gebeurt meer dan je denkt. Er wordt niet alleen voorgelezen en vinden er schrijversbezoeken plaats, ook zijn er leesclubs en wordt er samengewerkt met de Volksuniversiteit. Verder kan men bij de bibliotheek terecht voor een juridisch spreekuur en hulp bij het invullen van formulieren. Senioren krijgen cybersecurityworkshops en jong en oud kan in het kader van duurzaamheid leren hoe je apparatuur demonteert en hergebruikt. Daarnaast kunnen ouderen bij de Slim-o-theek artikelen lenen waarmee ze langer thuis kunnen blijven wonen. Vaak wordt een mooie link gelegd tussen collectie en programmering, zoals bij het project Bosbaden.
Een hoogtepunt is wellicht de jaarlijkse seizoensopening die aan het begin van het nieuwe schooljaar wordt georganiseerd met lezingen en activiteiten. Specifiek voor jongeren wordt er vrij veel georganiseerd, al dan niet in samenwerking met partners als Club

Welzijn. Ook staan er BookTok-evenementen op de planning, in samenwerking met de lokale boekhandel.
Dat deze bibliotheek nu al een cruciale rol vervult in het leven van veel inwoners van Purmerend, lijdt geen twijfel: jong en oud kunnen hier terecht voor boek, activiteit of verblijfsplek. Met name jongeren lijken hun weg al goed naar de bibliotheek te kunnen vinden. Toch zijn de openingstijden voor een vestiging die zo'n groot werkgebied moet bedienen nog relatief gering.

Nieuwe koers

De Bibliotheek Waterland wil de komende jaren een nieuwe koers uitzetten. In de aan de jury toegestuurde stukken staat dat tot 2025 de tijd wordt genomen om tot een nieuwe invulling te komen van de bibliotheek. Dat is vrij laat, als je bedenkt welke grote ontwikkelingen nu allemaal in het veld gaande zijn: het betekent dat inwoners van Purmerend en omstreken nog jaren moeten wachten tot ze de beschikking hebben over een bibliotheek die aan de eisen van de huidige tijd voldoet.
De Bibliotheek Waterland deed met de vestiging in Purmerend ook in 2018 al mee in de strijd om de Beste Bibliotheek van Nederland. Toen greep deze bibliotheek naast de winst. De vraag is wat er sindsdien veranderd is waardoor er nu meer kans zou zijn op de prijs. De grootste ambities lijken immers nog in de toekomst te liggen.

Rapport

Locatie
De locatie van de bibliotheek van Purmerend is weinig uitnodigend. Het pand bevindt zich niet in het centrum van de stad, maar aan een weg midden tussen kantoorpanden waar je weinig te zoeken hebt als je niet in een van de kantoren moet zijn.

Exterieur
Juist omdat je de bibliotheek niet op deze plek verwacht, lijkt extra geprobeerd om het pand direct herkenbaar te maken als bibliotheek. Voor de deur wapperen beachflags met het bekende oranje logo en ook de deur is in die stijl vormgegeven. Dankzij de glazen voorgevel kun je goed naar binnen kijken naar wat er in de bibliotheek te beleven is.

Interieur
Met 4.500 vierkante meter – die niet gedeeld wordt met partners – is dit de ruimste bibliotheek van alle genomineerden. De bibliotheek is in 2002 gerenoveerd, waardoor deze alweer wat gedateerd oogt, met her en der ouderwetse meubels. Andere delen, zoals de leestafel en de vergaderruimtes, doen gelukkig moderner aan, dankzij grote presentatiemeubels in felle kleuren oranje en groen. Aandoenlijk is ook de aanwezigheid van een speelbox voor kleine kinderen die er anders kruipend vandoor gaan.

Uitstraling
Hoewel er ook nog flink wat boekenkasten staan, is duidelijk dat dit een bibliotheek is waar men langdurig mag verblijven – bijvoorbeeld aan de leestafel of achter de pc. Dat is ook hard nodig: de vestiging fungeert als mediatheek voor meerdere scholen in de omgeving.

Logistiek
In zo'n groot pand is het soms zoeken waar alles te vinden is. Nog uitgebreidere signalering zou hierbij kunnen helpen.

Programmering
In Purmerend zijn naast uiteenlopende activiteiten ook verschillende spreekuren, bijvoorbeeld rondom de digitale overheid en juridische zaken. In de bibliotheek in Purmerend is sinds kort ook het OntdekLAB aanwezig, waar je kunt experimenteren met digitale ontwikkelingen als virtual en augmented reality, robotica, programmeren, mediaproductie, 3D-printen en meer. In deze makerplaats worden wekelijks activiteiten georganiseerd voor verschillende doelgroepen.

Collectie
In deze vestiging is het boek vrij dominant. Er is een collectie voor volwassenen van bijna 30.000 titels aanwezig, tegenover een collectie van zo'n 22.000 boeken voor de jeugd. Deze worden uitgebreid uitgelicht via thematafels. Meer variatie ontstaat dankzij het project Uitgelicht. Hierin reizen boeken langs alle vestigingen van de Bibliotheek Waterland, waar ze zes weken verblijven en er een koppeling wordt gemaakt met verschillende activiteiten.

Online
De bibliotheek in Purmerend valt onder de Bibliotheek Waterland. Deze bibliotheek maakt gebruik van de algemene WaaS-website. De pagina over de vestiging in Purmerend is minimaal gevuld. Het is niet makkelijk te zien wat er in de vestiging te halen en te doen is. Wel heeft de Bibliotheek Waterland de interessante podcast What the BIEB?!, waarin maatschappelijke thema's uit de bibliotheekwereld langskomen.

Computers en werkruimte
In de vestiging kun je rustig gaan zitten om te werken of te studeren. Ook kun je gebruikmaken van een studiecabine. Wel moet je deze van tevoren boeken, mag deze maximaal 2 uur per dag gereserveerd worden en heb je hiervoor een bibliotheekpas nodig.

Tarieven
Bijzonder: in Purmerend is een lidmaatschap voor jeugd tot en met 24 jaar gratis, in plaats van de gebruikelijke 18 jaar. Daarnaast kan men een instapabonnement afsluiten tegen het aantrekkelijke bedrag van 29 euro per jaar. Ook is er een basisabonnement voor 52 euro per jaar en een topabonnement voor 69 euro per jaar.

Openingstijden
De bibliotheek is maandag tot en met vrijdag geopend van 09.00 tot 19.00 uur. Op zaterdag kun je tussen 10.00 en 16.00 uur in deze vestiging terecht. Van september tot en met maart gaan ook op zondag tussen 12.00 en 16.00 uur de deuren open. Buiten de openingstijden is de inleverbus altijd open voor het afgeven van materialen.

Personeel
Op de vloer is relatief weinig personeel aanwezig. De gesproken medewerker is attent.

Aantal inwoners Purmerend
93.992.

‘Een eigentijdse bibliothecaris, gericht op verbinding en innovatie’

Merel Kuitert NBD Biblion

Merel Kuitert (met cheque) werd NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar.
Verder op de foto van links naar rechts: Toos van den Beuken (jurylid en winnaar editie 2022), genomineerde Monique Dijkgraaf (leesconsulent voortgezet onderwijs Bibliotheek Noord-Veluwe), genomineerde Astrid Goedknegt (consulent lezen en media Bibliotheek Kennemerwaard) en Nina Nannini (directeur-bestuurder NBD Biblion).

Jeugdspecialist 2023

Merel Kuitert werd op 9 november 'gekroond' tot NBD Biblion Jeugdspecialist 2023. Redacteur Maarten Dessing sprak van tevoren (toen nog niet bekend was wie de winnaar zou worden) met de drie genomineerden: naast Merel Kuitert waren dit Astrid Goedknegt en Monique Dijkgraaf, over de passie voor hun vak.

TEKST: MAARTEN DESSING • FOTO'S: PASCAL STRIEBEL

Merel Kuitert (jeugdbibliothecaris Noord Oost Brabantse Bibliotheken)

Zij genomineerd als NBD Biblion Jeugdspecialist 2023? Dat moest een vergissing zijn. Toen een van de jeugdige Boekenscouts haar in de bibliotheek van Uden kwam verrassen, vertelt Merel Kuitert, moest zij toch de collega hebben die zíj had genomineerd? De collega die toevallig op vakantie was en die zij op dat moment verving? Maar nee. Het was echt Kuitert, op wie de jury door meerdere collega's was geattendeerd. 'Een hele eer', vindt ze.
Ook al werkt ze pas een jaar of vier bij de Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB), het enthousiasme en de creativiteit van de jeugdbibliothecaris met focus op jongeren zijn blijkbaar enorm opgevallen – kernwoorden die volgens het juryrapport Kuitert typeren. 'Daar herken ik me wel in. Ik kom iedere dag supergraag naar mijn werk en ik vertel ook buiten mijn werk veel over de bibliotheek. Ik vraag mijn vrienden altijd om hun mening over wat we doen.'
Hetzelfde geldt voor de creativiteit. 'Ik probeer altijd nieuwe ideeën uit. Ik krijg daar ook veel vrijheid in. Niet alleen ik, hoor. Dat geldt voor al mijn collega's. En het helpt dat er de afgelopen paar jaar veel aandacht is gekomen voor jongeren. Om die doelgroep weer aan het lezen te krijgen. En nog steeds is het een ondergeschoven kindje, vind ik. We organiseren meer activiteiten voor volwassenen en jeugd tot 12 jaar.'

Samenwerken met doelgroep

Toen Kuitert solliciteerde bij de NOBB had ze nooit gedacht jeugdbibliothecaris te worden. Al had ze wel een beeld van wat het werk inhield. Toen ze onderwijswetenschappen studeerde was ze lid van het jeugdpanel en praatte ze mee over alles wat voor haar leeftijdsgroep werd gedaan: de activiteiten, de posts op sociale media, de collectie. 'Ik kwam er graag. Het was een gezellige club.'

Maar ze wilde aan de slag als frontofficemedewerker. 'Ik wist niet zo goed wat ik na mijn studie wilde. Waar kon ik mijn passie in kwijt? Ik wilde daarom een tussenjaar, maar ondertussen wel halftijds werken. Toen zag ik deze vacature. Bij de sollicitatie zeiden ze dat ik dat werk te makkelijk zou vinden, maar dat ze me wel graag wilden houden en dus iets anders voor me gingen zoeken. Een dag later boden ze me aan bibliothecaris jongvolwassenen in Veghel te worden.'
Een jaar of twee heeft ze daar gezeten. Toen stapte ze over naar de bieb in haar woonplaats. Voor de reistijd van drie minuten lopen, maar vooral om met de contacten bij het jongerenwerk en de gemeente die ze al had nog beter haar werk te kunnen doen. Want samenwerken met de doelgroep blijft belangrijk. 'Voor de verkiezingen wilden we een informatieavond organiseren. Toen we ernaar vroegen zeiden jongeren meteen: gaan we echt niet heen. Dus gingen we filmpjes maken.'

Vloggen en tiktokken

Filmpjes maken is vertrouwd terrein voor Kuitert. Zoals het in het juryrapport heet: ze vlogt en tiktokt erop los – zowel voor het kanaal Jongerenbieb van de NOBB als voor de bibliotheken in Maashorst (de gemeente waar Uden onder valt). Met succes. Het TikTok-kanaal van de Jongerenbieb heeft meer dan duizend volgers. Maar zelf relativeert ze het. 'Veel andere bibliotheken zijn daar ook heel goed mee bezig. De filmpjes van Almere vind ik bijvoorbeeld heel inspirerend.'
En ondertussen is zij al bezig met een volgende stap: om ook studenten beter bij de bibliotheek te betrekken. 'Die doelgroep krijgt nog minder aandacht. Bibliotheken verliezen massaal leden in de categorie 18 tot 30 jaar, maar laten het er een beetje bij zitten. Terwijl die groep weinig geld heeft en vaak nog thuis woont. Daarom zijn ze ook voor ons interessant. Hier zitten geen onderwijsinstellingen, maar wél studenten. Voor hen organiseer ik onder andere D&D-avonden.'

De juryleden van de NBD Biblion Jeugdspecialist: Esther Laan (product owner NBD Biblion), Nina Nannini (directeur-bestuurder NBD Biblion, geen jurylid), Toos van den Beuken (winnaar editie 2022) en Marloes Manshanden (operationeel manager bij Stichting Westfriese Bibliotheken).

De prijs NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar is een samenwerking tussen NBD Biblion, CPNB en Bibliotheekblad. Voor de uitreiking van de prijzen werd dit jaar samengewerkt met Probiblio, de awards werden namelijk voor het eerst uitgereikt tijdens de feestelijke jubileumeditie van het congres Bibliotheekplaza.

Astrid Goedknegt (consulent lezen en media Bibliotheek Kennemerwaard)

'Als ik een les op school heb voorbereid,' vertelt Astrid Goedknegt, 'bedenk ik onderweg in de auto: ik kan nog dit doen, ik kan nog dat meenemen. En tóch verrassen de kinderen me elke keer weer. Dan komen ze met andere invalshoeken waarvan ik denk: natúúrlijk, dat hoort er ook bij. Die neem ik een volgende keer dat ik dezelfde les doe altijd mee. Die ideeën komen immers uit de kinderen zelf. Zij zijn de doelgroep, ik niet.'
Dat er in het juryrapport van de NBD Biblion Jeugdspecialist 2023 staat dat de consulent lezen en media van de Bibliotheek Kennemerwaard (6-12 jaar) 'iedere keer wat nieuws probeert' en 'innovatief' is, begrijpt ze eerlijk gezegd dus wel. 'Het is niet dat ik me snel verveel, maar ik houd er gewoon van om elke keer te zoeken naar nieuwe mogelijkheden. Niet om het oude weg te gooien, maar om erop voort te borduren.'

Van dramadocent tot leesconsulent

Goedknegt (56) werkt nog maar kort in de bibliotheek. Ze heeft, na een studie toerisme en recreatie, lang het beroep uitgeoefend dat haar als kind al zo aantrok: dramadocent. En dat in allerlei functies, tot ze uiteindelijk op een middelbare school belandde. 'Na 13 jaar was ik daar klaar. Ik wilde toen als zzp'er het maken en brengen van verhalen aan de man brengen. Dat lukte. Onder andere twee

dagen per week als museumdocent bij het Zuiderzeemuseum.'
Tot een huidige collega bij Bibliotheek Kennemerwaard haar wees op een vacature van de bibliotheek. 'Ze zei dat die zo goed bij me paste. En toen ik had gesolliciteerd en werd aangenomen, kon ik beginnen op 1 februari 2020. Zes weken voor corona begon. Gelukkig had ik net de eerste contacten gelegd bij mijn vier lagere scholen, een paar gezichten gezien, en zo een beetje een beeld gekregen van hun wensen.'
Een bijzondere tijd volgde. 'Met z'n drieën hebben we ontzettend veel filmpjes gemaakt. Eerst rond onze projecten, zoals *Scoor een boek* dat we met AZ doen. Later steeds creatiever. Rond de Kinderboekenweek, die toen over geschiedenis ging, behandelden we in een lege bieb de hele geschiedenis. Omdat de man van een van ons animaties kon maken, liepen we er zelfs mammoeten tegen het lijf.'

Lezen als basis

Toch vindt ze het reguliere werk uiteindelijk het bevredigendst. 'Ik geef op school alleen creatieve lessen, met veel humor en eigen inbreng van de kinderen. Dus als ik op een schoolplein aankom, zijn er altijd kinderen die naar me toe rennen met de vraag of ik naar hun groep kom. Het zijn populaire lessen. En dat geldt niet alleen voor mij, maar ook voor mijn fantastische collega's.'
Ook het belang van het werk stemt tevreden. 'Lezen is de basis. Voor hun ontwikkeling, maar ook als venster op de wereld. En toch zijn er nog docenten voor wie het iets is als "dat moet óók nog". Dan is het goed om te zien dat als ik een boek promoot in de klas, driekwart zegt het te willen lezen. En dat dóén ze. Leerlingen vertellen me vaak dat ze weer in de bieb waren. "Maar jij was er niet." Nee, ik ben daar niet vaak.'
Goedknegt werkt niet fulltime in de bibliotheek. Ze heeft ook haar baan in het Zuiderzeemuseum aangehouden. Dat blijkt een gouden combinatie, omdat ze in feite naast de scholen nóg een plek heeft om het lezen te promoten. Inmiddels heeft ze in het museum een hele reeks programma's gemaakt rond boeken – zoals *Boer Boris en het bootje* of nieuwe sinterklaasboeken – die zo veel bezoekers trekken dat ze bijna carte blanche krijgt om ermee door te gaan.
'Voor de Kinderboekenweek dit jaar heb ik een heel programma gemaakt voor groep 5 tot en met 8 onder de naam "Kom binnen". Onderdeel daarvan is een tekst die ik had geschreven voor een toneelstukje over een vissershuisje aan de dijk dat zich afspeelt in 1928. Kinderen spelen daar rollen in zoals gebeurt in de theaterlezen-boekjes. Lang niet alle docenten kennen die boekjes. Maar toen ze zagen hoe goed die manier werkt, wist ik: ja, ik heb er weer een paar voor gewonnen.'

Astrid Goedknegt, Monique Dijkgraaf en Merel Kuitert.

Monique Dijkgraaf (leesconsulent voortgezet onderwijs Bibliotheek Noord-Veluwe)

Wat zou het mooi zijn als haar eigen functie verdwijnt. ‘Dat leesconsulent iets tijdelijks is,’ zegt Monique Dijkgraaf, ‘omdat docenten weer in staat zijn zonder onze ondersteuning leerlingen aan het lezen te krijgen. Je ziet de bewustwording groeien dat lezen belangrijk is, die verandering is al op gang gekomen, maar het onderwijs verander je niet zomaar. En veel docenten weten niet goed wat er op de markt is. Dat is essentieel als je goede adviezen wilt geven.’
Tot die tijd blijft ze dan maar met hart en ziel actief als leesconsulent op twee scholen in Elburg. ‘Op een vmbo heb ik leesgesprekken. Sommige leerlingen staan verdwaasd voor een kast als ze een boek zoeken. Ik probeer, via hun hobby’s of favoriete series, drie titels te geven waar ze er een van kiezen. Op een havo/vwo hebben ze gekozen voor een klassikale aanpak. Eerst is de schoolbibliotheek gevuld. Nu de collectie staat, laat ik allerlei vormen voorbij komen, zoals boekensushi, om veel titels te laten zien.’
Het mooiste succes is – vanzelfsprekend – als zij weken later ‘die glinstering in hun ogen ziet’, glundert Dijkgraaf. ‘Dat merk ik door de leesgesprekken vooral op het vmbo. Als ze vertellen hoe tof het boek was. “Heb je nog zoiets?” Nog mooier zou zijn als ze vervolgens de weg naar de bieb vinden. ‘Maar dat zou wel iets meer mogen. Daar zie ik eerder de havo-/vwo-leerlingen die, als ze voor hun lijst moeten lezen, ook niet weten wat ze zoeken en vaak al te laat zijn.’

Van vrijwilliger tot betaalde kracht

Van huis uit is Dijkgraaf fysiotherapeut. Iets héél anders. Tien jaar was ze verbonden aan een instelling voor ouderenzorg. Ze stopte toen het gezin – via adoptie – een vierde kind kreeg dat zorgintensiever bleek dan verwacht. ‘Ik ging een tijd fulltime moederen en dacht: de fysiotherapie komt wel een keer. Maar ik bleek het helemaal niet te missen. Dus wat dan? Vrijwilliger bij de bieb leek me wel wat.’
Van het vrijwilligerswerk in Nunspeet was het een kleine stap naar een betaalde functie bij de bibliotheek tien kilometer verderop. ‘Ik solliciteerde als medewerker klantcontact. Dat is daarna uitgegroeid tot meer. Ik ben ook nog voor tien uur in de week medewerker webcare bij de KB, maar in Elburg sta ik het meest van mijn tijd nog altijd op de vloer. Leesconsulent ben ik eigenlijk maar voor een uur per week per school.’
Is haar jeugdspecialisatie dus maar een fractie van haar werk? Dat ook niet. ‘Als ik op de vloer sta, loop ik altijd op jongeren af om te vragen of ze het kunnen vinden. En als ze dan twijfelen, wat toch vaak het geval is, blijf ik hangen. Ik vind het ook belangrijk dat als de leerlingen in de bibliotheek komen, ze een bekend gezicht vinden. Iemand die ze durven aan te spreken. Daarom loopt het ene werk naadloos in het andere over.’
En zelfs haar vrije tijd staat in het verlengde van het leesconsulentschap, door de filmpjes met boekentips die ze op Instagram zet. En natuurlijk door te lezen, want zoals gezegd: je moet weten wat er op de markt is om goed advies te kunnen geven. ‘De laatste tweeënhalf jaar heb ik gericht boeken voor jongeren gelezen. En nu veel moderne literatuur. Mijn school heeft helaas een leeslijst waar nog dingen op staan die ik dertig jaar geleden al las voor school.’

Leeslijst

Een paradepaardje van Dijkgraaf is haar project ‘Fluitend door je leeslijst’, dat ze heeft opgezet voor haar havo-/vwo-school. ‘Deze omgeving is heel christelijk. Jongeren zitten wel op sociale

media, maar TikTok mag soms niet, of vinden ze niet veilig. Dus het succes van BookTok gaat een beetje aan hen voorbij. Toen hebben we een site opgezet waar docenten, leerlingen en ik filmpjes met boekentips laten zien. Dat is wél een veilige omgeving.' Dat sloeg zo aan dat de doelgroep op verzoek van de school is uitgebreid naar de hele school. 'Prachtig natuurlijk. Al moet ik er nog wel aan trekken om docenten hun filmpjes te laten opnemen. Zij hebben het natuurlijk gigantisch druk, maar ik hoop dat het zo ingeburgerd raakt dat het vanzelf gaat. We zijn ook nog maar kort bezig. De eerste proef ging anderhalf jaar geleden van start.'

Uit het juryrapport van winnaar Merel Kuitert

'Merel is een eigentijdse bibliothecaris, gericht op verbinding en innovatie. Op enthousiaste wijze zet zij zich in voor de doelgroep jongeren. Zij experimenteert met het beschikbaar stellen van collectie door in de bibliotheek alle voor deze doelgroep interessante materialen bij elkaar te presenteren: naast de D-boeken ook de Engelse romans en voor de doelgroep geschikte informatieboeken. Op deze manier creëert ze een eigen plek in de bibliotheek voor de jongeren.

Merel werkt niet alleen voor maar ook met jongeren tussen de 15-25 jaar. Het jongerenpanel dat ze heeft opgezet geeft haar veel inzicht in wat deze jongeren willen doen, zien en lezen. Dit jongerenpanel heeft een echte stem in het beleid, wat getuigt van de inzet van Merel om de doelgroep actief te betrekken. Mooi om te zien dat zij de kennis die zij heeft niet alleen deelt met haar collega's van NOBB, maar ook via Bieb2Bieb en zelfs recentelijk op het IFLA-congres. Zo geeft zij een goed voorbeeld van hoe je in samenwerking met de community en met andere bibliotheken een specifieke dienstverlening op kunt bouwen en kunt optimaliseren.
Manga in het aanbod, Dungeons & Dragons-avonden, een Young Adult Festival; Merel durft te experimenteren, en met succes! Ze is ook een echte leestijger. Ze leest alles voor de doelgroep en kan dan ook goed advies geven. Merel weet altijd raad!

Gefeliciteerd Merel, met trots geven wij jou de titel 'NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar 2023.'

Wat te doen met 1.000 euro?

Wie wordt gekroond tot jeugdspecialist van het jaar, ontvangt 1.000 euro. Niet voor zichzelf, maar voor 'een project dat de jeugdafdeling van de bibliotheek ten goede komt'. De genomineerden hebben geen moeite om daar iets voor te bedenken. Er zijn zo veel projecten en programma's die leesconsulenten kunnen uitvoeren, maar blijven liggen vanwege gebrek aan financiering.

Merel Kuitert denkt aan een eigen plek voor jongeren. 'Toen ik zelf zo oud was, vond ik het prettig: een plek waar ik op de bank met een boek mezelf kon zijn. Daarna is die jongerenhoek wegbezuinigd. Nu zitten zij op de jeugdafdeling, of gaan ze naar boven waar ze stil moeten zijn, en worden ze daar wel eens weggestuurd – terwijl er tijdens een toetsweek of in de wintervakanties velen komen. Ze verdienen een eigen hoekje waar ze zich thuis kunnen voelen.'

Ook **Monique Dijkgraaf** denkt aan jongeren: 'Ik mis in Elburg een eigen plek voor ze in de bibliotheek. En onze collectie telt weinig young adult, Engelstalige literatuur en andere BookTok-titels. Dat is heel jammer, want juist als een jongere om een titel vraagt, moet je die zo snel mogelijk bedienen. Als ze op nummer 20 van de reserveringslijst komen, jaag je ze eerder weg. Maar vóórdat het geld daarheen gaat, wil ik in gesprek met jongeren zelf. Willen zij dit ook?'

Astrid Goedknegt heeft voor het Zuiderzeemuseum een programma gemaakt rond *Fred het hert* van Pepé Smit. 'Een collega en ik willen die zo graag op de scholen brengen die daar belangstelling voor hebben, dat we het ook voor niets zouden hebben gedaan. Maar het zou mooi zijn als daar iets van gefinancierd kan worden. En anders kan mijn collega van digitale geletterdheid het wel gebruiken voor de geweldige escapespellen die ze maakt bij boeken.'

Biblioteca Gabriel García Márquez grote winnaar *Library of the Year*

Transformatie Bibliotheek Barcelona betaalt zich uit

Inmiddels is het traditie op het IFLA-congres: de verkiezing van 's werelds beste nieuwe openbare bibliotheek. In Rotterdam viel in augustus die eer verrassend te beurt aan de Gabriel García Márquez-bibliotheek in Barcelona. De Spaanse David troefde daarmee de vooraf favoriete Goliaths uit China (Shanghai Library East) en Australië (Parramatta at PHIVE) af. Wat is het geheim van deze relatief kleine bibliotheek?

TEKST: EIMER WIELDRAAIJER • FOTO'S: JESÚS GRANADA, SUMA ARQUITECTURA

Heeft u veel reacties gehad op uw uitverkiezing?
Mercè Muñoz Creus, hoofd van het secretariaat van de openbare bibliotheken in Barcelona: 'Heel veel! De felicitaties via sociale netwerken en de lokale bibliotheekwereld waren zeer talrijk. Maar wat ik nog mooier vind: dezelfde middag dat bekend werd dat we de prijs hadden gewonnen, nam het bezoek toe, en sinds die dag blijft de toename van het gebruik opzienbarend. Zowel wijkbewoners die de nieuwe bibliotheek nog niet kenden als mensen uit de rest van de stad die, toen ze het nieuws hoorden, op bezoek kwamen in onze vestiging. Zelfs mensen van buiten de stad wisten ons te vinden.'

Was er veel aandacht in de media en bij het stadsbestuur?
'De lokale, nationale en internationale media hebben er veel aandacht aan besteed, zowel in de audiovisuele media als in de geschreven pers. Op dezelfde dag dat we wonnen werd het nieuws

opgepikt in *primetime* nieuwsuitzendingen van de Catalaanse publieke televisiezenders, en ook de lokale televisiestations in Barcelona hebben er flink mee uitgepakt.
De gemeente heeft, naast het vieren van de prijs, vooral gewezen op de positionering van deze bibliotheek als een van de kernvoorzieningen in de wijk en de stad. Dat ging gepaard met evenementen waarbij de hele stad werd betrokken.
We ontvangen ook tal van verzoeken van professionals van over de hele wereld om rondleidingen te houden.
Tegelijkertijd willen tal van buurt-, sociale en culturele organisaties samenwerken met de bibliotheek om gezamenlijk projecten uit te voeren. Daarnaast ontwikkelen we samen met het onderwijsveld programma's die zijn gekoppeld aan het radiostation van de bibliotheek.'

Kunt u een schets geven van het bibliotheeksysteem in Barcelona (1,6 miljoen inwoners)? Wat is de positie van de Gabriel García Márquez-bibliotheek in het stedelijk weefsel?
'Het openbare bibliotheeknetwerk van Barcelona bestaat uit veertig bibliotheken, hoewel er plannen zijn om door te groeien naar 44 in 2030. In ieder geval openen we volgend jaar een nieuw filiaal waardoor het aantal stijgt naar 41.
Dit jaar is het Barcelona 2030 Library Master Plan goedgekeurd. In een van de hoofdstukken wordt onze groeiprognose uit de doeken gedaan. Naast aan nieuwe bibliotheken hechten we veel belang aan het actualiseren van bestaande vestigingen om tegemoet te komen aan nieuwe educatieve, culturele en maatschappelijke behoeften.
Barcelona is verdeeld in tien districten en het bibliotheeksysteem volgt deze indeling. In zekere zin bestaan we uit tien kleine netwerken met telkens een centrale bibliotheek voor elk district. De Gabriel García Márquez-bibliotheek is de centrale bibliotheek van het district Sant Martí, het op een na dichtstbevolkte district van de stad, met zes bibliotheken (één districtsbibliotheek en vijf filialen). De districtsbibliotheek coördineert het werk van de filialen en de gezamenlijke programma's die ze uitvoeren.'

Waarom was het nodig om een nieuwe bibliotheek te bouwen in de wijk Sant Martí?
'Het district Sant Martí had behoefte aan een nieuwe centrale bibliotheek die voldoet aan de eisen die we tegenwoordig stellen aan een dergelijke voorziening. Tot dan toe nam een van de filialen de rol van centrale bibliotheek voor haar rekening, maar dat pand had noch een centrale ligging in het gebied noch de noodzakelijke afmetingen en uitrusting. Vanwege de bevolkingsdichtheid, de goede communicatiemogelijkheden en de beschikbaarheid van de benodigde ruimte is voor de locatie aan de Plaça de Carmen Balcells Segalà gekozen.'

Wat waren de uitgangspunten bij de bouw van de nieuwe bibliotheek? Wat voor gebouw hadden jullie voor ogen?
'Het programma van eisen van de bibliotheek was gebaseerd op de standaarden die we in ons bibliotheekstelsel voor centrale wijkbibliotheken hebben vastgelegd. Er werd een wedstrijd onder architecten uitgeschreven aan wie we, naast het kunnen hosten van de in bovengenoemd programma vastgelegde functionele eisen, extra eisen stelden op het gebied van duurzaamheid, energiebesparing en andere milieumaatregelen. Het voorstel van Suma Arquitectura, dat de inschrijving won, voldeed niet alleen aan de door ons geformuleerde voorwaarden, maar overtrof ze zelfs.'

Klopt het dat de bibliotheek in een arme buurt ligt?
'Zo is het niet helemaal. Sant Martí is een wijk met een sterke arbeiderstraditie, een buurt die in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw groeide dankzij de bouw van veel betaalbare woningen. In de directe omgeving, tussen Sant Martí en de zee, lag vroeger een industriegebied dat zijn functie verloor met de komst van de Olympische Spelen van 1992, waarna het werd omgeturnd in een nieuwe woonwijk. Een buurt met overwegend mensen die iets meer te besteden hebben, wat geen verbazing wekt gezien de fraaie ligging nabij de stranden. De afgelopen jaren zijn er door de stad diverse stedenbouwkundige en openbaarvervoeringrepen gedaan – zo was er de komst van de metro – die de dienstverlening in dit deel van Barcelona hebben verbeterd. Sant Martí is al met al een wijk met een grote vitaliteit en veel activiteiten voor en door het maatschappelijk middenveld. Dat komt tot uitdrukking in het goed georganiseerde sociale, culturele en educatieve netwerk van het gebied.'

Hoe heeft dit zijn neerslag gekregen in het ontwerp van de nieuwe bibliotheek?
'De bibliotheek bevindt zich midden in een stedelijk knooppunt, aan de samenvloeiing van twee buurten, en het is deze context die ervoor zorgt dat de geometrie van het gebouw zich aanpast aan de omstandigheden van de omgeving. Het gebouw lijkt op een stapel opengeslagen boeken met gevouwen pagina's.'
Enigszins cryptisch voegt Mercè Muñoz Creus er deze typering aan toe: 'Elk boek wordt uitgebeeld door een dichte structuur van houten panelen, georiënteerd in diverse richtingen, die de lichtinval van de ruimte, het karakter, het functionele programma en de stedelijke verbindingen van het gebouw bepalen.'

Wanneer ging de nieuwe bibliotheek open, en werd deze meteen omarmd door het publiek?
'De nieuwe bibliotheek werd ingehuldigd op 28 mei 2022 en viel onmiddellijk in de smaak bij het publiek, dat vanaf dag één de zalen vulde met 100% bezetting. Niet alleen de ruimtes voor werk

en lezen, maar ook de plekken voor ontmoeting, debat, cursussen, activiteiten et cetera.'

Wat was het effect van de nieuwe bibliotheek qua bezoekersaantallen, uitleningen, activiteiten? Trekt ze ook bezoekers die voorheen niet naar de bibliotheek kwamen?
'Zoals ik al zei, was het effect direct zichtbaar. Naast de vaste bezoekers kwamen er nieuwkomers uit de buurt en uit de rest van de stad, ja zelfs uit steden in de omgeving van Barcelona. Daarom zijn de bezoekersaantallen omhooggevlogen. Sinds de opening op 28 mei vorig jaar hebben we 375.279 mensen ontvangen: 157.362 tijdens de laatste zeven maanden van 2022 en 217.917 in de eerste acht maanden van 2023. Van 28 mei 2022 tot augustus 2023 hebben we 8.202 nieuwe abonnementen uitgegeven: 3.694 in 2022 en 4.508 in 2023. Wat de uitleningen betreft, hebben we ook een sprong gemaakt: van de in totaal 172.106 uitgeleende media vonden er 79.288 plaats in 2022 en 92.818 tot augustus 2023.'

In hoeverre is deze bibliotheek een stimulans om ook andere bibliotheken in Barcelona te vernieuwen?
'Het netwerk van bibliotheken in Barcelona verkeert in een transformatieproces sinds de goedkeuring van het eerste bibliotheekplan door de stad in 1998. Op dat moment waren er slechts achttien bibliotheken in deze metropool, waarvan vele niet voldeden aan de servicenormen. Sinds 1998 zijn er 22 nieuwe bibliotheken geopend en zijn er nog eens dertien verhuisd, naast de uitbreiding van enkele andere bibliotheken. Sinds 1998 heeft het stadsbestuur zich duidelijk geëngageerd voor bibliotheken als de eerste lokale culturele voorziening, en dat legt ze geen windeieren, zoals we zien.'

Wat is het sterkste punt van deze bibliotheek?
De verdeling van de ruimtes en de transparantie van het gebouw, dat interieur en exterieur zo vloeiend combineert, waartoe de bewoners van het gebied zich zeer aangetrokken voelen. Ook het werk voor de *community* betaalt zich uit. Ik denk dan onder meer aan onze radiostudio, met een station dat deel uitmaakt van het Barcelona Community Radio Network (Xarxa de Ràdios Comunitàries de Barcelona), en niet te vergeten de talrijke culturele en educatieve samenwerkingsverbanden in het werkgebied.'

Wat staat er nog op uw verlanglijstje? Wat zou u eventueel willen verbeteren of toevoegen aan de bibliotheek?
'Ik hoop dat we de volgende projecten in de stad in deze lijn kunnen doortrekken, dat we over de benodigde middelen zullen beschikken om onze ideeën te verwezenlijken.
De prijs van *Library of the Year* die deze bibliotheek in de wacht heeft gesleept, zie ik als een prijs voor het traject dat onze organisatie samen met de stad is ingeslagen. Dat traject heeft ons tot hier gebracht, en dat zou ons moeten aanmoedigen om verder te werken aan het verbeteren van het netwerk en de dienstverlening aan de burgers.'

Over Biblioteca Gabriel García Márquez

De bibliotheek is gesitueerd in de wijk Sant Martí van Barcelona. Het gebouw, ontworpen door het bureau Suma Arquitectura, heeft een houten structuur rond een driehoekige kern, telt zes verdiepingen, biedt achthonderd werkplekken en zitplaatsen, en lijkt van buiten op een opengeslagen boek. Het vloeroppervlak bedraagt vierduizend vierkante meter. Om de ecologische voetafdruk van de bibliotheek zo beperkt mogelijk te houden, is er bij de bouw sterk ingezet op het thema duurzaamheid.
De districtsbibliotheek in Sant Martí is de op twee na grootste vestiging van het bibliotheeknetwerk in Barcelona. De voorziening – inmiddels een (toeristische) trekpleister – dankt haar naam aan de Colombiaanse schrijver Gabriel García Márquez, die van 1967 tot 1975 in de Catalaanse hoofdstad woonde. Mede als hommage aan de auteur is de bibliotheek gespecialiseerd in Latijns-Amerikaanse literatuur. In de loop van dit jaar opent de bibliotheek een 'kamer van zintuigen', gericht op kinderen met speciale behoeften en leerproblemen. Vermeldenswaard is verder nog dat de bibliotheek een eigen radiostation runt – Ràdio Maconda, genoemd naar het fictieve dorp Maconda in García Márquez' veelgeprezen roman *Honderd jaar eenzaamheid*.

Jurycitaat

Foto: Matteo Cogliati

Jakob Guillois Lærkes, voorzitter van de jury (uiterst links op de foto), over de uitverkiezing van de Biblioteca Gabriel García Márquez tot IFLA/Systematic Public Library of the Year: 'Ik ben altijd onder de indruk van de hoge kwaliteit, de indrukwekkende oplossingen en de innovatieve vaardigheden van de nieuwe bibliotheken die elk jaar worden ingeschreven voor de prijs voor de Openbare Bibliotheek van het Jaar. Het deelnemersveld van dit jaar was niet minder indrukwekkend. De vier genomineerde bibliotheken springen er allemaal uit en zijn elk een waar geschenk voor hun lokale gemeenschap. De Biblioteca Gabriel García Márquez is een goed voorbeeld van hoe een bibliotheek kan dienen als een cruciale schakel tussen burger en gemeenschap. Het hele bouwproces, inclusief de materiaalkeuze, kenmerkt zich door rigoureuze duurzame keuzes en gedurfde en ambitieuze oplossingen. De Biblioteca Gabriel García Márquez is een echt rolmodel voor toekomstige bibliotheekgebouwen in de komende jaren.'

Winnaars IFLA/Systematic Library of the Year

2023: Biblioteca Gabriel García Márquez Barcelona, Spanje.
2022: Missoula Public Library, Verenigde Staten.
2021: Deichman Bjørvika, Oslo, Noorwegen,
(finalist: Forum Groningen).
2019: Oodi Helsinki Central Library, Finland,
(finalist: LocHal Tilburg).
2018: KopGroep Bibliotheken (School 7), Den Helder, Nederland.
2016: Dokk1, Aarhus, Denemarken.
2015: Kista Public Library, Stockholm, Zweden.
2014: Craigieburn Library, Australië,
(finalist de Boekenberg Spijkenisse).

De bibliotheek van het Damesleesmuseum

‘Boeken die het leescomité afkeurt, gaan terug naar de boekwinkel’

Twaalf vrouwen uit ‘de betere Haagse kringen’ richtten in 1894 het Haagse Damesleesmuseum op. Ze verlangden naar goede boeken en kunsttijdschriften. Ook nu nog voorziet het Damesleesmuseum in een behoefte, zeggen vrijwilligsters Mieke Eisma en Alice van Breen. ‘Het Damesleesmuseum heeft nooit iets weggedaan, dus hebben we veel oude boeken. En naast Nederlandse boeken hebben we Engelse, Franse en Duitse boeken in de oorspronkelijke taal. Dat soort boeken zijn in de openbare bibliotheek veel minder te vinden.’ Het leescomité keurt al decennialang alle boeken voor ze in de collectie worden opgenomen.

TEKST: ANNEKE DE MAAT • FOTO: DAMESLEESMUSEUM

In de 18e eeuw werden op veel plekken in Nederland leesgezelschappen en later ook leesmusea (leenbibliotheken) opgericht door en voor de gegoede burgerij. Ze kochten samen boeken en bespraken die daarna. Zo werd in Amsterdam in 1800 het Leesmuseum Amsterdam opgericht dat tot 1930 heeft bestaan. In die eerste leesmusea werden vrouwen vaak niet toegelaten.

Toen Aletta Jacobs (de eerste vrouw in Nederland die aan de universiteit studeerde en de eerste vrouwelijke arts) lid wilde worden in Amsterdam, waren de heren ‘not amused’. Ze kreeg te horen dat ze zich maar beter niet kon aanmelden, omdat ze zeer waarschijnlijk niet door de ballotage zou komen. Men vreesde dat als zij wel toegelaten zou worden mannelijke leden hun lidmaat-

Vrijwilligsters Mieke Eisma en Alice van Breen.

schap zouden opzeggen 'om huiselijke onaangenaamheden te voorkomen'. Hun vrouwen zouden het niet waarderen als hun mannen de kans liepen om bij het Leesmuseum een vrouw te ontmoeten. Jacobs werd toegelaten, maar zij was en bleef een uitzondering. In 1877 werd in Amsterdam het Leesmuseum voor Vrouwen opgericht.

Door lezen wijder horizont

Ook in Den Haag waren er eind 19e eeuw vrouwen die door lezen hun horizon wilden verbreden, vertelt Alice, die oud-bestuurslid is en rondleidingen geeft bij het Damesleesmuseum. Er was nog geen openbare bibliotheek en ze hadden behoefte aan goede boeken en kunsttijdschriften. Lizet Duyvendak heeft de geschiedenis van het Damesleesmuseum mooi opgetekend in haar proefschrift 'Door lezen wijder horizont'. Geïnspireerd door het Amsterdamse Leesmuseum voor Vrouwen (in 1960 opgeheven) besloten twaalf jonge vrouwen uit de betere kringen in 1893 dat ze in Den Haag ook een leesmuseum voor vrouwen wilden oprichten. Ze ambieerden een plek waar je boeken kon lenen en lezen. Het lukte niet meteen om genoeg leden voor zo'n leesmuseum te vinden. Daarom startten ze eerst de leeskring 'Mei 1893' en namen ze zich voor om honderd vrouwen te werven om lid te worden van het beoogde leesmuseum. Na een jaar was er veel interesse. Daardoor konden ze in 1894 een kamer boven een winkeltje aan het Noordeinde huren voor hun leesmuseum. De huur betaalden ze van de ledencontributie. In 1922 waren er meer dan 1.400 leden en konden ze een pand huren aan het Lange Voorhout, vlakbij Hotel Des Indes.'

Cultureel centrum voor vrouwen

Het Damesleesmuseum werd daar een heel levendige plek, een soort cultureel centrum, schetst Alice. 'Het was zeven dagen per week open van 's ochtends tien tot 's avonds tien en bood onderdak aan allerlei vrouwengezelschappen. Bijvoorbeeld aan de eerste Nederlandse Soroptomistenclub (een wereldwijde organisatie van vrouwen voor vrouwenrechten) en een vrouwelijk schilderscollectief. Er waren literaire lezingen en er werd bridge gespeeld. Vrouwen die in Den Haag waren voor een congres waren er ook welkom.'
Tijdens de Tweede Wereldoorlog beval de Duitse bezetter het Damesleesmuseum om zijn deuren te sluiten, omdat ze verboden boeken zouden hebben. Dat lijkt een voorwendsel geweest te zijn om het pand te kunnen confisqueren, zegt Alice. 'Want een jaar later was het de burgemeesterswoning. De Duitsers legden ook beslag op het kapitaal en de boeken van het museum. De boeken werden onder andere gebruikt als bibliotheek voor de Rijks Radio Omroep in Hilversum.'

Op drift geraakte boeken

Na de oorlog werd het Damesleesmuseum nieuw leven ingeblazen. Er werd een kamer gehuurd bij de Unie van Vrouwelijke Vrijwilligers. De boeken kwamen terug, zelfs de op drift geraakte boeken uit Rusland. Door de Wet Rechtsherstel kreeg het museum een groot deel van zijn kapitaal terug. Na nog wat omzwervingen kocht het Damesleesmuseum in de jaren vijftig een statig 19e-eeuws woonhuis aan het Nassauplein 15. Daar is het nu nog altijd gevestigd. Het museum zit op de begane grond en de beletage, en de twee verdiepingen daarboven worden verhuurd.

Literaire kwaliteit en kritieken

Het Damesleesmuseum laat sinds 1974 ook mannen toe en telt nu zo'n 450 leden, onder wie enkele mannen. De bibliotheek draait op vrijwilligers en heeft vier bibliothecarissen, vertelt Mieke die meewerkt als bibliothecaris. 'De manier waarop we de boeken aanschaffen is sinds de oprichting grotendeels hetzelfde gebleven. We kopen elke maand plusminus 25 nieuwe boeken in vier talen. Ons leescomité, dat 24 vrouwen telt, leest en keurt de boeken. Ze schrijven een korte kritiek. Elk boek wordt gelezen door twee vrouwen. Worden zij het niet eens, dan leest nog een derde keurder het boek. Op basis van de kritiekjes besluiten we of we het boek wel of niet in de collectie opnemen. We kopen in bij twee boekhandels en hebben met hen de afspraak dat ze de boeken die wij afkeuren weer terugnemen. We moeten dus wel heel voorzichtig de bladzijdes omslaan!
We kijken vooral naar de literaire kwaliteit, dus naar de schrijfstijl, het plot en of er ontwikkeling zit in de personages. De kritiekjes werden in een kaartensysteem bewaard. Dit is helaas in de Tweede Wereldoorlog verloren gegaan, maar alle kritieken van na de oorlog hebben we nog. Het is interessant te zien hoe de vrouwen vroeger over de boeken dachten. De grofheid van bijvoorbeeld Jan Wolkers werd als schokkend ervaren, maar toch keek men daar doorheen en genoot men van zijn prachtige, soms ontroerende schrijfstijl. Soms keuren we in een maand een paar boeken af. Ook van gerenommeerde schrijvers, want die schrijven ook wel eens een minder boek. Onze aanraders zetten we elke maand op de website.'

Wensenschrift

'Net als vroeger heeft de bibliotheek ook een gezelligheidsfunctie', besluit Mieke. 'We hebben koffie, thee, tijdschriften en een lange leestafel. Je kunt hier lekker lezen in een fauteuil. In het wensenschrift kunnen leden noteren welke boeken ze graag aangeschaft zien. We hebben nooit boeken weggegooid en hebben nu zo'n 34.000 boeken, waaronder veel oude boeken en eerste drukken. Er komen hier ook mensen onderzoek doen naar schrijvers. We hebben romans, essays, biografieën, autobiografieën, thrillers, korte verhalen, boeken over natuur en reizen en boeken over geschiedenis. We volgen via de Nederlandse, Franse, Engelse en Duitse media de ontwikkelingen in de literatuur. Engels-, Frans- en Duitstalige boeken kopen we in de oorspronkelijke taal en boeken uit andere taalgebieden kopen we in de Nederlandse vertaling. Het leuke van hier werken als vrijwilliger is dat je snel toegang hebt tot de nieuwste boeken. We organiseren ook lezingen en rondleidingen. Onze wens voor de komende jaren is om meer leden te werven, vooral jongeren. Iedereen van jong tot oud is welkom, als je maar van lezen houdt!'

Meer informatie

Zie damesleesmuseum.nl

bibliotheca®

WAAR VINDEN WE EEN APP MET TOEGANG TOT DUIZENDEN STRIPBOEKEN, STRIPROMANS EN MANGA'S?

Bibliotheek Rotterdam: Een community-collectie opbouwen met Comics Plus

UITDAGING

Bibliotheek Rotterdam is er trots op collecties samen te stellen in samenwerking met haar gemeenschap. Ze zochten een manier om aan de stijgende vraag naar manga's te voldoen en tegelijkertijd binnen het budget te blijven.

OPLOSSING

De bibliotheek besloot om als eerste in Nederland te starten met Comics Plus, een digitale collectie van meer dan 25.000 stripboeken, stripromans en manga's, die beschikbaar is voor lezers voor onbeperkt, gelijktijdig gebruik.

RESULTAAT

Binnen een paar maanden na de lancering hebben de Rotterdamse klanten al bijna 900 Comics Plus-titels gelezen. De bibliotheek is erin geslaagd om binnen het budget te blijven en tegelijkertijd het aantal manga-titels dat wordt aangeboden enorm uit te breiden.

Rotterdam, in de provincie Zuid-Holland, is de op één na grootste stad van Nederland. Met de grootste haven van Europa en bijna 664.000 inwoners worden de bibliotheekleden bediend door 21 wijkfilialen en de grote Centrale Bibliotheek Rotterdam.

Rotterdam Centrale Bibliotheek organiseert 2.500 evenementen per jaar en fungeert als een gemeenschapshuis waar leden kunnen socialiseren, studeren, leren en hun passies kunnen

Een belangrijk onderdeel van de gemeenschapsvorming van de bibliotheek is haar collectieontwikkeling.

"In de Bibliotheek Rotterdam bouwen we de collectie samen met onze gemeenschap", zegt Aarti Bajnath, Digital Collections Specialist bij de Bibliotheek Rotterdam. "We vragen om aanbevelingen van leden en als er vraag is naar een titel of een bepaald soort content, proberen we aan die vraag te voldoen."

EEN TOENAME IN POPULARITEIT VAN MANGA

Hoewel de klanten van de Bibliotheek Rotterdam regelmatig titels aanbevelen om te kopen, merkte de bibliotheek een paar jaar geleden een nieuwe trend - een toename in de vraag naar manga-titels.

"Na de pandemie kwamen er veel klanten binnen die op zoek waren naar manga in de bibliotheek," zegt Bajnath. Als bibliotheek vinden we het belangrijk om te lezen, wat je ook leest. Dus werden we een van de eerste bibliotheken in Nederland die een fysieke mangacollectie aanlegden."

Inderdaad, manga, Japanse strips bedoeld voor een Japans publiek, is de laatste jaren wereldwijd populair geworden. Er zijn manga-series voor lezers van alle leeftijden en interesses, en het onderhouden van een collectie die aan de vraag voldoet kan een uitdaging zijn.

"Er zijn veel delen in elke manga-serie," zegt Bajnath. "Ze moeten in volgorde gelezen worden, dus als iemand een deel leent, kan het zijn dat iedereen die die serie leest weken moet wachten om verder te gaan. En hoewel onze klanten onder de indruk waren van onze collectie, konden we niet alle series aanbieden die ze wilden lezen."

EEN DIGITALE OPLOSSING

Als specialist digitale collecties ging Bajnath op zoek naar een digitale oplossing. Net als alle bibliotheken in Nederland wordt de E-book- en E-Audiobook collectie van Rotterdam verzorgd door de Koninklijke Bibliotheek. Stripromans en manga's zijn niet beschikbaar via de Koninklijke Bibliotheek, maar Bajnath had een budget dat ze kon gebruiken om de leemte op te vullen. Ze had promoties gezien voor Comics Plus, een digitaal stripplatform, en was onder de indruk van hun samenwerking met Bibliotheca.

"Ik heb in het verleden problemen gehad met andere leveranciers die digitale content aanbieden, maar niet gespecialiseerd zijn in bibliotheken. Digitale content beschikbaar maken in bibliotheken via een bedrijf dat geen ervaring heeft met bibliotheken is erg moeilijk. Je wilt het echt makkelijk maken voor klanten om toegang te krijgen tot wat ze willen, alleen met een lidmaatschapskaart," zegt ze. "Omdat Comics Plus werd aangeboden door Bibliotheca, een bedrijf dat gespecialiseerd is in bibliotheken, was ik geïntrigeerd en besloot ik het te proberen."

Met een Comics Plus-abonnement kunnen bibliotheken lezers onbeperkte, gelijktijdige toegang bieden tot meer dan 20.000 digitale strips, graphic novels en manga. De constant groeiende catalogus biedt iets voor lezers van elke leeftijd en elimineert wachtlijsten, wachttijden en budgettaire verrassingen.

Hoewel Nederlands de nationale taal van Nederland is, spreekt negentig procent van de bevolking Engels, waardoor de voornamelijk Engelstalige collectie van Comics Plus goed past bij Rotterdam. Omdat de bibliotheek de eerste in de regio was die de oplossing implementeerde, waren er echter aanvankelijke uitdagingen met GDPR. Door nauw samen te werken met Bibliotheca kon de bibliotheek een oplossing vinden, zodat Comics Plus in de toekomst kan voldoen aan de GDRP-regelgeving.

Bibliotheek Rotterdam rolde Comics Plus langzaam uit. Ze begonnen met een soft launch in de eerste maanden van 2023 en introduceerden de collectie officieel in mei. Sinds de lancering hebben klanten al bijna 900 boeken gelezen. Bajnath verwacht dat dit aantal aanzienlijk zal groeien naarmate de bibliotheek meer marketingactiviteiten ontplooit en samenwerkt met lokale mangaliefhebbers om Comics Plus onder de aandacht te brengen.

"We zijn van plan om onze fysieke collectie te behouden omdat het onze klanten laat zien dat we gehoor geven aan hun vraag naar een mangacollectie," zegt Bajnath. "Maar we gebruiken de fysieke collectie ook om lezers naar Comics Plus te leiden. We hebben een bord in de bibliotheek bij de manga-collectie waarop staat dat als je meer manga, stripboeken en stripromans wilt vinden, je deze QR-code kunt scannen en dan Comics Plus kunt gebruiken."

"De combinatie van fysieke en digitale manga is echt goed," zegt ze. "We waren enthousiast om Comics Plus te proberen, het zelf te ervaren en te zien of het aan de vraag voldeed, en ik ben zo blij dat het gelukt is."

Neem svp contact op met Wim Markus, wanneer u vragen hebt over ComicsPlus of onze andere Bibliotheca concepten, zoals Open+ & Hublet

E: w.markus@bibliotheca.com
M: +49 151 55001281
W: www.bibliotheca.com

Evaluatie eerste ronde SPUK-Bieb-regeling

‘Middelgrote gemeente kan kind

Foto: KB / Jacqueline van der Kort

Onderzoeker en hoogleraar Frank Huysmans evalueerde voor de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) en Stichting Samenwerkende POI’s Nederland (SPN) de eerste ronde van de SPUK-Bieb-regeling.

van de rekening worden’

De tijdelijke SPUK-Bieb-regeling is een succes. Gemeenten dienden in de eerste ronde op grote schaal voorstellen in om een bibliotheek op te richten of door te ontwikkelen. Toch kan het in de tweede ronde evenwichtiger, zegt onderzoeker Frank Huysmans, die waarschuwt voor scheefgroei tussen gemeenten.

TEKST: STAN VERHAAG
FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

De SPUK-regeling (SPUK staat voor ‘SPecifieke UitKering’) voor openbare bibliotheken is een initiatief van staatssecretaris Gunay Uslu (D66) van Cultuur & Media. Van half mei tot half juni konden gemeenten samen met hun bibliotheken voorstellen indienen om nieuwe bibliotheekvestigingen op te richten (maximaal 440.000 euro) of om bestaande bibliotheekvoorzieningen te verbeteren c.q. verder te ontwikkelen (maximaal 220.000 euro). Bijna 150 van de 342 Nederlandse gemeenten deden dat. Het aangevraagde bedrag van ruim 39 miljoen euro overschreed ruim het beschikbare budget van 17,6 miljoen euro; 53 gemeenten ontvangen financiering, waarmee ze 15 nieuwe bibliotheekvestigingen gaan oprichten en 65 bestaande bibliotheekvoorzieningen verbeteren of doorontwikkelen. Van het aangevraagde bedrag betaalt het rijk tachtig procent; voorwaarde is wel dat je als gemeente de overige twintig procent zelf bijdraagt. Omdat in november een tweede aanvraagronde wordt geopend (waarin twee keer zoveel geld beschikbaar is), vroeg de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) en Stichting Samenwerkende POI’s Nederland (SPN) aan onderzoeker Frank Huysmans om de eerste ronde te evalueren. (Frank Huysmans is bijzonder hoogleraar Information Society en onderzoeker/adviseur in media, informatie en communicatie, red.)

Hoe werden de aanvragen in de eerste ronde gehonoreerd?
Frank Huysmans: ‘Aanvragen van gemeenten zonder bibliotheekvoorziening werden als eerste gehonoreerd. Voor de overige gemeenten gold een voorrangsregeling. De gemiddelde afstand tot een vestiging of servicepunt telde daarbij mee, én grote maatschappelijke opgaven, zoals een groot risico op onderwijsachterstand en een groot aantal laaggeletterden.
De regeling heeft zo uitgepakt dat je kunt zeggen dat het doel van het beleid bereikt is, namelijk om met name het bibliotheeklandschap te versterken waar dat het hardst nodig is. Hetzij op het

platteland waar de afstand tot de bibliotheek het grootst is, hetzij in de steden waarin het aantal laaggeletterden en de kans op onderwijsachterstanden het grootst zijn. Daar is het grootste deel van het budget terechtgekomen, en dan vooral in de steden.'

Wat kunnen voor gemeenten redenen zijn om *geen* aanvraag te doen?
'Er zijn twee belangrijke redenen waarom sommige gemeenten geen aanvraag hebben gedaan. De eerste is tijdsdruk. De regeling is in maart gepubliceerd en vóór half juni moest je intekenen. In die periode moet je als bibliotheek de wethouder en de ambtenaren meekrijgen en vervolgens ook nog de gemeenteraad. Het was dus vrij kort dag. Vandaar dat sommige gemeenten op de tweede ronde mikken, ook al omdat dan nóg meer geld beschikbaar is. Een tweede vaak genoemde reden om af te zien van een aanvraag, is de financiële verplichting die deze SPUK-regeling met zich meebrengt. Het is een eenmalig bedrag, maar de consequentie is dat er daarna structurele kosten aan vastzitten. Stel bijvoorbeeld dat je het geld wilt besteden aan een grotere vestiging met meer personeel, dan moet je dat personeel op termijn ook kunnen betalen. Die structurele kosten moeten dan wel door de gemeente gedragen kunnen worden. Nou voorziet de begroting van OCW daar wel in: vanaf 2025 is er inderdaad structureel meer geld beschikbaar, waarschijnlijk via het Gemeentefonds. Alleen is de vraag nog of dat geld dan geoormerkt is voor de bibliotheek. Vandaar dat sommige gemeenten aanhikken tegen de toename in exploitatiekosten en afzien van een aanvraag.'

Maar als het geld wél geoormerkt is vanaf 2025, dan heb je nu een gouden kans gemist, toch?
'Ook dan ben je er nog niet. Veel gemeenten kijken vooruit naar het jaar 2026, als een aantal tijdelijke regelingen van het rijk stopt. Daardoor krijgen de gemeenten gezamenlijk per jaar drie miljard euro minder. Dat wordt wel het "ravijnjaar" genoemd. Waarschijnlijk moeten gemeenten dan bezuinigen.'

Speelt voor gemeenten wellicht ook de huidige politieke onzekerheid mee? Staatssecretaris Uslu is inmiddels demissionair en het is maar afwachten wat voor kabinet er straks komt. Haar partij D66 staat er beroerd voor in de peilingen.
'Veel hangt inderdaad af van de verkiezingen op 22 november en de formatie daarna. Een partij als de VVD is al een jaar of tien pleitbezorger van de digitale bibliotheek, terwijl de SPUK-rege-

Foto: Michel de Heer

Staatssecretaris Gunay Uslu tijdens de openstelling van de SPUK-regeling op 15 mei in de Bibliotheek Eindhoven. Verder op de foto: Aad van Tongeren, senior beleidsadviseur ministerie van OCW), Mieke Verhees (wethouder gemeente Eindhoven), Albert Kivits (directeur-bestuurder de Bibliotheek Eindhoven) en Saskia Lammers (wethouder gemeente Eindhoven).

ling bij uitstek bedoeld is voor de fysieke bibliotheek. Met een partij als GroenLinks/PvdA ziet het er qua fysieke bibliotheek veel gunstiger uit.'

Terug naar de regeling. Ik was tot voor kort lid van de Raad van Toezicht van BiblioNu, de bibliotheek in de gemeenten Horst aan de Maas en Venray. De gemeente Venray ziet – tot verbazing van de bibliotheek – af van een aanvraag, ook in de tweede ronde.
'We hebben gemeenten die geen aanvraag hebben ingediend onder andere de open vraag gesteld wat daarvoor de reden was en of ze van plan zijn om in de tweede ronde wel mee te doen. Een aantal gemeenten zegt dat ze al plannen hadden – soms samen met de omringende gemeenten – om iets te gaan doen voor de bibliotheek en dat die niet in deze SPUK-regeling pasten.'

Maar als je voor tachtig procent gratis geld krijgt, dan ben je toch wel gek om niet een voorstel in te dienen? Dan maak je je voorstel toch passend in elk bestaand plan?
'Je kunt het SPUK-geld spenderen aan vier activiteiten: 1. Het oprichten van een nieuwe bibliotheekvestiging; 2. Het doorontwikkelen van een bestaande beperkte bibliotheekvoorziening naar een bibliotheekvestiging; 3. Het verruimen van de bemenste openingstijden van een bibliotheekvestiging met minimaal tien uur per week; en 4. het verruimen van bemenste sta-uren van de bibliobus met minimaal tien uur per week in gemeenten waar geen andere bibliotheekvoorzieningen zijn.
Stel dat er een plan ligt voor een multifunctionele accommodatie met bijvoorbeeld een muziekschool of een commerciële partij. Dan kan het zijn dat je als gemeente geen voorstel kunt bedenken dat past binnen een van die vier activiteiten. En voor een kleine gemeente met een vestiging die nu maar twee of drie dagdelen open kan zijn, zijn die minimaal tien uur extra personeelskosten mogelijk te veel om structureel te kunnen dragen.'

In uw rapport wijst u op enkele risico's van de SPUK-regeling: 'Ondanks de ruime aanvraagbereidheid is er een reële kans dat bij voortzetting van de regeling er per 2025 niet in alle gemeenten sprake zal zijn van het wettelijk vereiste minimumniveau.' Wat is dat vereiste minimumniveau?
'In de bibliotheekwet Wsob staat dat een bibliotheek vijf kernfuncties moet vervullen. Met name voor kleinere vestigingen kan de vijfde functie van "ontmoeting en debat" een uitdaging zijn omdat men daarvoor niet voldoende personeel in dienst heeft. Daar zijn ze al blij als ze een vestiging vijftien uur per week kunnen openhouden en de collectie een beetje op orde is.'

Een tweede 'reële kans' die u ziet is dat de SPUK-regeling 'bestaande verschillen in voorzieningenniveau vergroot'. U spreekt van een mogelijk 'mattheüseffect'. Wat bedoelt u daarmee?
'Het mattheüseffect is de sociologische term voor het rijker worden van de rijken en het armer worden van de armen. Voor mijn onderzoek heb ik de gemeenten verdeeld in vier klassen. In de klasse van 50.000 inwoners of meer – dus de middelgrote en grote steden – heeft dertig procent zijn SPUK-aanvraag toegekend gekregen. In de kleinere gemeenten schommelt dat tussen de acht en de twaalf procent. Het lijkt erop dat de voorrangsregeling behoorlijk gunstig uitpakt voor de grootste gemeenten en vervolgens voor de kleinste. Maar de groep daartussenin – die al de minste subsidie per inwoner krijgt – blijft daarbij achter.'

Hoe is dat te verklaren?
'Dat heeft te maken met de criteria die gelden voor gemeenten met een extra maatschappelijke opgave. Ze konden 0 tot 50 punten scoren. Gemeenten waar de gemiddelde afstand tot een bibliotheekvestiging gelijk is aan of groter dan 3,2 kilometer, kregen 20 punten. Gemeenten waar meer dan vijftien procent van de kinderen het hoogste risico loopt op onderwijsachterstand, kregen 10 punten. Gemeenten met een score van 0 of lager voor wat betreft sociaaleconomische status, welvaart, opleiding en arbeid, kregen 10 punten. En gemeenten met een aandeel van laaggeletterden van twaalf procent of hoger, kregen 10 punten. Veel steden scoren hier in totaal 30 punten. En de kleinste gemeenten scoren hoog op de afstand tot een bibliotheekvestiging. Dus de grootste én de kleinste gemeenten hebben de grootste kans om het geld te krijgen.
Tegelijkertijd weten we dat met name in de grotere gemeenten het voorzieningenniveau vaak al heel behoorlijk is: er zijn bijna altijd meerdere bibliotheekvestigingen of er is een "Bibliotheek op school"-achtige regeling. Bovendien weten we dat bibliotheken in kleinere en grotere gemeenten vaak meer subsidie krijgen dan bibliotheken in middelgrote gemeenten. Mijn conclusie luidt dan ook dat middelgrote gemeenten – het gaat dan om bijna de helft van alle gemeenten in Nederland – het kind van de rekening kunnen worden bij deze SPUK-regeling.'

U lijkt het over de bibliotheek in Venray te hebben, want dat zit met 40.000 inwoners precies in die categorie middelgrote gemeenten. En die bibliotheek krijgt inderdaad weinig subsidie. Daarnaast scoort Venray sowieso 20 punten wegens het aandeel laaggeletterden en het risico op onderwijsachterstand.
'Dat is inderdaad de categorie waar je aan moet denken. En dat heb ik dus ook opgeschreven in mijn rapport: "Kijk hier nog even goed naar, beste rijksoverheid, en kijk of je daar in de tweede ronde iets aan kunt doen."'

En? Kan dat?
'Die voorrangsregeling ligt vast, want die is nu eenmaal gepubliceerd in de *Staatscourant*. Dus als het puur gaat om de punten in de voorrangsregeling, dan is het maar de vraag of de middelgrote gemeenten in de tweede ronde wél aan bod zullen komen. Voor een gemeente als Venray geldt overigens dat ze grote kans zou maken op honorering, want veel aanvragen van gemeenten met 20 punten zijn in de eerste ronde al gehonoreerd. Bovendien zijn er wel wat gemeenten met 30 of 20 punten die in de eerste ronde niets hebben aangevraagd, maar dat zijn er niet zo veel. En tot slot: het budget is in de tweede ronde tweemaal zo groot.'

Toen ik staatssecretaris Uslu in april interviewde, zei ze: 'In juni beginnen we met de evaluatie. Vervolgens zal de regeling in november daarop aangepast worden. Dus er is ruimte voor verbetering.'
'Als zij dat zo heeft gezegd, dan moeten we daarop vertrouwen. Ik ben daar wel benieuwd naar, want hoe groter de groep is van 20 punten of lager, hoe groter de kans dat je als ministerie ergens in die groep een knip zult moeten maken tussen gemeenten met evenveel punten: "Deze gemeente honoreren we wel nog, maar deze gemeente niet meer, want het geld is op." Hoe en waar je die knip maakt, dat ligt in de regeling zelf niet vast. Afgaande op de toekenningen lijkt het erop dat ze in de eerste aanvraagronde binnen die groep wat meer coulance hebben betracht bij de kleinere gemeenten dan bij de grotere. Ik hoop dat ze speelruimte hebben, want dat betekent dat ze iets aan deze mogelijke scheefgroei kunnen doen.'

Schiet de regeling dan zijn doel voorbij?
'Nee, het is sowieso winst dat er extra geld komt voor de bibliotheken, zelfs als het alleen maar in de kleinste gemeenten en de grootste gemeenten terechtkomt. Het is nu eerst en vooral aan de middelgrote gemeenten om in de tweede ronde een aanvraag te doen.'

Zoals u in het rapport zegt: 'Het blijft zaak om de ogen op de bal te houden.'
'Precies. Het gaat tenslotte niet zozeer om gemeenten of om bibliotheken, maar vooral om de burgers in die gemeenten. Dat die een plek hebben waar alle functies uit de wet beschikbaar zijn. Dat is wat mij betreft de bal.'

Naschrift
Het onderzoek *Op weg naar een zorgplicht'* van Frank Huysmans (in opdracht van de VOB en SPN, is te downloaden van de website van Bibliotheekblad via de verkorte link: tinyurl.com/37nv4end

Met SPUK sorteer je voor

Met de tijdelijke SPUK-regeling stelt demissionair staatssecretaris Uslu gemeenten in staat om alvast voor te sorteren op de wijziging van de Bibliotheekwet op 1 januari 2025. Dan gaat een zorgplicht gelden: gemeenten krijgen de wettelijke taak om ervoor te zorgen dat inwoners toegang hebben tot een volwaardige bibliotheek. Uslu wil zo de toegang tot bibliotheken in de toekomst waarborgen. De SPUK-gelden vormen een onderdeel van de bedragen die Uslu najaar 2022 beschikbaar stelde voor versterking van het bibliotheekwerk. In 2023 is 29,7 miljoen euro beschikbaar, in 2024 51,7 miljoen, en dat loopt op tot een structureel bedrag van 58,7 miljoen euro vanaf 2025.

Reactie demissionair staatssecretaris Uslu

Vraag aan staatssecretaris Gunay Uslu (Cultuur en Media): is de SPUK-regeling aangepast voor de tweede ronde? Zo ja, hoe dan? Zo nee, waarom niet? Haar reactie: 'Na de eerste aanvraagronde van de SPUK zouden we kijken of het gewenst was om de regeling aan te passen. Dat was de afspraak met alle bibliotheekpartners, IPO en VNG. Op voorhand wisten we niet of er voldoende aanvragen zouden binnenkomen. Bij te weinig zouden bijvoorbeeld grote gemeenten meer aanvragen kunnen doen. Maar gemeenten hebben voor een bedrag van 39,4 miljoen voorstellen ingediend. Het beschikbare budget werd met meer dan honderd procent overschreden. Daarom doen we geen inhoudelijke aanpassingen. Wel willen we gemeenten zonder volwaardige bibliotheek en gemeenten in de regio stimuleren om in de tweede aanvraagronde alsnog mee te doen. Op 15 november start de tweede ronde. Daarvoor is een budget van 38,4 miljoen euro beschikbaar. Dat is het dubbele van het budget voor de eerste ronde.'

Foto: Rijksoverheid / Martijn Beekman

Reactie gemeente Venray

Wat beweegt een gemeente om geen SPUK-aanvraag te doen? Een voorbeeld is het in dit artikel enkele keren genoemde Venray. Hoog tijd voor een reactie. *Bibliotheekblad* stelde een aantal schriftelijke vragen aan wethouder Wim de Schryver (VVD, Kunst & Cultuur).

Foto: gemeente Venray

Wethouder Wim de Schryver.

Tijdens de raadsvergadering van 9 mei 2023 noemde u de vier activiteiten die in aanmerking komen voor SPUK-gelden en u wees erop dat drie ervan voor Venray niet van toepassing zijn. Vervolgens zei u: 'De kans van daadwerkelijke toekenning is, gelet op de prioritering van de regeling, beperkt. Maar mocht blijken dat in 2024 nog geld beschikbaar is, dan kan een aanvraag in 2024 overwogen worden.' Waarop baseerde u uw uitspraak dat de kans op toekenning 'beperkt' was?
Wim de Schryver: 'Deze uitspraak was gebaseerd op een aantal zaken:
- De regeling en de rangschikking bij overinschrijving.
- De beperkte omvang van het budget.
- De score van de gemeente Venray zoals opgenomen in het Overzicht kenmerken en scores gemeenten gepubliceerd door DUS-I.'

'De meeste activiteiten zijn niet op ons van toepassing', zei u op 9 mei. Bent u zich ervan bewust dat het erom gaat dat je al bij één activiteit in aanmerking kunt komen voor honorering van een aanvraag? Zelf noemde u nota bene activiteit 3 ('het verruimen van de bemenste openingstijden van een bibliotheekvestiging met minimaal tien uur per week') 'een mogelijkheid' voor Venray.
'Ja, daarom ook de opmerking dat wij alleen in aanmerking zouden kunnen komen voor verruiming van de bemenste openingstijden.'

Op 9 mei stond al vast dat er in de tweede ronde twee keer zoveel geld beschikbaar zou zijn als in de eerste ronde. Was dit u bekend op 9 mei?
'Dat was mij bekend.'

U sprak op 9 mei over 'een integrale afweging die gemaakt moet worden'. Waarom zou een SPUK-financiering waarvan tachtig procent gratis is niet passen in zo'n 'integrale afweging'?
'Er is niet gezegd dat de SPUK-regeling niet past binnen de integrale afweging. Een integrale afweging betekent dat je alle wensen en daarbij behorende middelen tegelijkertijd afweegt. Dat is nu niet het geval. Een SPUK is hoe dan ook tijdelijk geld, en hoewel er straks structureel meer geld volgt vanuit rijksoverheid (waarover ook nog veel onduidelijkheid bestaat), wil je ook de vrijheid hebben om die middelen voor eventuele andere keuzes dan alleen het verruimen van de openingstijden in te zetten. Dat is de reden waarom we terughoudend zijn. Naast de lokale ambities en afwegingen hierin speelt ook de onduidelijkheid rondom de zorgplicht een rol. Wat gaat die zorgplicht inhouden en wat betekent dat voor gemeenten en bibliotheken? Naar wat wij begrepen hebben, heeft dat traject ook weer vertraging opgelopen en volgt het pas eind 2024 terwijl de inwerkingtreding per 1 januari 2025 is voorzien. Dat creëert alleen maar meer onzekerheid voor gemeenten.'

In juli diende de PvdA een motie in die het college van B en W opriep om de SPUK-gelden in de tweede ronde wél aan te vragen. De motie stipte aan dat in Venray vijftien procent of meer van de kinderen het hoogste risico loopt op onderwijsachterstand, dat het aandeel laaggeletterden hoger is dan twaalf procent, dat de gemiddelde afstand tot een bibliotheekvoorziening voor een inwoner 3,1 kilometer is en dat 'wij in Venray bezig zijn met de verhuizing en de opwaardering van de bibliotheek'. Als de cijfers in die motie kloppen, dan zou Venray in elk geval 20 van de 50 punten scoren (en op 100 meter na zelfs 40 van de 50 punten). Klopt deze berekening volgens u?
'Volgens het door DUS-I verstrekte overzicht scoort Venray inderdaad 20 punten op de categorie onderwijsachterstanden en laaggeletterdheid samen. Op beide onderwerpen wordt overigens actief beleid gevoerd waar de bibliotheek ook een partner in is. Daar is de huidige SPUK niet voor nodig. Volgens het eerder genoemde overzicht zijn er ook twaalf gemeenten die geen bibliotheekvestiging hebben en die bij overinschrijving ook voorrang hebben. Dan zijn er zo'n 54 gemeenten met 30 punten of meer. En dan volgt de categorie met 20 punten, 46 gemeenten.'

CDA, GroenLinks, PvdA, SP en coalitiepartij D66 (samen 13 zetels) stemden vóór de motie; de coalitiepartijen Samenwerking Venray, VENRAY Lokaal en VVD (samen 14 zetels) stemden tegen. Doet het u als wethouder die verantwoordelijk is voor de bibliotheek pijn om geen aanvraag te doen voor een door veel gemeenten als zeer aantrekkelijk beschouwde regeling die zou kunnen leiden tot het structureel verruimen met minimaal tien uur van de bemenste openingstijden voor de inwoners van Venray?
'Het feit dat we wel of geen aanvraag doen die gebaseerd is op een regeling die uitgaat van tijdelijke financiering is volgens mij niet de maatstaf die we moeten hanteren voor of een gemeente wel of niet een warm hart toedraagt aan de bibliotheek. Zo gaat onze bibliotheek verhuizen naar een nieuw pand waarmee ook een investering van ongeveer vijf miljoen euro is gemoeid. En we zien die nieuwe locatie ook als een nieuw startpunt voor onze bibliotheek en haar doorontwikkeling die aansluit bij de wensen en behoeften van onze inwoners en de maatschappelijke partners. Het nut en de noodzaak van een bibliotheek staan bij niemand ter discussie. Het feit dat wij wel of geen aanvraag doen, of de partijen voor of tegen een motie stemmen, doet daar geen afbreuk aan.'

Lezen in het voortgezet onderwijs

‘De jeugd van tegenwoordig’ en de

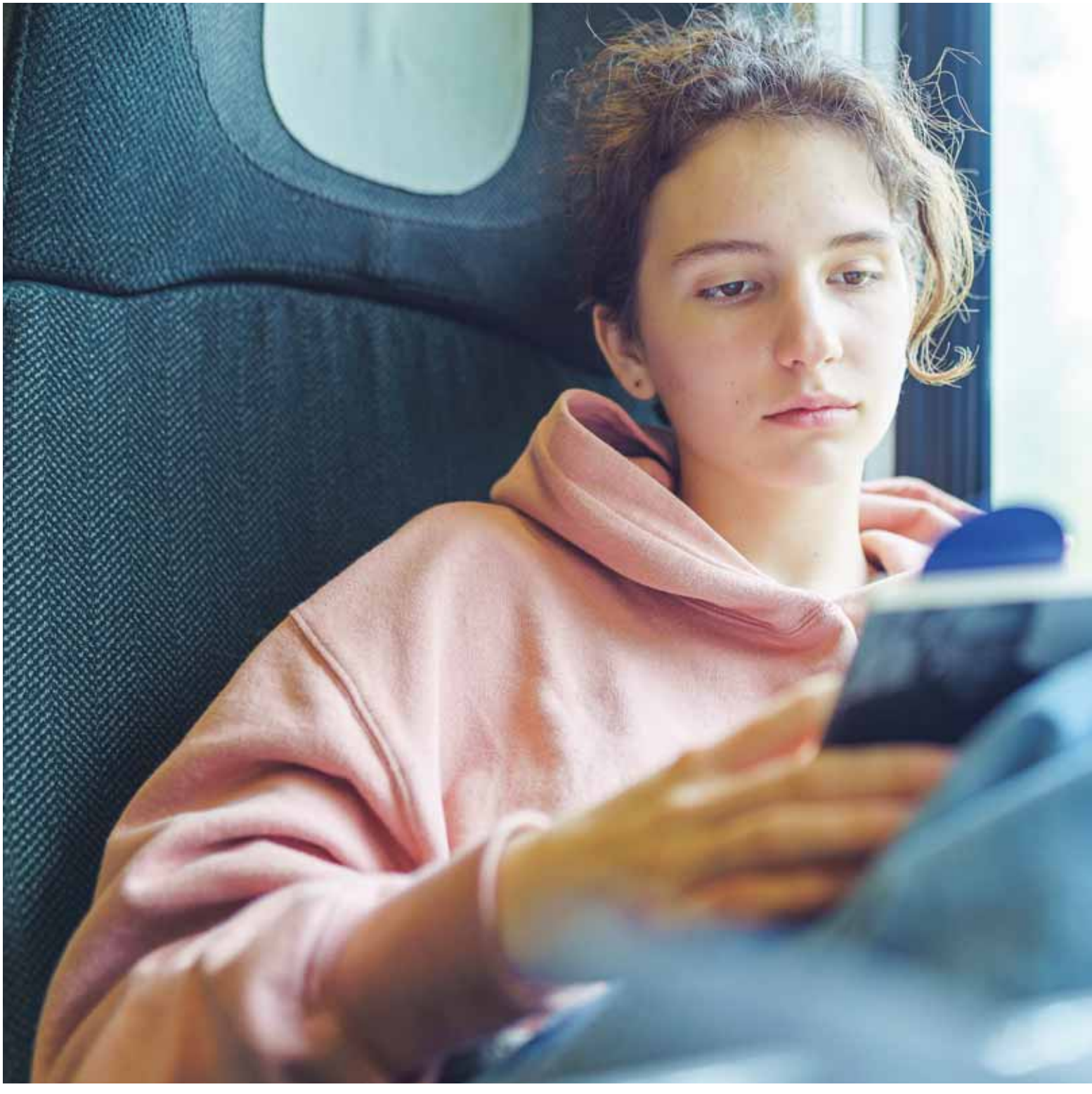

Foto: Shutterstock

boeken (Deel II)

Regelmatig zijn er mensen die beweren dat ze ‘als kind graag lazen, maar op de middelbare school met die verplichte leeslijsten hun leesplezier snel verloren’. Nog vaker klinkt het bericht dat de jongeren van nú nauwelijks nog lezen. Maar ... klopt dit wel? En bestaat de verplichte leeslijst nog? In dit drieluik gaat redacteur Linda van Pelt op onderzoek uit en spreekt ze met docenten en leerlingen. Deel I las u in Bibliotheekblad 8-2023. Deel III leest u in nummer 1-2024.

TEKST: LINDA VAN PELT
FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS DE ZIJKANT

Geletterdheid houdt verband met algemene en culturele ontwikkeling, met gezondheid en levensverwachting, met economie en arbeidskansen. En dit is nog maar een gedeelte van de positieve gevolgen die worden toegeschreven aan een bestaan dat rijk is aan boeken. Gelézen boeken, wel te verstaan. Jeroen Dera (universitair docent Nederlandse Letterkunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen, gespecialiseerd in literatuuronderwijs) vat het korter en krachtiger samen: ‘Lezen maakt je slim!’

Overall dip

Dik tien jaar terug stond Jeroen Dera een paar jaar voor de klas als docent Nederlandse taal en literatuur voor havo en vwo. Tegenwoordig geeft hij, naast zijn universitair bestaan, zo nu en dan gastlessen op middelbare scholen. Het geklaag over het aantal boeken dat leerlingen voor Nederlands moeten lezen, kent hij derhalve uit de eerste hand. Begrijpen doet hij dat wel én niet. ‘Voor tieners van rond de 14, 15, 16 jaar oud bestaan er wel belangrijkere dingen dan lezen. Dat geldt niet alleen in Nederland, maar op internationale schaal. Je afzetten tegen je ouders, je afvragen wat anderen van je vinden, experimenteren met van alles en nog wat, en natuurlijk je seksuele ontwikkeling. In zo’n roerige levensfase gaan de meeste kinderen niet rustig in hun eentje een boek zitten lezen. En die fase valt dan ook nog eens samen met het lezen van boeken voor je schoolexamen Nederlands.’
De term ‘verplichte leeslijst’ vindt hij echter een onzinnige term. ‘Zo’n lijst wordt op hooguit acht procent van de scholen gehanteerd!’(en dit geldt voornamelijk voor wie staatsexamen vmbo doet – red.).*

Veel keuzevrijheid

In 2019 deed Jeroen, in samenwerking met Stichting Lezen, onderzoek onder ruim 1.600 examenkandidaten havo en vwo,

Foto: uit de privécollectie van Jeroen Dera

Jeroen Dera (universitair docent Nederlandse Letterkunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen) is gespecialiseerd in het literatuuronderwijs.

waarbij zij aangaven welke titels deel uitmaakten van hun persoonlijke leesdossiers.** Deze bleken bijzonder heterogeen en omvatten 1.642 verschillende boeken van in totaal 725 auteurs. 'In het wettelijke examenprogramma staat dat leerlingen acht literaire werken moeten lezen voor hun eindexamen havo, twaalf voor het vwo, en hierover een beargumenteerd verslag moeten kunnen uitbrengen op grond van hun leeservaringen. Met zo'n groot aanbod betekent dit dus een grote keuzevrijheid voor de leerlingen', motiveert Jeroen op basis van de cijfers. 'Maar het feit dat lezen een opdracht voor school is, maakt de perceptie anders.

Docenten Nederlands adviseren om ruim van tevoren te beginnen met lezen, maar wie dit steeds voor zich uitschuift, houdt uiteindelijk nog maar weinig tijd over. De paniek slaat toe, en er is geen gelegenheid om de boeken te laten beklijven. Snel afraffelen, daar lenen die literaire teksten zich niet voor.'

Daarbij, veel belangrijker dan de vraag of een boek 'hoogwaardige literatuur' is, vindt Jeroen wat de leerlingen na afloop van het lezen met de tekst moeten doen. 'Kunnen zij een tekst kritisch interpreteren? Weten zij welke leeshouding ze moeten aannemen om iets zinvols te kunnen zeggen? En welke rol speelt hun persoonlijke context daarbij?'

Kilometers maken

De ideale situatie wat Jeroen betreft, is een vast leesuur op school. 'Drie of vier keer per week, bijvoorbeeld voorafgaand aan de lunchpauze. Met z'n allen geconcentreerd stillezen, ook door de docenten. Desnoods met begeleiding van leescoach of -consulent (bijvoorbeeld vanuit de bibliotheek). Dán kun je leeskilometers maken!'

Als tweede geschikte vorm noemt hij het lezen van een aantal vaste fragmenten uit de Nederlandse literatuur, en die gezamenlijk bespreken in de klas. 'Als onderdeel van de lesstof op landelijke schaal. Zoiets gebeurt ook bij Grieks en Latijn.'

Eveneens in internationale context, maar dan ánders: Jeroen kent de voorstellen van een groeiend aantal leerlingen om vertaalde literatuur toe te staan voor het Nederlandse leesdossier, of zelfs de boeken te lezen in het Engels.

'Alleen al om praktische redenen ben ik hier geen voorstander van. Het bijhouden van de omvangrijke Nederlandse literatuur is al een hele klus voor docenten Nederlands, laat staat als we het literatuuronderwijs gaan uitbreiden naar wereldliteratuur. Boven-

Foto: SOAP fotografie

Lisa Hilberts (programmaconsulent Jongeren) bij Bibliotheek Kennemerwaard.

dien: waarom lezen ze die boeken dan niet gewoon voor het vak Engels?', klinkt er enige irritatie in de stem van de pleitbezorger om Nederlandstalige literatuur te behouden in het onderwijs. 'Dit schoolvak heet niet voor niets Nederlandse taal- en letterkunde. Het werkelijke probleem is trouwens dat een gedeelte van de jongeren de boeken niet eens echt leest, maar zich beperkt tot de uittreksels die rijkelijk op internet staan.'

Betere banen

De leesvaardigheid daalt, niet alleen in Nederland. Maar in het PISA-onderzoek (Programme for International Student Assessment, internationaal vergelijkend onderzoek naar onder andere de leesvaardigheid van 15-jarigen – red.) dalen de Nederlandse resultaten méér ten opzichte van andere landen. 'Zorgwekkend', noemt Jeroen de gevolgen van ontlezing.

Er worden veel positieve zaken toegeschreven aan het goed kunnen doorgronden van teksten. Wie vaak een boek leest, heeft een sterkere algemene ontwikkeling, en scoort hoger op zowel verbale intelligentie (woordenschat) als op non-verbale intelligentie (redeneervaardigheden).

En de gevolgen van ontlezing blijven niet beperkt tot het individuele niveau. Een maatschappij waarin veel gelezen wordt, heeft vaak een betere economische groei, zo wordt beweerd. Hoe is dit te verklaren?

Jeroen: 'Wie goed kan lezen, is ook goed in staat om informatie tot zich te nemen. Dat betekent niet alleen dat je beter door het schoolsysteem komt, maar vaardige lezers zijn over het algemeen succesvoller op de arbeidsmarkt. Verminderde leesvaardigheid is een van de veroorzakers van sociale verschillen.' Hij vreest ook de negatieve gevolgen voor de democratie, als de geletterdheid blijft dalen. 'Zo'n systeem kan namelijk alleen goed functioneren als mensen goed geïnformeerd zijn en kritisch kunnen nadenken. Zeker in deze tijd is het van groot belang je te realiseren wanneer er sprake is van fake news en wanneer je gemanipuleerd wordt.'

De drie W's

Lezen is goed voor je welbevinden, je woordenschat en zelfs voor je begrip van wiskunde. Tijdens de gastlessen op middelbare scholen weet Jeroen nog veel bondiger te formuleren waarom je vooral moet (blijven) lezen. 'Je wordt er slimmer van! Die motivatie komt meestal wel binnen.'

Hij vindt dit een mooie tegenhanger van het stigma dat soms aan

lezen lijkt te kleven, vooral bij jongens. 'Als je als jongen in de puberleeftijd toegeeft dat je graag leest, wordt dit al gauw geassocieerd met watjes en lafheid. Leerlingen die gewend zijn van jongs af aan veel te lezen, hebben ook een grotere kans dit op latere leeftijd, als hun hersens "uitgerijpt" zijn, weer op te pakken.'
Als actueel voorbeeld verwijst hij naar de zogeheten BookToks vol enthousiaste reacties in de trant van: het lezen komt weer terug in mijn leven.
'Daarbij is het wel de vraag of dit zo blijft. Het is afwachten of de generatie tussen 15 en 35, gewend aan korte filmpjes, op latere leeftijd ook een enthousiast leespubliek vormt.'

Leescultuur is een sociale cultuur

Wie veel leest, en vooral fictie, heeft een beter ontwikkelde 'Theory of Mind' (Lisa Zunshine). Dit is de vaardigheid om je te kunnen inleven in de gevoelens van een ander. Maar zorgt het lezen voor een beter empathisch vermogen? Of zijn mensen die van nature sociaal begripvoller zijn geneigd om meer te lezen? Volgens Jeroen is nog niet wetenschappelijk aangetoond of er louter sprake is van correlatie (statistisch verband) of ook van causaliteit (oorzakelijk verband). 'Maar de relatie tussen lezen en empathie is er zeker.'
Tegen alle geluiden van ontlezing in, is het bekend dat zo'n 30 procent van de Nederlandse jongeren tussen 12 en 25 jaar boekenwurmen zijn, ook al komen ze daar meestal liever niet openlijk voor uit. 'Met dit jaar ruim 190.000 leerlingen die hun middelbare schoolopleiding hebben afgerond, zijn dat ruim 50.000 lezers, zelfs dik naar beneden afgerond.'
Websites waarop lezers elkaar 'treffen en leeservaringen uitwisselen', zoals Goodreads en Hebban, vindt Jeroen Dera een mooie ontwikkeling. 'In de achttiende eeuw had je genootschappen waarin lezers met elkaar om tafel zaten om te discussiëren over een boek. Datzelfde gebeurt nu online. Leescultuur is nog steeds ook een sociale cultuur.'

Binding door boeken

Sommige ideeën worden spontaan geboren. Bij Lisa Hilberts (programmaconsulent Jongeren bij Bibliotheek Kennemerwaard) gebeurde dat in 2022 toen zij de jongerenprogrammering nieuw leven wilde inblazen. 'Op de eerste kennismakingsbijeenkomst om eens te polsen waaraan behoefte was, hadden vooral lezers gereageerd. Zo ontstond al pratend met elkaar het idee voor een Young Adult Boekenclub: Books by the Bieb.'

Boek met koek

'Door de hele bibliotheek hebben we flyers neergelegd', vertelt Lisa. 'Zowel op de jongeren- als volwassenenafdeling, omdat de leeftijdsgrens van onze Young Adult Boekenclub loopt van 16 tot 28. Ik had er ook mijn mobiele nummer opgezet, want een berichtje sturen via WhatsApp is voor jongeren de meest toegankelijke manier om je aan te melden.'
Met de in totaal zeven reacties was ze dik tevreden. 'Meer hadden we er ook niet nodig, want een boekenclub hoeft niet zo omvangrijk te zijn.'
Begin 2023 kwam Books by the Bieb voor de eerste keer bijeen. 'Zo'n eerste keer is vaak spannend, maar eigenlijk liep alles vanzelf. In no time rolden de favoriete boeken over tafel. Het enige wat ik er nog naast moest zetten, was een schaal met lekkere koekjes.'
Er werd een WhatsAppgroep gevormd, waarop regelmatig boekentips worden gedeeld. Voor de keuze van het eerste boek dat iedereen zou lezen, is in gezamenlijk overleg gekozen voor een boek dat bij enkelen al 'uit tijdgebrek nog ongelezen' op de plank lag.

Aansluiting

Het eerste boek was 'Aristoteles en Dante ontdekken de geheimen van het universum' door Benjamin Alire Sáenz, over twee tieners die niets anders gemeen hebben dan dat ze allebei vernoemd zijn naar filosofen. Tussen hen ontstaat een bijzondere vriendschap. Ook boek twee is inmiddels door de hele groep gelezen. 'Het weeshuis in de azuurblauwe zee', geschreven door T.J. Klune, over een maatschappelijk werker bij het Ministerie van Toezicht Magische Jongeren die onderzoekt of zes bijzondere jongeren in een weeshuis gevaarlijk zijn voor de maatschappij. Iedere maand komen de lezers bij elkaar in de bibliotheek om over het boek te praten.
'Hoe vond je het? Wat is je opgevallen?', noemt Lisa wat vragen die de revue passeren. 'Het gaat erom dat meningen relaxed worden gedeeld. Op die manier leer je van elkaar, en ook over het bestaan van interessante nieuwe boeken. De deelnemers aan Books by the Bieb zijn allemaal twintigers, studenten, die in hun eigen vriendenkring niet zo veel aansluiting vinden om serieus over literatuur te praten. Simpelweg omdat hun vrienden minder graag lezen. Dus deze groep schept verbinding via de boeken.'

Verleden en toekomst

'Voor ons derde boek hebben we afgesproken om een auteur te kiezen die niet uit Nederland, Engeland of de Verenigde Staten komt. De eerste twee had ik al gelezen, met de nieuwe keuze moet ik zelf aan de bak', aldus Lisa. Erg lijkt dat niet met 'Voordat de koffie koud wordt' van de Japanse auteur Toshikazu Kawaguchi over een café dat klanten de kans biedt terug te reizen in de tijd. Ze moeten wel naar het heden terugkeren voordat hun kopje koffie koud geworden is.
Books by the Bieb kent afwisselende bijeenkomsten. De ene maand als boekbespreking, de andere keer – bewust – zonder boek. 'Het is dus niet verplicht om een boek te lezen. Iedereen die het interessant vindt om te komen, is welkom. Soms doen we gezamenlijk een activiteit, zoals het maken van een zogeheten zine, een miniboekje', vertelt Lisa die haar collega's van andere vestigingen handige tips gaat geven voor het opzetten van een soortgelijke boekenclub. 'Onze bibliotheek heeft zeventien locaties, dus we kunnen vooruit.'
En zo houdt lezen, dankzij enthousiaste young adults, hopelijk een toekomst.

Bronnen

* Neerlandistiek (nr. 9 2022) De verplichte leeslijst.
** Dera, J. (2019). De praktijk van de leeslijst. Een onderzoek naar de inhoud en waardering van literatuurlijsten voor het schoolvak Nederlands op havo en vwo. Amsterdam: Stichting Lezen.

Leerlingen aan het woord

Bilge Akkoyun(15), Salomé de With(13) en Emél Klooster(13), van het Meander College in Zwolle (mavo 2)

Bilge Akkoyun, Salomé de With, Linda Nijmeijer (docent Nederlands) en Emèl Klooster.

Met het programma 'Alle Zwolse kinderen lezen wil Stadkamer (waarvan de centrale Bibliotheek Zwolle onderdeel is) het leesplezier bij de jeugd vergroten. Dat gebeurt onder andere door het adviseren en ondersteunen van scholen bij het planmatig werken rondom leesbevordering. Een van de docenten Nederlands aan het Meander College is **Linda Nijmeijer**. Het is haar gewoonte om haar leerlingen aan het begin van iedere les tien minuten vrij te laten lezen in een boek naar keuze.

Emél: 'Als het boek uit is, krijgen we een boekopdracht. Die is iedere keer anders, maar dat maakt het wel leuk en afwisselend. De laatste keer moesten we een verjaardagsfeestje organiseren vanuit het perspectief van de hoofdpersoon in het boek. Wie wil hij of zij uitnodigen en waarom?'

Salomé: 'Het ligt aan jezelf of je een dik of dun boek kiest. Maar je weet van tevoren wanneer je klaar moet zijn. We moesten ook een keer een gedicht schrijven naar aanleiding van een boek.'

'Vaak doen we zulke opdrachten na de vakantie', vertelt **Linda**. 'Zo hebben de leerlingen de gelegenheid om in hun vrije tijd het boek uit te lezen.'

Of ze zulke opdrachten zelf bedenkt? 'Eerlijk gezegd is Google soms mijn beste vriend.'

Bilge las dit jaar 'De goede zoon' van You-Jeong Jeong, een Koreaanse schrijver van psychologische thrillers. Ze vond het verhaal over een jongen die bij het ontwaken het dode lichaam van zijn moeder vindt en besluit om de moordenaar op te sporen 'heel spannend'. 'Ik had op internet al video's gezien over dit boek, en ook van vriendinnen hoorde ik dat het een goed boek was. Daarom heb ik dit gekozen.'

Linda: 'Het is de bedoeling dat iedereen tijdens een schooljaar drie Nederlandstalige boeken leest. Dat mogen ook vertaalde boeken zijn. Het belangrijkste is dat de boeken geschreven zijn voor de juiste leeftijdscategorie.'

'En dát is juist soms zo moeilijk', vindt **Emél**. 'Voor kinderboeken zijn we nét te oud. Sommige vind ik nog steeds wel leuk, zoals de serie "Dagboek van een muts" (geschreven door Rachel Renée Russell) of "De waanzinnige boomhut"-boeken (door Andy Griffiths), maar die zijn te makkelijk. En literatuur voor volwassenen spreekt ons vaak nog niet aan.'

En de young adult-boeken dan? 'Die zijn meer iets voor onze docent!'

Met **Linda's** voorstel voor een extra categorie – Young Young Adult – wordt met een brede glimlach ingestemd.

Soms wordt er klassikaal hetzelfde boek gelezen. Zoals 'Mijn nacht met Vedder' door Buddy Tegenbosch over het meisje Noor dat verdriet heeft om het onverwachte verlies van haar vader en dan contact krijgt met Vedder die haar midden in de nacht meeneemt op reis.

In tegenstelling tot de verwachtingen bleek dit boek niet zo spannend als verwacht.

'Te veel beschrijvingen, dat maakt zo'n boek tot tijdverspilling', aldus **Emél**, die liever wat meer actie wil. 'Een beetje langdradig', vindt ook **Salomé**. 'Dit is geen compleet levensverhaal.'

En dan de bekende vraag: éérst het boek, of éérst de film?

Bilge las de Nederlandse versie van 'Howl's Moving Castle', geschreven door Diana Wynne Jones, over een jong meisje in een betoverd, bewegend kasteel. De Japanse animatiefilmversie zag ze daarna ook, maar die was een beetje teleurstellend. 'De personages leken niet op die in het boek.'

Toch lijkt het haar beter om altijd éérst de film te zien. 'Want dan krijg je uitleg, en begrijp je het boek ook beter.'

Emél las het boek 'Kind 44', van de Britse schrijver Tom Rob Smith, over de Oekraïense seriemoordenaar Andrej Tsjikatilo, en zag daarna de film. 'De film was tien keer beter dan het boek, vooral omdat je de emotie beter kunt voelen als je de personages ziet.'

Salomé houdt vooral van waargebeurde oorlogsverhalen. 'De schrijver mag wel zijn fantasie gebruiken, als de basis maar het verhaal van echte mensen is.'

Van 'De jongen in de gestreepte pyjama', door John Boyne, over de Duitse jongen die bij het concentratiekamp Auschwitz woonde, zag ze alleen de film. 'Het dagboek van Anne Frank' las én zag ze. 'Ik lees liever eerst het boek, want dan kan ik zelf bedenken hoe de personages eruitzien.'

Is de vakantieperiode een goede tijd om te lezen?

Emél gaat dan soms naar de bibliotheek, maar vergeet vaak tijdig te verlengen. 'Als ik een boek leuk vind, wil ik het ook graag zelf hebben. Zoals "Gênant, de bekentenissen van een verwarde feminist" over het dagboek van Kat. Dit verhaal is grappig en herkenbaar, vooral omdat zij ook op de middelbare school zit.'

Salomé heeft voor haar overgangsrapport twee boeken gekregen, o.a. over de Romeinen.

'Ook een onderwerp dat ik interessant vind. Als ik ga lezen, heb ik wel rust nodig om me te concentreren. En de eerste bladzijden van een boek zijn bijna altijd saai.'

Bilge heeft nog geen concrete leesplannen. Maar ze weet wel dat ze, als ze later moeder wordt, zeker gaat voorlezen. 'Dan hebben we samen leuke momenten. En ik wil niet dat mijn kinderen later zeggen dat ik daar geen tijd voor had.'

In de leeswereld van jongeren

Als kinderen en jongeren ouder worden, daalt bij veel van hen de leestijd en het leesplezier. Jongeren en jongvolwassenen zijn dan ook een belangrijke doelgroep voor leesbevorderaars, maar er zijn vaak vragen over hun leesgedrag. Lezen zij nu minder dan voorheen? Of vooral anders? En is dat erg? Voor het nieuwe onderzoek In de leeswereld van jongeren[1] van Stichting Marktonderzoek Boekenvak is onder circa 1.000 jongeren tussen de 12 en 25 jaar onderzocht hoe zij boeken lezen, lenen en kopen. Wat zijn de belangrijkste resultaten, en wat kunnen bibliotheken hiervan leren?

TEKST: BJORN SCHRIJEN, ADVISEUR ONDERZOEK EN KENNISDELING BIJ DE KB, DE NATIONALE BIBLIOTHEEK.
FOTO: SHUTTERSTOCK

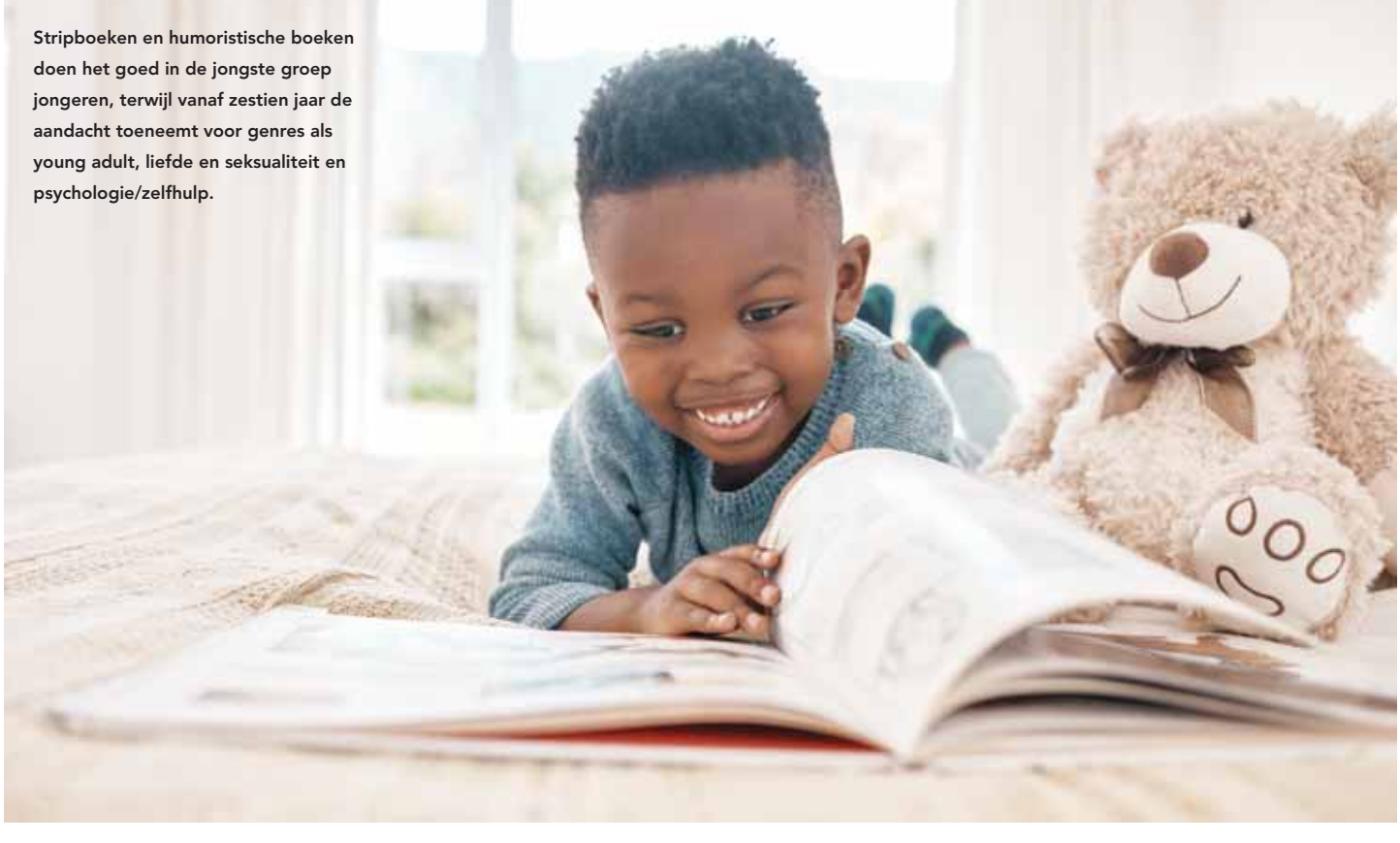
Hoe lezen jongeren?

Van de ondervraagde jongeren leest 46% minstens één keer per week in een boek. Dat is evenveel als onder de gehele bevolking, en meer dan in 2018, toen 38% van de jongeren wekelijks in een boek las.[2,3] Toch is niet gelijk te zeggen dat jongeren méér zijn gaan lezen. In het onderzoek is namelijk alleen gevraagd *hoe vaak* jongeren lezen, niet *hoelang* zij dit doen of *hoeveel* zij in die tijd lezen. Ook verschilt het leesgedrag per leeftijd. Vooral achttienplussers zijn vaker gaan lezen, terwijl de leesfrequentie onder twaalf- en dertienjarigen is afgenomen.

Jongeren lezen bovengemiddeld veel van papier. Zo'n acht van de tien jongeren lezen voornamelijk of uitsluitend van papier, terwijl dit onder de hele bevolking geldt voor zeven van de tien lezers.[2]

Wat lezen jongeren?

Met de leeftijd verbreedt de leesinteresse. Gemiddeld lezen twaalf- tot vijftienjarigen drie verschillende genres, terwijl 20- tot 25-jarigen boeken uit vijf verschillende genres lezen. Spanning, avontuur en fantasy worden door alle leeftijden graag gelezen, maar er zijn ook verschillen. Stripboeken en humoristische boeken doen het goed in de jongste groep jongeren, terwijl vanaf

Stripboeken en humoristische boeken doen het goed in de jongste groep jongeren, terwijl vanaf zestien jaar de aandacht toeneemt voor genres als young adult, liefde en seksualiteit en psychologie/zelfhulp.

zestien jaar de aandacht toeneemt voor genres als young adult, liefde en seksualiteit en psychologie/zelfhulp.
Anderstalig lezen is de laatste jaren in opmars.[4] Van de zestienplussers in dit onderzoek geeft zelfs een van de drie aan bij voorkeur in het Engels te lezen. Jongeren lezen om verschillende redenen in een andere taal. Ze lezen bijvoorbeeld boeken liever in de originele taal, willen hun vaardigheid in de andere taal vergroten of vinden een vertaling niet lekker lezen.

Waarom lezen jongeren (niet)?

De leeftijdsgroepen denken anders over lezen. De 20- tot 25-jarigen zijn overwegend positief: zij kunnen zich inleven (dit geldt voor 67% van de ondervraagden), leren er veel van (56%), kunnen bij een boek wegdromen (57%) en lezen graag (58%). De twaalf- tot vijftienjarigen lezen met minder plezier: 57% van hen leest omdat het moet van school, en 40% vindt lezen saai.
Naast het niet leuk vinden van lezen, zijn er ook andere redenen die het lezen in de weg kunnen staan. Voor een deel van de jongeren is dit een gebrek aan tijd (43%) en/of een voorkeur voor andere activiteiten (56%). Daarnaast is 47% van de jongeren tijdens het lezen snel afgeleid door hun telefoon en vindt 42% het moeilijk om zich op het lezen te concentreren.

Hoe kiezen jongeren een boek?

Er zijn veel verschillende manieren om aan leesinspiratie te komen: onder andere in fysieke of online boekwinkels, de bibliotheek, via school of op online leesplatforms. Voor twaalf- tot vijftienjarigen spelen ouders, familie en docenten een belangrijke rol in de boekenkeuze. Voor zestienplussers zijn sociale media het belangrijkste inspiratiekanaal, en het belang hiervan is ook toegenomen sinds 2018. Twaalf- tot vijftienjarigen vinden de meeste leesinspiratie op TikTok, 20- tot 25-jarigen op Instagram. De hashtag #BookTok bleek bekend bij 27% van alle ondervraagde jongeren, 15% van de jongeren leest wel eens een boek dat zij via BookTok gezien hebben, en 9% zegt door BookTok meer te zijn gaan lezen, lenen of kopen.

Hoe komen jongeren aan boeken?

Jongeren komen het vaakst aan boeken door deze te krijgen of zelf te kopen. Ten opzichte van 2018 verkrijgen minder jongeren hun boeken via de bibliotheek of bibliotheek/mediatheek op school. Toch is de bezoekfrequentie aan de bibliotheek ongeveer gelijk gebleven. Hoewel dus minder jongeren boeken uit de bibliotheek halen, wordt de bibliotheek als plek nog evenveel bezocht.
Tussen 2018 en 2022 is het aantal bibliotheekleden toegenomen in de leeftijdscategorieën 13-15 jaar en 16-17 jaar. Onder 18- tot 20-jarigen en 21- tot 30-jarigen daalde het aantal leden.[5] In het onderzoek is ook aan achttienplussers gevraagd waarom zij na hun achttiende geen bibliotheeklid zijn gebleven. De prijs was daarvoor de belangrijkste reden: 41% van hen vond het lidmaatschap te duur om zelf te betalen. Opvallend is dat voor de huidige twaalf- tot zeventienjarigen de prijs minder een rol lijkt te spelen. Hoewel 43% van hen al zegt te weten na hun achttiende geen bibliotheeklid te blijven, is de contributieprijs voor slechts 17% van hen daar de reden voor.

Wat betekenen deze resultaten voor de bibliotheek?

In algemene zin bieden de resultaten van het onderzoek inzicht in wat verschillende groepen jongeren (willen) lezen, hoe zij te inspireren zijn en wat mogelijke obstakels zijn. Bibliotheken kunnen deze inzichten gebruiken om collecties, dienstverlening en activiteiten toe te spitsen op de (lees)behoeften van jongeren. Een tool die hierin mogelijk ondersteunend kan zijn, is het Dashboard Bibliotheekleden.[6] Hierin is per bibliotheek te zien welk deel van alle jongeren in het werkgebied wel en niet bereikt wordt.
Meer specifieke resultaten nodigen uit om verder over na te denken en te bespreken. Zo ervaren vier van de tien achttienplussers de prijs van een bibliotheekabonnement als te duur. De onderzoekers stellen voor om deze prijsperceptie te beïnvloeden door de prijs niet per jaar, maar per maand te communiceren. Een andere suggestie is om te benadrukken dat een bibliotheekabonnement veel meer biedt dan de mogelijkheid om boeken te lenen.
Ook de voorkeur van veel jongeren voor Engelstalige boeken vormt een vraagstuk. Er is een duidelijke vraag naar Engelstalige boeken (die ook uit cijfers over de boekverkoop blijkt[4]), maar in de bibliotheek is dit nog veel minder te zien: slechts 3% van de totale boekencollectie en 2% van de uitleningen was in 2022 Engelstalig.[5,7] Geldt hier dat een groter Engelstalig aanbod de vraag zou voeden, en meer jongeren de bibliotheek in haalt? En in welke mate moet de bibliotheek om het lezen te bevorderen in deze vraag meegaan, terwijl het óók belangrijk is dat jongeren in het Nederlands lezen?
Een interessante uitkomst ten slotte is dat ongeveer een van de vijf jongeren duurzaamheid laat meewegen in de afweging om een boek te lenen of (nieuw, tweedehands of digitaal) te kopen. Daar ligt mogelijk een promotiekans voor de bibliotheek. Doordat bibliotheekboeken immers lange tijd door veel mensen gedeeld worden, en de reisafstand naar de bibliotheek gemiddeld genomen klein is, zijn bibliotheken misschien wel de duurzaamste manier om aan nieuwe boeken te komen.

Bronnen

De bronnen (superscripts) bij dit artikel vindt u op bibliotheekblad.nl/bronnen

Over het onderzoek

In de leeswereld van jongeren is het 64e onderzoek dat door GfK is uitgevoerd in opdracht van Stichting Marktonderzoek Boekenvak (SMB). SMB is een samenwerkingsverband tussen de Koninklijke Boekverkopersbond, Groep Algemene Uitgevers, CPNB, Stichting Lezen en de KB. Sinds 2007 laat SMB elk kwartaal consumentenonderzoek uitvoeren naar het lezen, kopen en lenen van boeken. Jaarlijks wordt één algemeen onderzoek uitgevoerd en drie onderzoeken naar specifieke thema's. Alle onderzoeksrapporten zijn verzameld op kvbboekwerk.nl/consumentenonderzoek

Nieuwe stap naar een landelijk bibliotheeksysteem

‘Je kunt dit als bibliotheek niet meer alleen doen’

Marloes Middeldorp (directeur-bestuurder Bibliotheek Zoetermeer) en Peter van Eijk (directeur-bestuurder bij BiSC).

Foto: Jantine Zeeman

Twee jaar geleden werd de drempel voor een landelijk bibliotheeksysteem niet gehaald, maar nu biedt het Programma Samen Digitaal Innoveren nieuwe kansen. Bijzonder aan het programma is dat bibliotheken lid worden van een coöperatie en op die manier zelf actief meedenken over de bouw van het nieuwe systeem en toekomstige functies.

TEKST: ELSELIEN DIJKSTRA • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Bijna drie jaar geleden (in februari 2021) strandde het Collectief Landelijk Bibliotheeksysteem omdat er niet genoeg bibliotheken hadden ingetekend, de drempel van 90% deelnemende bibliotheken werd toen niet gehaald. Deze keer is er geen sprake van een drempel en komt er hoe dan ook een aanbesteding, verzekeren Marloes Middeldorp (directeur-bestuurder Bibliotheek Zoetermeer), Jantine Zeeman (communicatieadviseur bij Probiblio) en Peter van Eijk (directeur-bestuurder bij BiSC). ‘De situatie is nu anders. Veruit de meeste bibliotheken en multifunctionele organisaties (MFO’s) zijn verplicht om een Europese aanbesteding te doen voor hun bibliotheeksysteem,’ laat Peter van Eijk weten, ‘als je over vier jaar meer dan 210.000 euro besteedt aan bibliotheekautomatisering, dan ben je aanbestedingplichtig.’

Het Programma Samen Digitaal Innoveren bestaat uit een gezamenlijke aanbesteding en de oprichting van een coöperatie. Het plan is dat de coöperatie namens de deelnemende bibliotheken, MFO’s en POI’s een Europese aanbesteding zal doen voor een eenvoudig landelijk bibliotheeksysteem. Vervolgens wordt in de coöperatie de gezamenlijke beheerorganisatie ondergebracht en kan er verder worden samengewerkt aan digitale innovatie. Alle deelnemers worden lid van de coöperatie en kunnen zo als coöperanten meewerken aan het programma van eisen en ook in de toekomst meebeslissen over verdere digitale ontwikkelingen die mogelijk worden als het basissysteem er eenmaal is.

Handen ineenslaan

Volgens Marloes Middeldorp hebben de POI's de aanbestedingsplicht aangegrepen als 'een kans om te onderzoeken wat het zou betekenen als je met de bibliotheken tot een gezamenlijke aanbesteding komt'. Uit de marktconsultatie die begin 2023 is uitgevoerd kwam naar voren dat er vier tot acht mogelijke leveranciers zijn die in Nederland mee zouden dingen. Marloes Middeldorp is erg enthousiast over het programma. 'Ik juich dit van harte toe. Ik denk dat dit echt wat gaat brengen voor de sector en dat we hier krachtiger uitkomen als we de handen ineenslaan. Je kunt dit als bibliotheek niet alleen doen.'

Volgens Jantine Zeeman is de expertise op ICT-gebied schaars. 'Dat is een van de redenen om het met zijn allen te doen, dat je die expertise kunt delen. En daarnaast is er schaalvoordeel voor bibliotheken.'

'Deelnemende POI's in de stuurgroep zijn op dit moment Cubiss, BiSC, Probiblio, Rijnbrink en Biblionet Groningen, en daarnaast zijn er vertegenwoordigers van de Bibliotheek Eindhoven, de OBA en Sambis actief', vertelt Jantine Zeeman. 'In de voorbereidingsfase van het programma hebben zich inmiddels negentig bibliotheken aangesloten.'

Cyberveiligheid

Als voorbeeld van een coöperatie die al op deze manier werkt noemt Peter van Eijk SURF. 'Dat is dé landelijke coöperatie voor digitale innovatie van onderwijsinstellingen. SURF doet niet alleen de nieuwe diensten digitaal, maar ook de cyberbeveiliging, het beheer voor de instellingen, het afsluiten van nieuwe contracten, dat loopt allemaal via de coöperatie. Daar moeten we denk ik naartoe.'

Een ander voorbeeld van samenwerking via een coöperatie is het Vlaamse Cultuurconnect, duidelijk een grote inspiratiebron voor het Programma Samen Digitaal Innoveren, aldus Peter van Eijk. 'Betrap mij niet op originele gedachten', zegt hij. 'Ik kijk gewoon naar de buren, die het beter doen. Een van die buren is Cultuurconnect, die jaren geleden die aanbesteding hebben ingezet met steun van de Vlaamse overheid. Ik heb goed contact met hen om ons voor te bereiden op een pad van een jarenlange migratie van bibliotheeksystemen.'

Miniconferentie

In Vlaanderen hebben ze inderdaad al een lange reis achter de rug. Het haalbaarheidsonderzoek naar de mogelijkheden van een Vlaams eengemaakt bibliotheeksysteem (het EBS) dateert al uit 2014. De Europese aanbesteding werd in de jaren daarna in nauw overleg met de bibliotheken en de provincies geschreven en eind 2017 werd bekend dat OCLCHKA de winnaar was. Het pad van migratie startte in 2018, de laatste bibliotheken zijn uiteindelijk dit jaar aangesloten op het systeem.

'Onze zuiderburen zijn zeer deskundige, heel gedreven publieke ondernemers', vertelt Peter van Eijk. 'Ze zijn altijd heel bescheiden in hun uitingen en in onze ontmoetingen, maar ze lopen wel zes of zeven jaar voor op ons in Nederland.'

Eind september vond er een online miniconferentie plaats waar het Programma Samen Digitaal Innoveren werd voorgesteld. Het

Foto: eigen collectie Jantine Zeeman

Jantine Zeeman (communicatieadviseur bij Probiblio).

programma trok 104 deelnemers. 'Als er 104 deelnemers zijn, en er zijn 133 bibliotheken, dan kun je in ieder geval concluderen dat er serieuze belangstelling is', stelt Peter van Eijk. Cultuurconnect gaf er voorbeelden van de mogelijkheden die een landelijk bibliotheeksysteem biedt. 'Streaming is bijvoorbeeld iets wat individuele bibliotheken niet kunnen aanbieden,' aldus Peter van Eijk, 'maar via de streamingdienst van Cultuurconnect kan dat nu in Vlaanderen wel.' Ook voor cyberveiligheid bleek er veel aandacht te zijn: 'Er was veel belangstelling om op dat gebied meteen al de krachten te bundelen, want de cyberaanvallen zullen niet afnemen de komende periode. Daar moeten we onze weerbaarheid voor versterken.'

Kernsysteem

De globale planning van het Programma Samen Digitaal Innoveren is dat eind 2026 alle deelnemende bibliotheken zijn aangesloten. In het eerste kwartaal van 2024 kunnen bibliotheken individueel aangeven of ze meedoen met de aanbesteding, en daarmee lid worden van de coöperatie. Om het ze gemakkelijk te maken, liggen er een conceptbeslisnota en een conceptorganisatieplan klaar voor bibliotheken die deel willen nemen. Zij kunnen die documenten gebruiken voor hun interne bestuurlijke besluitvorming.

Het is de bedoeling om met het Programma Samen Digitaal Innoveren, net zoals bij Cultuurconnect, stuurgroepen en werkgroepen op te richten die samen het programma van eisen zullen gunnen aan een softwareleverancier. Deelnemen aan het programma geeft bibliotheken de kans om mee te praten, het nieuwe systeem mede vorm te geven, mee te beslissen en straks als coöperant gebruik te maken van de dienstverlening.

'Er zijn nu al vijf werkgroepen gestart om het programma van eisen te formuleren op het gebied van: ICT-koppelingen, transacties, de catalogus, relaties en de front end', vertelt Marloes Middeldorp. 'Deelnemers aan de werkgroepen vormen een brede vertegenwoordiging van POI's en bibliotheken', voegt Jantine Zeeman toe. Volgens haar gaat de aanbesteding in

eerste instantie om het kernsysteem: 'Alles wat bibliotheken nodig hebben voor hun functioneren.'
De eerste aanbesteding gaat dus nog niet over futuristische apps, maar het systeem moet wel toekomstige ontwikkelingen voor bibliotheken mogelijk maken, onder meer door de nodige koppelvlakken (zie afbeelding). 'De toekomst van bibliotheken is breder dan alleen de bibliotheekfunctie', stelt Peter van Eijk. 'Cultureel educatieve organisaties zoals Nieuwe Veste in Breda stellen hele andere eisen zoals een ticketingsysteem of een roostersysteem. Over twee jaar zijn er weer andere applicaties nodig.'

Het Vlaamse geheim

Het gaat er volgens Peter van Eijk om dat bibliotheken in de toekomst dankzij de coöperatie samen verder digitaal kunnen innoveren. 'Bibliotheken worden steeds meer dan alleen een bibliotheek, maar evolueren richting brede maatschappelijke educatieve organisaties zoals de Nieuwe Veste in Breda, KunstenhuisIdea in de Bilt, SCHUNCK in Heerlen, Rozet in Arnhem, Forum in Groningen, Centre Céramique in Maastricht en Huis 73 in Den Bosch.' Peter van Eijk ziet voor zich hoe directies van zulke organisaties straks samen nieuwe digitale diensten kunnen ontwerpen en laten ontwikkelen. 'In het *best case scenario* is deze aanbesteding straks goed bevallen, en dan kom je in een regime dat je vanaf dat moment samen programma's van eisen maakt, samen architectuureisen stelt aan leveranciers die in onze markt actief willen zijn. Nu is dat allemaal ad hoc en ieder voor zich.'
In Vlaanderen zorgde Cultuurconnect na de fase van aanbesteding ook voor de implementatie van het Vlaamse bibliotheeksysteem, net zoals de Nederlandse coöperatie dat na de aanbesteding zal doen. Cultuurconnect ondersteunde de Vlaamse bibliotheken zeer intensief bij de migratie. Zij maakten de planning, ondersteunden bij het inventariseren en overzetten van alle gegevens, organiseerden train-de-trainerbijeenkomsten en terugkomdagen, en begeleidden de werkgroep Bibliotheeksysteem die al tijdens de migraties nadacht over innovaties en verbeteringen. Ze ontwikkelden een online leerplatform waar medewerkers zich via zelfstudie het systeem eigen konden maken, en maakten uitgebreid lesmateriaal voor alle trainers. Ook beheren ze nu nog altijd de servicedesk.
Het geheim van de Vlaamse aanpak is dat ze bibliotheken zo veel mogelijk hebben betrokken bij de ontwikkeling van het landelijke systeem. 'Ons communicatieplan is geen bijzaak maar hoofdzaak. We hebben continu de sector erbij betrokken, voor de opstelling van het bestek hebben we anderhalf jaar een inventarisatie gedaan van de eisen van bibliotheken. Dat verklaart hun enthousiasme', zei Katie Pieters destijds in een interview met *Bibliotheekblad,* zij was toen werkzaam bij de provincie Vlaams Brabant.

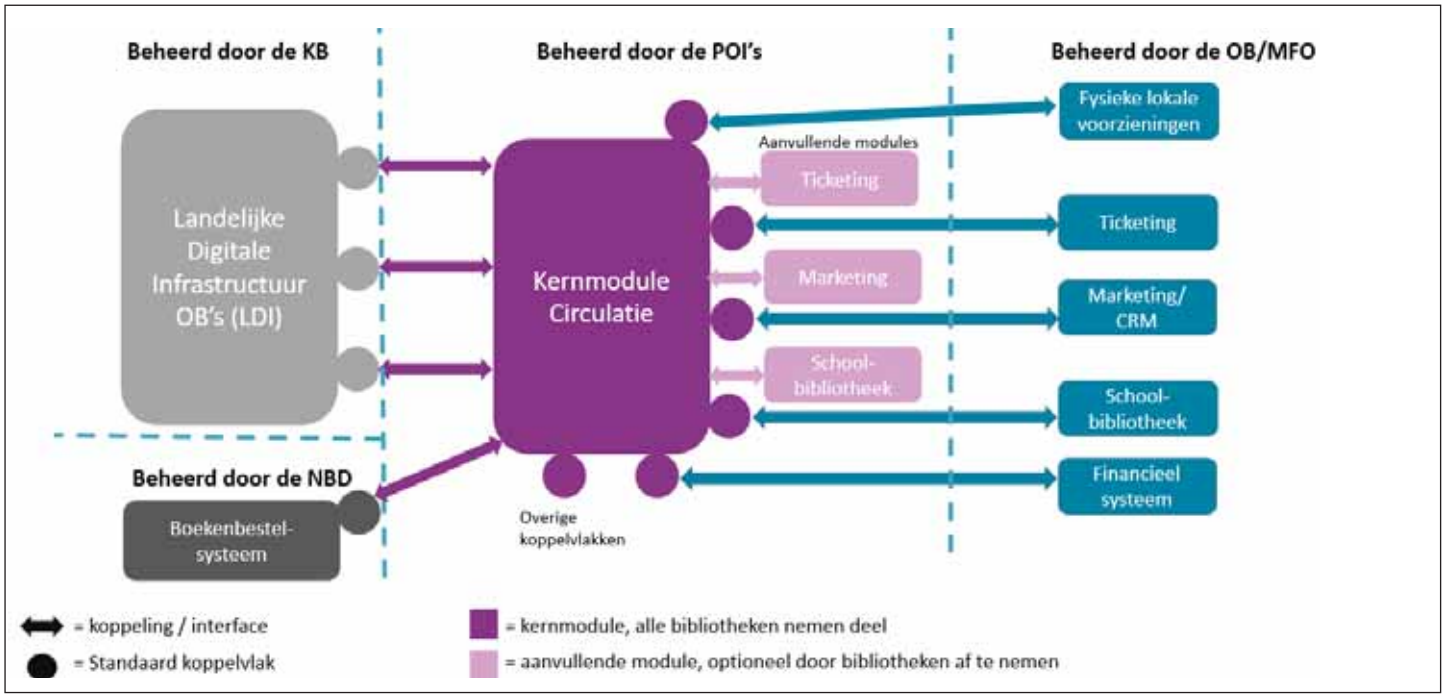
Krachten bundelen

Wat de kosten per bibliotheek uiteindelijk concreet gaan zijn, wordt pas duidelijk als de aanbesteding afgerond is. Of de kosten hoger of lager uitvallen, hangt ook af van de uitgangssituatie waarin bibliotheken en MFO's zich nu bevinden.
'Het gaat niet alleen om de kosten', stelt Peter van Eijk. 'De kosten vormen maar een onderdeel van de strategische argumentatie. Want je wil betere digitale diensten leveren aan miljoenen leden en daarmee je relevantie als maatschappelijke organisatie vergroten, dan heb je het over onze netwerkdoelstelling: samen effectief toewerken naar 8 miljoen verbonden gebruikers. Daarnaast is natuurlijk ook het efficiencydoel aan de orde. Je wilt een betere prijs-kwaliteit voor de licentie. Je wilt de beheerkosten beter beheersbaar maken en de schaarse expertise van ICT'ers die we nog hebben benutten. De vergrijzing is groot en de arbeidsmarkt staat onder druk. Denk aan bijvoorbeeld cyberveiligheid. Wat dat betreft hebben we momenteel te weinig expertise, terwijl de noodzaak daartoe groot is. Hoe wil je nou een interessante baan hebben voor mensen met zo'n expertise als je geen landelijke schaal hebt? Met een mooie inschaling en een mooi niveau? Die vind je alleen maar als je je krachten bundelt.'
Peter van Eijk relativeert: 'Mijn ervaring is dat ICT-kosten in zijn algemeenheid niet minder worden. Dat merk je thuis ook. Ik ben ooit begonnen met één pc en een inbelmodem. Als ik nu kijk naar de thuiskosten voor breedband, hardware, softwarelicenties, dan zijn dat uitgaven die er nu bij horen om mee te kunnen doen in het werk en de samenleving.'
Voor het Programma Samen Digitaal Innoveren komt landelijke subsidie beschikbaar. 'Cultuurconnect heeft in Vlaanderen succesvol kunnen beginnen door de financiële drempel voor toetreding voor bibliotheken op nul te zetten. Wij proberen nu ook om de migratie kostenneutraal te faciliteren. Daarover voeren we als stuurgroep constructieve gesprekken met de KB en met OCW. Er is al een toezegging dat er 5,7 miljoen euro beschikbaar komt voor de verwerving en implementatie van een landelijk systeem dat aansluit op de landelijke digitale infrastructuur van de KB én dat gericht is op cyberveiligheid', aldus Peter van Eijk.

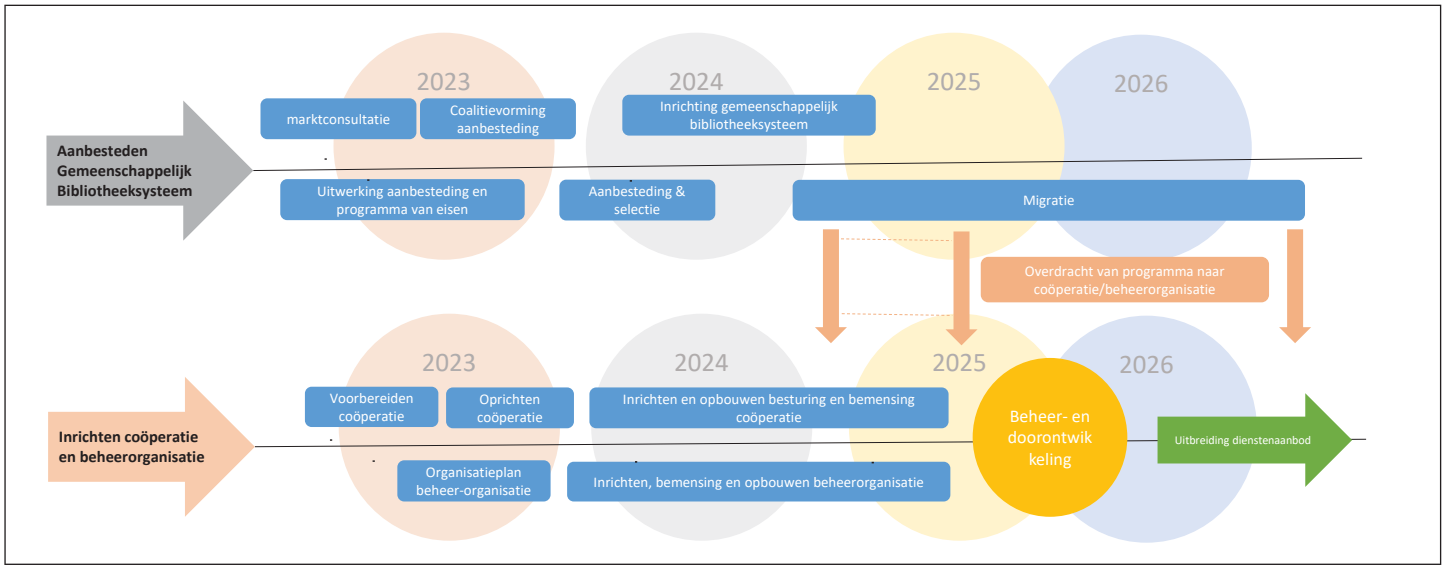
Bouwheer

'Op moment dat je coöperant wordt, dan verwacht ik dat het voor bestuurders interessanter en aantrekkelijker is om zich te bemoeien met de ontwikkeling en toepassing van digitale technologie in hun organisatie', stelt Peter van Eijk. 'Er wordt in verschillende gemeenten veel geld besteed aan de realisatie of renovatie van mooie bibliotheekgebouwen, en ik merk aan collega-directeuren dat ze het ontzettend leuk vinden om daar direct bij betrokken te zijn. Sommigen zijn zelfs "bouwheer", zonder dat ze zelf over veel uitvoerende bouwkennis beschikken, en dat hoeft ook niet.
Ik zeg dat met gepaste jaloezie, want als ik het heb over digitale technologie, dan hoor je nog steeds vaak zeggen "Ja daar heb ik iemand voor want daar heb ik geen verstand van." Terwijl ik denk: nou, je hebt er geen verstand van, we zijn allemaal wel gebruikers van online tools. Weten we daar veel van, uitvoerend? Nee dat denk ik niet. Ik heb ook geen technische achtergrond. Dat is ook niet nodig om mee te denken over de wijzen waarop we gezamenlijk technologie willen inzetten voor de publieke zaak. ICT-bedrijven gebruiken wel mooie functietitels zoals "*total-solution-builder*", maar als je het doel van je organisatie niet zelf aangeeft, dan moet je niet verbaasd zijn dat je doel niet bereikt wordt. Dat is waar we als organisatie van het Programma Samen Digitaal Innoveren bij willen helpen. Om te

kijken of de ICT-middelen de doelen van het bibliotheeknetwerk dichterbij zullen brengen.'
Het ultieme argument voor bibliotheken om deel te nemen aan het programma is hun doel, aldus Peter van Eijk: 'Als je naar acht miljoen bibliotheekgebruikers wilt, dan heb je nog heel veel nieuwe digitale proposities nodig. Zeker wanneer je als bibliotheeknetwerk relevant wilt blijven voor de jonge generatie. En als je online gebruikers wilt, dan moet je dat in het digitale domein onder de aandacht brengen. Moet je dat in je eentje doen? Hoe hebben we de online bibliotheek van de grond gekregen? Ook door het collectief aan te pakken. Dat is de weg vooruit: samen digitaal innoveren.'

De scope van de aanbesteding is een gezamenlijk bibliotheeksysteem, in het paarse gedeelte van het plaatje. Om samen te kunnen aanbesteden wordt een coöperatie opgericht waarin de bibliotheken en de POI's zich verenigen. In deze coöperatie wordt later de gezamenlijke beheerorganisatie ondergebracht.

Het programma kent de volgende stappen/projecten:

- **Aankopen en implementeren van een gemeenschappelijk bibliotheeksysteem voor de deelnemende bibliotheken.**
- **Vormgeven van een gezamenlijke beheerorganisatie.**
- **Klaar voor toekomstige, innovatieve digitalisering.**

Nepnieuws in krantenberichten over het Venlo-incident (1939)

Liegen dat het gedrukt staat

In deze aflevering van Topstukken van de KB belichten we historisch nepnieuws aan de hand van onze krantencollectie. Een serie krantenartikelen over het 'Venlo-incident' van 9 november 1939, laat met de kennis van achteraf zien hoe de regeringen van Nederland, Duitsland en Groot-Brittannië probeerden de berichtgeving over het Venlo-incident met verschillende manipulatieve technieken naar hun hand te zetten. Samen met de NTR maakte de KB hierover de onlangs verschenen podcast-reeks *Het Venlo-incident*.

TEKST: HUIBERT CRIJNS, COLLECTIESPECIALIST GESCHIEDENIS VAN DE KB EN PODCAST-RESEARCHER HELEN JOHNSON • FOTO: KB BEELDSTUDIO; JOS ULJEE

Huibert Crijns, Paul Ruigrok en researcher Helen Johnson.

De coronacrisis, de oorlog in Oekraïne en het opgelaaide Israëlisch-Palestijnse conflict. Drie voorbeelden van actuele gebeurtenissen waarbij veel aandacht is voor nepnieuws en desinformatie. De ontwikkelingen van de laatste jaren op het gebied van internet en sociale media maken het makkelijker om desinformatie te verspreiden en zo de publieke opinie te beïnvloeden.

Heksen en kindermoord

Wat we echter niet moeten vergeten, is dat propaganda, misleiding en censuur – en al die andere methoden om informatie te manipuleren – van alle tijden zijn. De KB beschikt bijvoorbeeld over middeleeuwse pamfletten waarin 'heksen' worden verketterd en eeuwenoude krantenberichten waarin Joden vals beschuldigd worden van rituele kindermoord. De media van toen verschillen weliswaar van die van vandaag, de methoden die gebruikt worden echter nauwelijks. Daarom kan het analyseren van historische voorbeelden nuttig zijn voor het weerbaarder maken van onze huidige samenleving tegen nepnieuws en desinformatie.

Het Venlo-incident

Maar wat was nou dat 'Venlo-incident'? Dit vond plaats op donderdag 9 november 1939. De Tweede Wereldoorlog was twee maanden oud, maar Nederland was nog neutraal. Bij café Backus, in Venlo aan de Duitse grens, komt even na drieën 's middags een auto aanrijden. Er zitten vier mannen in: de Britse spionnen Sigismund Payne Best en Richard Stevens, de Nederlandse geheim agent luitenant Dirk Klop en de Haagse chauffeur Jan Lemmens. Het gezelschap is uit Den Haag komen rijden voor een geheime ontmoeting met een hoge Duitse officier die lid zou zijn van de oppositie tegen Hitler. Zij zouden de Britse reactie op een voorgenomen staatsgreep tegen Hitler bespreken. Hun ambitieuze doel is de vrede in Europa te herstellen.

Valstrik

Het loopt allemaal anders. Wanneer de wagen bij café Backus

GRENSINCIDENT BIJ VENLO

NEDERLANDER DOOD-GESCHOTEN

Auto en inzittenden over de grens gevoerd

Gisteren bereikte ons het volgende bericht uit Venlo.

Donderdagmiddag zijn bij de Nederlandsch-Duitsche grens bij Blerick schoten gevallen, waarbij enkele in burger gekleede personen betrokken zijn geweest. Naar het schijnt is één persoon getroffen, terwijl de anderen over de grens gevoerd zouden zijn. De lezingen over wat is voorgevallen loopen zeer uiteen, zoodat nog niet met juistheid kan worden medegedeeld, wat werkelijk is geschied. Het onderzoek, dat is ingesteld, zal meer licht moeten verschaffen.

Wij hebben dit bericht niet opgenomen, omdat de regeeringspersdienst ons verzocht van een incident in het Nederlandsch-Duitsche grensgebied, waarvan een Nederlander het slachtoffer was geworden, vooralsnog geen melding te maken. Kennelijk sloeg dit verzoek op bovenstaand bericht, dat ons bovendien erg vaag voorkwam.

Thans bereiken ons echter uit Den Haag de volgende bijzonderheden omtrent het gebeurde, dat blijkens het door de bevoegde autoriteiten ingesteld onderzoek, wel nader preciseert, echter niet geheel opheldert, wat er gebeurd is.

Er is komen vast te staan, dat Donderdagmiddag te half vijf op enkele tientallen meters van de grens een Nederlandsche auto heeft gestopt. Twee van de inzittenden stapten uit, waarop een zestal personen in burger toesnelde en hen beschoot, tengevolge waarvan een inzittende vermoedelijk werd doodgeschoten en een ander zwaar werd gewond. Daarop naderde uit Duitschland een auto, die de Nederlandsche auto met de nog inzittenden en de beide slachtoffers over de grens voerde.

Een en ander gebeurde in snel tempo onder bedreiging met geweld en kon niet worden verhinderd.

Uiteraard is van de zijde der Nederlandsche regeering van dit ernstig misdrijf mededeeling gedaan te Berlijn met het verzoek een onderzoek in te stellen.

De Nederlandsche autoriteiten zijn aanstonds begonnen aan deze zijde der grens alle beschikbare gegevens te verzamelen.

Afbeelding 1: Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant, 11 november 1939.

wil parkeren, komen plotseling van achter het gebouw mannen aangerend, gekleed in burger, maar zwaarbewapend met machinepistolen. Ze beginnen meteen in de lucht te schieten om angst en verwarring te zaaien. Luitenant Klop grijpt zijn pistool en schiet terug, maar wordt vrijwel direct door een kogel in het hoofd getroffen. Binnen een paar minuten worden de vier inzittenden, inclusief de zwaargewonde Dirk Klop en hun auto, over de grens naar Duitsland ontvoerd. Klop zou diezelfde dag nog overlijden. Wat een ontmoeting moest worden om over vrede te spreken, bleek een valstrik van de Duitse Sicherheitsdienst.

Nepnieuwstechnieken

In de dagen en maanden na het incident was niet duidelijk wat er precies gebeurd was. De betrokken partijen Nederland, Groot-Brittannië en Duitsland hielden de kaarten angstvallig tegen de borst om dit voorval in hun eigen voordeel uit te buiten, of juist om de schade te beperken. Als gevolg daarvan vinden we in de kranten uit die tijd prachtige voorbeelden van nepnieuwstechnieken als censuur, *framing* en complottheorieën bewust toegepast om de publieke opinie op het verkeerde been te zetten.

Poging tot censuur

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant, 11 november 1939. (Zie afbeelding 1)

Binnen enkele uren na het incident in Venlo stuurt de Nederlandse regering een telegram naar alle krantenredacties met het verzoek om in het landsbelang niet over het grensincident te publiceren. Omdat Nederland zelf nog niet in oorlog is kan de regering geen censuur afdwingen. Zij is afhankelijk van de vrijwillige medewerking van de krantenredacties. Het rijkstelegram arriveert echter laat en

Afbeelding 2: Het volk, 24 november 1939.

het ANP heeft dan al een persbericht uitgebracht. Omdat daarmee het nieuws al op straat ligt besluiten de meeste kranten toch gewoon te publiceren. Een enkele krant, waaronder de Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant, houdt zich keurig aan het verzoek van de regering. Maar als zij ontdekken dat andere kranten wél gepubliceerd hebben, doen zij dat ook, met toelichting en al. De poging tot censuur van de Nederlandse regering is mislukt.

Waarheden en leugens

Het volk, 24 november 1939. (Zie afbeelding 2 op pagina 55.)
Onder druk van de nazicensuur zwijgt de Duitse pers aanvankelijk over het Venlo-incident. Pas op 22 november, twee weken later, verschijnt het in de krant. En hoe! Het Reichssicherheitshauptamt onder leiding van SS-chef Heinrich Himmler heeft een persbericht opgesteld dat op de voorpagina van alle Duitse kranten verschijnt en gretig overgenomen wordt door de Nederlandse pers, zoals hier in Het Volk van 24 november 1939. De Duitse veiligheidsdiensten laten weten dat ze op 9 november bij Venlo twee Britse spionnen in de kraag hebben gegrepen op het moment dat die 'de grens naar Duitsland wilden oversteken'.

Londensche commentaar.

DE diplomatieke redacteur van Reuter schrijft, dat op deze affaire te Londen de volgende commentaar gegeven wordt: „Alhoewel in de verklaring van Himmler de bomexplosie te München en het grensincident te Venlo aaneengekoppeld worden, is er in deze verklaring geen enkel omschreven aanwijzing, die dit verband wettigt. In het eerste deel van zijn verklaring zegt Himmler, dat de aanstokers en de financiers van den aanslag te München de leden van de Britsche Intelligence Service zijn geweest. In het tweede deel geeft hij een beschrijving van het z.g. centrum van revolutie en terreur te Den Haag en maakt hij melding van de ontvoering van twee leden der Britsche Intelligence Service. Dit naast elkander plaatsen moet dan een poging zijn om te bewijzen, dat het centrum te Den Haag verantwoordelijk is voor den bomaanslag te München, doch daarvoor wordt geen enkel bewijs aangehaald, uitgezonderd dan een onbewezen verklaring van Himmler, dat de Britsche Intelligence Service den bomaanslag georganiseerd zou hebben. Himmler hoopt door de twee incidenten naast elkaar te plaatsen zijn lezers van de schuld der Intelligence Service te overtuigen. Maar een onderzoek van zijn eigen verklaring bewijst het tegenovergestelde. Laten wij aannemen, dat de ambtenaren van dezen dienst inderdaad de bomexplosie georganiseerd zouden hebben.

Himmler zegt namelijk, dat zij aan de Gestapo hun bedoelingen en plannen onthuld hebben. Dan volgt hieruit de duidelijke en logische conclusie, dat de Gestapo van de voorgenomen bomexplosie op de hoogte geweest moet zijn en ook heeft toegelaten, dat de bomexplosie doorging. Een van de twee: óf de Gestapo wist van te voren, dat de bomaanslag zou geschieden en wenschte dit ook — een veronderstelling, die Himmler waarschijnlijk moeilijk in het openbaar zou willen toegeven — ófwel Himmler's poging om de blaam van het incident op de Britsche Intelligence Service te werpen, blijkt niet de minste bewijskracht te bezitten om die bewering te staven."

Afbeelding 3: De Telegraaf 23 november 1939.

De Duitsers maken handig gebruik van twee elkaar kort in de tijd opvolgende gebeurtenissen door ze ook inhoudelijk aan elkaar te verbinden: deze Britse spionnen zouden de opdrachtgevers zijn van de mislukte moordaanslag op Hitler in de Bürgerbraukeller in München op 8 november, één dag eerder. Nú weten we dat de Britse geheime dienst hier niets mee van doen had, en dat de aanslagpleger, Georg Elser, een zogenaamde *lone wolf* was. Maar in november 1939 is dit nog geenszins duidelijk, en dat komt het naziregime goed uit. Zij kunnen het bestaan van binnenlandse oppositie verbloemen door de schuld in de schoenen van een buitenlandse macht te schuiven.

Tegenbeschuldiging

De Telegraaf 23 november 1939. (Zie afbeelding 3 op deze pagina)
De Britten zijn ernstig in verlegenheid gebracht door de brutale ontvoering van twee van hun geheim agenten op Nederlands grondgebied. Daarom proberen zij de zaak zo klein mogelijk te houden. Ze ontkennen uiteraard hun betrokkenheid bij de aanslag op Hitler, en daarvoor hoeven ze niet te liegen. Maar ze schromen daarna niet om zonder enig bewijs Himmler zelf de schuld van de aanslag op Hitler in de schoenen te schuiven.

Informatieoorlog

Zo zien we in deze drie krantenartikelen hoe zich een heuse informatieoorlog ontvouwt met een valse beschuldiging, een valse tegenbeschuldiging en een bewuste poging de waarheid aan het oog te onttrekken. Nederland en Groot-Brittannië proberen de schade van het Venlo-Incident te beperken. De Britten omdat zij lelijk in de val gelopen zijn. De Nederlanders omdat zij hun neutraliteit gecompromitteerd hebben door met de Britse geheime dienst samen te werken. De Duitsers buiten de hele affaire in hun voordeel uit. Zij houden nog één troef achter de hand: de samenwerking van de Nederlandse geheim agent Dirk Klop met de Britse spionnen. In het ultimatum dat de Duitse ambassadeur op 10 mei 1940 aan de Nederlandse regering overhandigt wordt gesteld dat het Venlo-incident aantoont dat Nederland helemaal niet neutraal is, maar in het geheim met de Britten samenspant tegen Duitsland. Een prachtig excuus om ons land binnen te vallen.

Podcast Het Venlo-incident en meer informatie

- Historici Huibert Crijns (KB) en Paul Ruigrok (Andere Tijden, NTR) doken in het nepnieuws rondom het Venlo-incident en maakten er een vierdelige podcastserie over, die op 8 november jl. is gelanceerd.
  De podcast *Het Venlo-incident* is te beluisteren via de verkorte link tinyurl.com/y7umpvna
- Meer achtergrondinformatie over de podcastreeks is te vinden op de site van de KB via de verkorte link tinyurl.com/426sp2vj
- Ook op Delpher is veel informatie te vinden over het Venlo-incident via de verkorte link tinyurl.com/4xhb8nme

IDO-punten in de bieb

Bij de Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's) in openbare bibliotheken kan iedereen hulp krijgen bij het omgaan met de (digitale) overheid. De medewerkers van de bibliotheek dragen bij aan een samenleving waarin iedereen digitaal kan meekomen. De IDO-punten zijn ook een voorbeeld van de bibliotheek die transformeert – 'van boekenbieb naar mensenbieb'.

TEKST: JAMEA KOFI (JAMEA.KOFI@RU.NL), GEOGRAFIE, PLANOLOGIE & MILIEU (GPM) RADBOUD UNIVERSITEIT, NIJMEGEN. ZIE OOK TRANSFORMINGLIBRARIES.NET

Het werk dat wordt gedaan bij de IDO-punten is hard nodig, in juni dit jaar werd de 100.00ste vraag geregistreerd. Het laat zien dat de verandering in volle gang is – openbare bibliotheken omarmen hun functie als (laagdrempelige) verlener van digitale hulp bij overheidszaken. Daarnaast laat het zien dat men de bibliotheek en de medewerkers vertrouwt. Echter, bij deze hulp komt ook sociaal contact kijken. Die verandering is niet voor iedereen even makkelijk, laten medewerkers weten. Sommigen hebben geen probleem met verandering en zien het meer als een 'doorgroei'. De transformatie binnen de bibliotheek heeft gevolgen voor de dagelijkse taken van medewerkers op de vloer. De IDO-punten laten zien dat de bibliotheek meer sociale taken op zich heeft genomen, met bijgaand budget, maar niet altijd met bijgaande opleiding.

Voor ons onderzoek liep ik mee met een medewerker die zo'n twee jaar bij een IDO-punt werkt. In die twee jaar heeft ze heel wat mensen voorbij zien komen. 'We horen hier veel schrijnende verhalen', vertelt ze. 'Er komen veel ouderen langs en mensen die hulp nodig hebben met de digitale wereld waarin we nu leven. Het loopt storm als er veranderingen zijn binnen de (digitale) overheid die directe invloed hebben op burgers, zoals binnen het toeslagensysteem. Op een zonnige dag in september hielpen we een oudere man bij een betaling voor de Belastingdienst. Naderhand kijkt de medewerker me aan en zegt ze "Zie je, dit is wat ik bedoelde." Een schrijnend geval – iemand die niemand in zijn omgeving heeft om even te helpen of het niet durft te vragen. "Dit viel nog wel mee"', zegt ze.

Het IDO-punt is niet voor elke medewerker weggelegd, soms word je uitgescholden of staan er huilende klanten voor je, vertelt de medewerker. 'De kunst is om rustig te blijven,' zegt ze, 'om te wachten tot de klant is afgekoeld. Het is belangrijk om open te staan voor de mensen en ze aan te horen', benadrukt ze. 'Het vergt veel empathie en geduld, want je hebt kennis nodig van mensen, en dat leer je niet in één dag, maar uit ervaring.' Ook is het deel van haar persoonlijkheid, geduldig zijn en graag willen helpen, vertelt ze.

Toch plaatst deze medewerker kanttekeningen bij de doorgroei. 'Het IDO heeft de rol van de sociaal werker overgenomen, maar we zijn er niet voor opgeleid. Bij het IDO is het essentieel om te "luisteren naar wat mensen willen" en te achterhalen wat hun hulpvraag is.' Huilende klanten biedt ze een kopje koffie of thee aan. 'Dan ben je gewoon een sociaal werker! Maar ik ben er niet voor opgeleid! We hebben wel training gehad, maar ik hebt er niet voor getekend.' Toen zij een aantal jaar geleden bij de bibliotheek begon, was dit niet wat er in haar contract stond. 'Dat is in principe wel erg, want als er iets gebeurt … Het is niet jouw werk. En dat is verontrustend, maar ja, het is onderdeel van je werk geworden, door de veranderingen.'

Tijdens deze meeloopdag zag ik niet alleen de transformatie van de openbare bibliotheek, maar ook dat medewerkers zich bewust zijn van de situatie waarin ze zich bevinden. 'Dit was vroeger de taak van de gemeente. Nu, via subsidie van de gemeente, voeren de bibliotheekmedewerkers die taken uit. Het is uitbesteed.' Ze lacht en kijkt me aan over haar brilglazen heen. 'Heel slim,' zegt ze, 'outsourcing zoals ze dat noemen.'

Rianne van Melik en Jamea Kofi van de Radboud Universiteit doen onderzoek naar openbare bibliotheken als sociale infrastructuur. In deze column bespreken ze om beurten hun belangrijkste bevindingen; de ene maand hanteert Rianne de pen, de daaropvolgende column is van Jamea.

Prentenboek gebaseerd op een waargebeurd Syrisch verhaal

Nours geheime bibliotheek

De Syrische ‘geheime bibliotheek’ bestond maar een paar jaar. Maar als er één bibliotheek was die de afgelopen decennia liet zien wat de kracht van het instituut kan zijn, dan was het deze. Het beroemde verhaal over deze bibliotheek inspireerde de Libanees-Britse schrijfster Wafa’ Tarnowska tot een bijzonder prentenboek. ‘In de bibliotheek ontdekten alle inwoners elkaars boeken.’

TEKST: MAARTEN DESSING
ILLUSTRATIES: VALI MINTZI

Na zo veel jaar blijft het een ongelooflijk verhaal. Midden in Daraya, dat jarenlang werd belegerd door de troepen van dictator Bashar al-Assad, bestierde een groep Syrische studenten een bibliotheek. Elke dag zwierven ze door de verwoeste huizen in deze buitenwijk van Damascus op zoek naar nieuwe materialen om uiteindelijk zo’n 15.000 boeken over ieder denkbaar onderwerp te verzamelen. Hoe konden ze dat doen? Hoe hielden ze dat vol?

‘Boeken verzamelen zo dicht bij de frontlijn is heel gevaarlijk’, vertelde een van hen in juli 2016 aan de BBC1. ‘We moesten ons in huizen schuilhouden die onder vuur lagen van scherpschutters, maar de bibliotheek helpt de gemeenschap enorm. Vrijwilligers in het ziekenhuis zoeken in boeken hoe ze patiënten kunnen helpen. Ongetrainde leraren gebruiken ze om lessen voor te bereiden. Aspirant-tandartsen leren er hoe ze tanden moeten trekken.’

En anders hielp het lezen wel om even alle ellende te vergeten en je weer gewoon een mens te voelen, vond hij. ‘Je hebt boeken net zo hard nodig als voedsel. De ziel heeft boeken nodig zoals het lichaam voedsel nodig heeft. Mij heeft de bibliotheek daarom mijn leven teruggegeven. Zij heeft me in staat gesteld anderen te ontmoeten die volwassener zijn dan ik: anderen (de schrijvers, red.) met wie ik in discussie kan gaan en van wie ik kan leren.’

Het is geen wonder dat het verhaal van de ‘geheime bibliotheek’ – geheim, om te voorkomen dat het Syrische leger de kelder gericht zou kunnen raken – over de hele wereld een snaar raakte. Het eerste artikel, slechts een maand voor de opstandelingen van Daraya zich overgaven en de bibliotheek werd verwoest, leidde tot een stroom aan reportages, interviews en achtergrondverhalen. En boeken natuurlijk, onder meer van de BBC-verslaggever die de primeur had.

Geïnspireerd

Ook Wafa’ Tarnowska liet zich erdoor inspireren. De Libanees-Britse schrijfster en vertaalster maakte het prentenboek *Nours geheime bibliotheek* dat eerder dit jaar in Nederlandse vertaling

Schrijfster Wafa' Tarnowska (op de foto) en illustrator Vali Mintzi kregen lovende recensies voor het prentenboek *Nours geheime bibliotheek* in belangrijke kranten als de *Wall Street Journal* en *The Guardian*. En ze ontvingen van over de hele wereld reacties van lezers.

is uitgekomen. Zij vertelt daarin hoe Nour en haar neef Amir worden overvallen door een oorlog waar ze niets van begrijpen en vervolgens troost vinden in een bibliotheek. En over hun verloren kinderplezier. Want is zo'n plek niet als de geheime club die ze hadden willen oprichten?
Het nieuws raakte destijds een bijzondere snaar, vertelt ze via Zoom. 'De oorlog in Syrië heeft vanaf het begin ontzettend veel impact op mij gehad. In die tijd leefde mijn vader nog, dus ik reisde heel vaak naar Beirut waar ik elke dag de instroom van vluchtelingen zag. In Libanon kwamen wel een miljoen Syriërs terecht – op een bevolking van 4,5 miljoen mensen! Onder hen veel intellectuelen, schrijvers en filmers met wie ik veel heb gesproken.'
Ze kent Syrië ook goed. 'In mijn jeugd had je geen visum nodig om daarheen te reizen. We gingen er vaak heen. Mijn grootvader woonde in Aleppo. En mijn moeder nam iedere zomer met ons een taxi naar Damascus – het is maar drie uur rijden – om alle soeks af te lopen voor nieuwe kleren. Pyjama's, ondergoed, wat wij maar nodig hadden. Want Syrisch katoen is héél goed. Aan het einde van de dag kregen we een mastiekijsje. Die zijn daar het lekkerst.'
Later woonden haar kinderen ook in Damascus. 'Alle twee studeerden ze Arabisch in Oxford. Om stage te lopen konden ze kiezen tussen een jaar Cairo of een jaar Damascus. Natuurlijk kozen ze Syrië, zodat ze iedere vrijdag naar hun familie in Beirut konden reizen om daar het hele weekend te feesten. Ik bezocht hen zo vaak mogelijk. Het regime was toen al erg wreed, maar zolang je niet over politiek praatte, kon je er veel zien en doen.'
Waarom moest die wereld zo kapot worden gemaakt? Ze kon het nieuws over de burgeroorlog dan ook maar beperkt volgen. Het was te deprimerend.

Lichtpuntje in de duisternis

En toen was daar opeens dit verhaal van de geheime bibliotheek. Een zeldzaam lichtpuntje in de duisternis, vertelt Tarnowska. Een verhaal bovendien dat herinneringen opriep aan een beslissende ervaring uit haar eigen leven, toen ze in 1975-1976, aan het begin van de Libanese burgeroorlog, zelf een meisje als Nour was en zich maandenlang iedere nacht met haar familie schuilhield in de kelder voor de bommen die op Beirut vielen.
'Het enige wat me toen gezond hield was lezen. Terwijl iedereen kaartte, triktrak speelde of naar de radio luisterde, zonderde ik mezelf af met boeken – en bij gebrek aan elektriciteit met een zaklamp. Ik maakte er een punt van om boeken te lezen over mensen die nog meer lijden dan ik, omdat ik dacht: ik kan niet de enige zijn die zo veel moet doorstaan. *De Goelag Archipel*

van Solzjenitsyn bijvoorbeeld. We hadden wel veel boeken thuis, maar weinig kinderboeken.'
Ze heeft altijd willen schrijven over deze ervaring, die haar diep heeft getraumatiseerd. Maar hoe? Als je ook nog eens voor kinderen schrijft? 'Kinderen zijn slachtoffers van oorlogen die ze nooit zelf zijn begonnen. Maar zoals ik, na een fortuin aan therapieën te hebben uitgegeven, heb geleerd: het helpt je niet om je als een slachtoffer te gedragen. De moeilijke dingen die je in het leven kunt meemaken, worden er alleen maar moeilijker door.'
Dankzij het voorbeeld van Daraya zag ze hoe ze haar ervaring kon inzetten voor een verhaal over de weerbaarheid van kinderen in de onmogelijkste omstandigheden. 'En over de helende kracht van boeken natuurlijk. Want als er geen voedsel en elektriciteit meer zijn, als de school dicht is en je niet zomaar buiten kunt spelen, als je ook niet meer op je telefoon kunt, hoef je niet gedeprimeerd thuis te zitten met je zelfmedelijden. Er zijn altijd boeken.'
Kijk ook naar de laatste tekening van illustrator Vali Mintzi, zegt ze. 'Boeken zijn de ware reisgezellen in je leven die je overal mee naartoe nemen – naar plekken in je verbeelding en naar plekken in je echte leven. Ze heeft dat prachtig verbeeld met een schip van de Phoeniciërs – de voorvaderen van de Libanezen, die de hele Middellandse Zee hebben rondgevaren – dat een zeil heeft in de vorm van een boekenkast. Het is mijn favoriete tekening in het hele boek.'

Gezien en gewaardeerd

Tot haar vreugde wordt de boodschap van *Nours geheime bibliotheek* gezien en gewaardeerd. Tarnowska kreeg lovende recensies in belangrijke kranten als de *Wall Street Journal* en *The Guardian*. Ze won de Gold Ippy Award en de Nautilus Gold Award. En ze ontving van over de hele wereld reacties van lezers. Zelfs van een Syrische vrouw die ze ontmoette op een festival in Dubai, herinnert ze zich, die haar zei hoe mooi ze schreef over haar land. 'Dat sprak allemaal niet vanzelf. Ik had het boek al geschreven in 2019 – dus niet naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne, zoals sommigen dachten toen dit verhaal helaas weer actueel was. Want het verscheen net een week na de Russische inval. Ik heb er echt voor moeten vechten om het gepubliceerd te krijgen. Iedereen hield me voor dat je niet voor kinderen over oorlog kunt schrijven. Onzin. Ik vind dat je kinderen moet laten zien wat er in de wereld gebeurt.'
Als je het maar niet op een sombere manier doet. 'Kinderen hoef je niet te vertellen wat ze moeten denken. Ze willen een verhaal in precieze, beknopte taal, anders haken ze af. Met hun verbeelding vullen ze de rest zelf wel in. En dat lúkt met *Nours geheime bibliotheek*. Ik heb inmiddels met veel groepen over dit boek gepraat. Ze vinden het allemaal geweldig dat ik hun via de hoofdpersoon laat zien dat je je leven in eigen hand kunt nemen. Dat je altijd iets kunt dóén.'

Noodzakelijk tegengif

De bibliotheek van Daraya is er al een tijd niet meer. Maar Tarnowska hoopt dat zij nog lang een inspirerend voorbeeld blijft. In de Arabische wereld waar ze vandaan komt en in het westen waar ze na vele omzwervingen is neergestreken. Want overal zijn kinderen alleen maar meer versmolten geraakt met hun telefoon, die je opsluit in een wereld waar je uitsluitend gelijkgestemden tegenkomt. Bibliotheken bieden daarvoor het noodzakelijke tegengif.
'In Daraya bracht het lot boeken in verschillende talen uit alle tradities bij elkaar. Want al denkt men hier dat het Midden-Oosten een uniforme, islamitische cultuur kent, dat is helemaal niet geval. Er wonen christenen, Armeniërs, Joden. Ook Syrië is multi-etnisch en multireligieus. En in de bibliotheek ontdekten alle inwoners elkaars boeken. Sla hun verhalen er maar op na over de ontdekkingen die ze tijdens het beleg hebben gedaan.'
Gelukkig kent het westen nog genoeg bibliotheken – zoals de British Library in Londen waar ze vaak heen gaat als ze in die stad moet zijn. 'De bibliotheek ligt vlak bij station St. Pancras. Dus iedere keer als mijn trein vertraagd is of ik toch geen haast heb, wip ik er even binnen. Vooral voor de manuscripten. Steeds ligt er iets anders in de vitrines: partituren van Mozart, het manuscript van de eerste Harry Potter, de tekst van *Imagine*. Zó belangrijk dat dat bestaat.'

Mooie ontwikkelingen

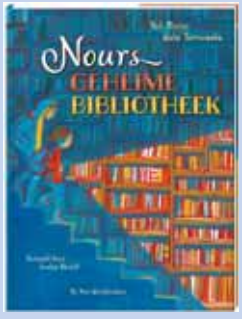
In haar geboorteland is dat minder het geval. 'In mijn jeugd hadden scholen goede bibliotheken. Hoe dat nu is in Libanon, weet ik niet. Maar het land is erg arm, zeker na de explosie in de haven in 2020. Er zijn wel initiatieven. Mijn vaders boeken zijn na zijn dood naar een bibliotheek gegaan in het dorp waar hij vandaan komt. Een bibliotheek die er is omdat er een acteur woonde die geen kinderen had. Van zijn huis is na zijn dood daarom een cultureel centrum gemaakt.'
Elders in de Arabische wereld ziet ze wel mooie ontwikkelingen. 'Er komen meer uitgevers, meer boeken in vertaling, meer bibliotheken. Zo zag ik in Dubai de nieuwe nationale bibliotheek – een schitterend gebouw in de vorm van een boek. Een verdieping was helemaal gereserveerd voor al die fantastische manuscripten uit de tiende tot twaalfde eeuw, de gouden tijd van de islam, waar ik zo vaak over had gelezen. Toen voelde ik me heel trots om een Arabische te zijn.'

Bronnen

1. Thompson, M. (2016, 28 juli), Syria's secret library, *BBC News*. bbc.com/news/magazine-36893303

Nours geheime bibliotheek

Auteur: Wafa' Tarnowska
Illustrator: Vali Mintzi
Uitgeverij: De Vier Windstreken
ISBN: 9789051169638
Prijs: € 15,99

Gio van Creij, directeur van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB)

‘Ik ben goed in mensen lezen’

Via een aantal omzwervingen kwam Gio van Creij uiteindelijk toch in de bibliotheeksector terecht. Voor haar is het de perfecte plek om zich te verdiepen in het verhaal van de ander, zowel via boeken als via het aandachtige gesprek.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Welke rol speelde de bibliotheek in jouw eerste jaren?
Als kind vond ik lezen al fantastisch. Ik woonde in een klein dorp, dus als de bibliobus langskwam, was het feest.
Ik had toen nog niet bedacht dat ik in de bibliotheek wilde werken. In eerste instantie richtte ik me eerder op de verpleging. Mijn tante werkte met verstandelijk beperkten, en dat sprak me wel aan. Maar toen ik na mijn middelbare school in die richting ging studeren, ging ik twijfelen. Mijn huisgenoten deden allerlei andere studies, en die leken me ook heel interessant.
In eerste instantie dacht ik dat ik met die brede interesse journalist moest worden, maar toen ik me aanmeldde voor de opleiding, werd ik uitgeloot. Jij moet de bibliotheekopleiding gaan volgen, zei men toen tegen mij. Dat bleek een schot in de roos: het was precies zo breed als ik wilde, met veel vakken waarin ik algemene kennis kon opdoen.

Toch ging je niet meteen in de bibliotheeksector aan de slag.
Toen ik in de jaren tachtig afstudeerde, was er helaas geen werk in de branche. Daarom maakte ik een uitstapje naar het bankwezen. Daar mag je burgers ook adviseren, maar wel op een ander vlak. Wel bleef ik steeds onrustig, dus bleef ik naast mijn werk doorstuderen aan de Open Universiteit.
Pas toen ik minder ging werken omdat mijn kinderen werden geboren, werd ik zaterdagbibliothecaris in Boekel. Ik kreeg er steeds meer uren bij, maar hield toch nog steeds genoeg ruimte over om tijd door te brengen met mijn kinderen. Ik had mijn kennis over de bibliotheek nog nooit in de praktijk kunnen brengen, dus er ging een wereld voor me open. Op dat moment werden ook allerlei programma’s met en op scholen ontwikkeld; daar zette ik me graag voor in.

Hoe werd je vervolgens directeur?
Op een gegeven moment maakte ik de overstap naar de bibliotheek in Veghel. Daar kreeg ik een grotere aanstelling, van zo’n dertig uur per week. In mijn functie ging ik graag in gesprek met partners: hoe kunnen we onze dienstverlening verbeteren?
Er lagen plannen om te fuseren met Uden. De toenmalige directeur had weinig interesse om dat traject te leiden. Ik had al die tijd mijn ambities goed laten zien, en dus kwam de vraag om directeur van de Bibliotheek Veghel te worden bij mij terecht.
Het was een heel leuke tijd: we ontwikkelden allerlei vormen van programmering. We kregen ook een Uitpunt in de bibliotheek waar men kaarten kon kopen voor festivals en voorstellingen.
Het was ook de tijd waarin de Noordkade werd ontwikkeld: een cultureel centrum, vergelijkbaar met Strijp-S in Eindhoven. Wij zaten in het centrum en probeerden het culturele netwerk niet uit elkaar te laten vallen.
Het was ook de periode van de schaalvergroting van bibliotheken. Waar andere organisaties besloten te fuseren, wilden wij zelfstandig blijven. Tegelijkertijd was er interesse vanuit de gemeente Oss en Bernheze om te fuseren. Op dat moment werden we de Noord Oost Brabantse Bibliotheken, de NOBB. Later kwam daar ook Uden bij. Tegenwoordig bedienen we zo’n 200 duizend inwoners. Dat doen we vanuit negentien vestigingen, servicepunten en schoolbibliotheken. Oss is de grote stadsbibliotheek, maar ook Uden en Veghel zijn flink.

Je zit al een tijdje op deze plek. Denk je er wel eens aan om over te stappen naar een andere baan?
Ik verveel me zelden. Ik ga nog steeds elke dag met plezier naar

Foto: Ylanite Koppens

Gio van Creij: 'Ik geef nu anders leiding dan twintig jaar geleden. Ik durf nu meer te vertrouwen op mijn intuïtie'.

mijn werk en ik sta achter de missie van openbare bibliotheken. Als directeur blijf je je continu ontwikkelen. Toen ik alleen nog directeur was van de Bibliotheek Veghel, was ik meer van het ondernemende soort. Nu de organisatie gegroeid is, ben ik meer bestuurder, met oog voor de grote lijnen.
Ook op persoonlijk vlak ben ik me blijven ontwikkelen. Ik geef nu anders leiding dan twintig jaar geleden. Ik durf nu meer te vertrouwen op mijn intuïtie: dankzij mijn ervaring kan ik nu zelf een inschatting maken van wat goed is, in plaats van te veel te vertrouwen op het oordeel van mijn omgeving. Dat zorgt er ook voor dat ik mensen makkelijker de ruimte geef om hun ding te doen. Dat komt wel goed, denk ik vaak.
Ook krijgen we steeds meer jonge mensen in ons personeelsbestand. Dat vind ik een mooie uitdaging, die past bij onze veranderende functie als bibliotheek. De organisatie is complexer geworden, maar ook veel leuker. Ik kan niet langer overal de touwtjes in handen hebben, maar dat hoeft ook niet.

Welke kant moet de bibliotheek wat jou betreft op bewegen?
Ik geef graag de richting voor de lange termijn. Veel collega's zijn bezig met het hier en nu, maar ik denk na over onze identiteit over drie tot vijf jaar. We moeten een plek blijven waar iedereen zich welkom voelt, en waar je nog steeds kunt blijven lezen. Daar hoort een mooie collectie en goede aanprijzing bij, bijvoorbeeld door middel van onze programmering. Alles om de mensen te inspireren.
We moeten mensen aanzetten, maar we moeten ze net zo goed uitzetten, zeg ik altijd. Ontspannen is tegenwoordig lastiger dan ooit. Lezen is een van de activiteiten waarmee je dat toch nog voor elkaar krijgt. Wanneer je leest, kom je in een andere wereld terecht. Dat vraagt concentratie, en voor die verdieping moet de bibliotheek zich blijven inzetten.

Is werken bij de bibliotheek anders dan in andere sectoren? Wat is het verschil?
Ook in het bankwezen hielp ik mensen, bijvoorbeeld als ze moeite hadden om rond te komen. Maar de drijfveren zijn natuurlijk volstrekt anders: daar draaide alles om de winst. De mensenkennis die ik daar heb opgedaan, komt me wel nog steeds van pas. Ik ben goed in mensen lezen, zegt men wel eens. Daarom paste de verpleging ook zo goed bij me. Daar kwam ik overigens ook vormen van angst en agressie tegen. Ik heb het hele spectrum van menselijke emoties dus goed leren kennen.
Door lange tijd in een bepaalde sector rond te lopen, zie je een hoop andere zaken niet. Ik vond de verpleging een vrij benauwende branche; ik woonde zelfs in een verplegersflat, dus ik kwam nauwelijks andere mensen tegen dan mijn collega's. Toen ik tijdens de bibliotheekopleiding verhuisde naar een studentenhuis, ging er een wereld voor me open. Het is zo makkelijk te oordelen vanuit je eigen bubbel, maar je ziet dan maar een deel van de werkelijkheid. Ook bij de NOBB zoeken we naar manieren om in contact te komen met groepen die ons wel nodig hebben, maar ons nog niet weten te vinden. Daar helpt onze personeelssamenstelling voorlopig nog niet bij: we zijn nog steeds een vrij vrouwelijke, witte organisatie.

Op welke prestatie ben je trots?
Op mijn vijftigste heb ik nog mijn bul gehaald in de organisatiewetenschappen. Ik vind het behoorlijk knap dat dat me is gelukt, naast het werk als bibliotheekdirecteur en een gezin. Daardoor heb ik meer vertrouwen gekregen in mezelf.
Kennis blijven opdoen, dat past bij mij. Ik realiseer me ook altijd dat ik niet altijd weet wat ik niet weet. Dat besef past voor mij goed bij de waarden van de bibliotheek, waar we mensen willen uitnodigen hun kennis en vaardigheden te verbreden.
Ik ben niet alleen trots op mezelf, maar ook op onze branche. Daarbij neem ik specifiek mijn petje af voor de VOB, die oprecht geïnteresseerd is in ons lokale verhaal. Dat we steeds vaker positief in het nieuws komen, gun ik ons enorm. Als je zelfs in de troonrede genoemd wordt, ben je wel heel goed bezig, wat mij betreft. Mensen die ons nog niet zo goed kennen, komen daardoor hopelijk sneller even binnenwandelen. Ook trekken we daardoor hopelijk nieuwe collega's aan.

Blijf je voor altijd in de bibliotheeksector werken, of maak je wellicht nog een overstap?
Ik ben nu 63. Mijn pensioen komt steeds sneller dichterbij. De NOBB verdient een actieve, visionaire directeur, dus besloot ik even geleden een opleiding te gaan volgen. Dat doe ik bij Comenius, waarbij ik langs de zeven wetenschapsgebieden ga. Neem bijvoorbeeld de medische wetenschap en wijsbegeerte: wat kan ik als bibliotheekdirecteur van deze branches leren? Ook leer ik ontzettend veel van mijn medestudenten, die uit allerlei sectoren, zoals het onderwijs en de overheid, afkomstig zijn. Wanneer je leert elkaar wezenlijke vragen te stellen, zoals ik tijdens deze opleiding doe, is dat van grote toegevoegde waarde.

Ben je meer een denker of een doener?
Ik ben meer een denker. Ik probeer zo veel mogelijk informatie te verzamelen en puzzel vervolgens graag op wat ik daarmee kan. Wel probeer ik soms rust te nemen in het denken: in gesprekken kan ik meteen zoeken naar praktische toepassingen van wat ik hoor, maar je mag soms ook even pas op de plaats maken. Je hoeft niet meteen iets te bedenken, je mag ook gewoon even peinzen, heb ik tijdens mijn opleiding bij Comenius geleerd. Je hoeft dus niet direct een oplossing te zoeken, maar mag ook het onderwerp even van alle kanten bekijken. Dat zeg ik ook tegen collega's: ik nodig ze uit om het komende jaar minder activiteiten te organiseren als ze daardoor meer ruimte voelen om te bedenken wat we als organisatie nodig hebben.

Heb je hobby's?
Ik loop graag hard. Tijdens zulke momenten doe ik de beste ideeën op. Ik heb geen *runner's high*, maar een bibliotheek-*high*, zou je kunnen zeggen. Daarnaast ga ik twee keer per week naar de sportschool om in conditie te blijven. Niet altijd een pretje, maar achteraf ben ik altijd blij dat ik het heb gedaan.
Ik heb niet één grote passie. Ik ben wel eens jaloers op anderen die dat wel hebben. Wel ben ik dol op mijn gezin, en natuurlijk op lezen. Maar boven alles houd ik van het goede gesprek, bijvoorbeeld onder het genot van een goede maaltijd.

Ik doe mijn best om me altijd te blijven ontwikkelen. Ik ben nu bijvoorbeeld bezig een Rotaryclub op te richten van zestigplussers die zich willen blijven inzetten voor de samenleving. Daarnaast zou ik graag meer met mijn handen bezig willen zijn. Daarom ben ik begonnen met tekenen. Ik heb begrepen dat je ongeveer tienduizend uur nodig hebt om je ergens in te bekwamen, dus over zeven jaar heb ik het hopelijk enigszins onder de knie. Ik heb me voorgenomen om te tekenen in dagboekvorm. Normaal gesproken wil ik meteen resultaat zien, maar dit doe ik echt voor mezelf.

Wat je is je favoriete vakantiebestemming?
Italië, zonder twijfel. Ik houd van alles aan dat land – van de taal tot het eten, van het landschap tot de architectuur. Dat komt misschien ook doordat ik eigenlijk Giovanna heet.
Ik heb wel een aantal grote reizen gemaakt, maar ik hoef niet zo snel meer naar een ver land. Ik vind het lastig als ik geen onderdeel ben van de plek waar ik rondloop. Als ik één moskee heb gezien, hoef ik er niet nog tien te bezoeken. Het gaat mij veel meer om de mensen: die wil ik graag leren kennen, zoals ik dat ook in een boek doe. Dat blijkt in praktijk soms lastig: je komt niet zo snel achter de voordeur.
Tijdens de coronaperiode heb ik Nederland opnieuw ontdekt. Nu wandelen en fietsen we vaker, waardoor we ons leren te verbazen over de schoonheid van onze eigen omgeving. Maar ook steden kunnen ons bekoren. Nu zijn we Haarlem aan het ontdekken – daar kom ik graag vaker terug, bijvoorbeeld in combinatie met een concert of een museum. En natuurlijk gaan we graag op een terrasje zitten, lekker mensen kijken.

Wat zijn je lievelingsboeken?
Een van mijn favorieten is *Het achtste leven (voor Brilka)* van Nino Haratischwili– een echte familiekroniek waarin je je helemaal kunt verliezen. Ook houd ik enorm van het werk van Ilja Leonard Pfeijffer. *Grand Hotel Europa* vond ik fantastisch: dat is eigenlijk vier boeken in één.

Wat weten maar weinig mensen over jou?
Ik vind spreken voor een groep verschrikkelijk. Dat zien mensen nooit aan me af, zeggen ze, maar ik voel het wel degelijk. Ik heb er zelfs cursussen in gevolgd bij een theatermaker. Als er zoiets staat te gebeuren, ben ik daar met gemak een dag nerveus voor. Als je directeur bent, komt dat behoorlijk vaak voor. Gelukkig kreeg ik van die theatermaker een goede tip: kijk naar de mensen die geïnteresseerd in je zijn. En ik probeer te bedenken: wie weet na een week nog wat ik gezegd heb? Het gaat er vooral om hoe je overkomt.

Foto: uit de privécollectie van Gio van Creij

Gio met haar man Willem tijdens een fietstocht naar Roermond.

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2024

JANUARI
FEBRUARI

09/01	OPLEIDING DIGITAAL BURGERSCHAP - DEELTRAJECT PARTICIPATIE GAAT DOOR
12/01	AUDITING IN DE INFORMATIEDIENSTVERLENING GAAT DOOR
15/01	BASISOPLEIDING BIBLIOTHEKEN
18/01	SCHRIJVEN VAN DOELTREFFENDE RAPPORTEN EN ADVIEZEN GAAT DOOR
25/01	OPTIMALISEREN VAN INFORMATIEDIENSTEN GAAT DOOR
01/02	MAAK HET VINDBAAR
02/02	INTRODUCTIE DATA SCIENCE EN MACHINE LEARNING
05/02	JEUGDBIBLIOTHEEKWERK EN LEESBEVORDERING
09/02	INTRODUCTIE SHAREOINT
26/02	AAN DE SLAG ALS COMMUNITY LIBRARIAN

GO opleidingen
school voor informatie

Meer informatie:
goopleidingen.nl/agenda
of 070-3512380

Ontdek ons Open+ concept, waar al 1.600 bibliotheken wereldwijd mee werken.

IN NEDERLAND ZIJN DIT: AALSMEER, BEILEN, ENTER, PUTTEN, WIERDEN EN VLISSINGEN.

Open+ Access

RUIMERE OPENINGSTIJDEN + BETERE DIENSTVERLENING

Open+ Access is een totaal-oplossing die bibliotheken in staat stelt flexibelere openingstijden te hanteren en de gebruikers & gebruikersgroepen ruimere toegang tot de bibliotheek te bieden. Bied toegang tot de hele bibliotheek of slechts een deel ervan; bied volledige zelfbediening of alleen een ruimte voor een afhaalzone - open+ access kan op verschillende manieren worden geïmplementeerd om te voldoen aan unieke bibliotheekbehoeften.

Open+ Count

REAL-TIME BEZETTINGSGRAAD + STATISTIEKEN

Open+ Count maakt gebruik van anonieme technologie voor het tellen van personen om nauwkeurig te tellen, wie de bibliotheek binnenkomt en verlaat.
Verzamelen van strategische gegevens en gebruiksrapporten om gegevensgestuurde beslissingen te nemen over het toekomstige gebruik van bibliotheekruimtes. Handhaaf veilige, conforme sociale afstand door de bezettingsniveaus via uw website en/of beeldschermen in het hele gebouw aan bezoekers en personeel kenbaar te maken.

Open+ Reserve

GEMAKKELIJK BIBLIOTHEEKRUIMTE RESERVEREN

Bied bibliotheekleden en -medewerkers een gebruiksvriendelijk en nauwkeurig platform om bibliotheektijd te reserveren.
Open+ Reserve is speciaal ontworpen voor bibliotheken en biedt een gemakkelijke en flexibele manier voor bibliotheekgebruikers om vooraf tijd te reserveren in uw bibliotheek.

Neem svp contact op met Wim Markus, wanneer u vragen hebt over ons Open+ concept of andere concepten, zoals Hublet & Comics Plus

E: w.markus@bibliotheca.com
M: +49 151 55001281
Of ga naar W: www.bibliotheca.com
voor meer informatie!

justspark

IT is voor ons als een open boek.

Justspark is belezen en beletterd in de bibliotheekbranche. Met ruim 25 jaar ervaring en met meer dan 200 vestigingen is Justspark dé IT-specialist voor bibliotheken.

Wil je het IT-beheer van jouw bibliotheek altijd op orde hebben? Laat dit aan ons over. Wij weten precies wat elke bibliotheek nodig heeft.

088 472 3426
info@justspark.com